BURNDY
LIBRARY
Chartered in 1941

GIFT OF
BERN DIBNER

Compendiaria
ad
universam physicam
introductio

dictata a domino Domino
Laurentio Du Hamel
diuinissimo, celeberrimo, sapientissimo
physicæ professore; in platæo Sorbonæ.
A accepta a patre Joanne Guilelmet anno
V. S. L. 1666.

2
Sit diuisa partibus, nempe in logicam
moralem, & ~~[illegible]~~ physicam. At
nota physicam priusquam ad singula
singularum generumq; partium compendia
ueniamus, est habenda breuis aliqua
disputatio proœmialis de physiâ generatim

Quæstio proœmialis

De

physiâ generatim

Circa physiam generatim tria potissimum
nobis sunt tractanda, nomen, definitio, &
diuisio

De

nomine physiæ

Philosophia nomen ductum
est a uerbo græco, φιλέω, id est amo
& a nomine substantiuo item græco, σοφία
id est sapientia, adeout φιλία nomen id ipsum
sonat quod amor sapientiæ,

MSS 217 B
RB NMAH

Sapientia noman a Sancto ordano qui dicitur gustus ad intellectum traductum alt, propter eam proportionem quæ gustum inter et sapientiam intercedit, namque sicut per gustum accipimus diuersitatem saporis ciborum, sic et per sapientiam, quæ tota est in rectitudine cognitionis humanæ intellectus noster diuinitatem experitur

nominis phia author fuit Pitagoras qui quondam interrogatus a Leontio Rege quis esset, respondisse dicitur se non sapere sed philosophum; id est sapientiæ amatorem. Id autem profitebatur partim ut ostentum vitæ priorum arrogantiam deprimeret, qui se sapientes ultra modum jactitabant: partim etiam quia humana omnis sapientia ita tenuis est et impar facta, ut non tam sapientia quam nimis eam contentio ad sapientiam esse uideatur.

De Phia definitione

Duplex circum fuit phiæ definitio altera peripateticorum, platonicorum altera

4

Philosophia definitur a Porphyrio est cognitio vera, certa et evidens rerum ne alium per causas

dicitur cognitio id est vitalis expressio, idea, et representatio rei cognitæ: etenim cognoscere nihil aliud est quam rei cujuspiam imaginem et ideam vitaliter exprimere.

dicitur cognitio vera, id est conformis objecto suo cui representans objectum tale quale est, et per hoc philosophia distinguitur ab errore, error quippe est cognitio sed falsa

dicitur cognitio certa id est inevitabilis et constans ex parte objecti, subjecti, et motivi, quia philosophia habet objectum certum, subjectum certum, et certum motivum et per hoc philosophia differt a fide et opinione humana, opinio quippe et fides humana sunt cognitiones sed incertæ.

dicitur cognitio evidens id est manifeste apparens et per hoc philosophia differt a fide divina et sacra Theologia, fides quippe divina et Theologia sunt cognitiones vitæ, et certæ, sed inevidentes.

dicitur tandem cognitio ~~per causas~~ rerum ne alium,

id est naali lumine mentis cognoscibilium
et per hoc phia differt ita rerum et fidē
divinā et a visiona beatificā, fides quippe
et visio beatifica sunt cognitiones rerum
et eatrum, sed rerum supernaturalium rerum
lumine supernaturali cognoscibilium.

Dicitur tandem cognitio per causas
id est discursum et illa onem unius ex
~~alia~~ minus noti ex alio notiori et per hoc
phia differt a scientia dei et angelor
um quae non est cognitio per causas
sed in causis, non est cognitio discursiva,
sed apprehensiva, deus enim uno intuitu
omnia penetrat.

Philosophia definitur a Platonicis,
scientia rerum divinarum et humanarum
causarumque quibus haec res continentur.

Dicitur scientia rerum humanarum
id est rerum quae aliquod habent cum
materia commercium aliquam assimilatem
quales sunt quaecumque res quomodocumque
corporeae quae sunt vel ipsa materia vel
componuntur ex materia, vel pendent
a materia

Dicitur tandem scientia causarum
quibus haec res continentur divina et
humanae quia phia res divinas atque
humanas cognoscit per proprias ipsarum causas nec sufficit phō
si rem aliquam noverit, amplius enim causam inquirat

Quæritur propter quam vel illa sit.

Ubi obseruabis quid sit discriminis inter vtramque hanc Peripateticorum et Platonicorum; scilicet definitio platonicorum conuenit philosophiæ collectiuè sumptæ duntaxat id est toti simul philosophicarum cognitionum collectioni, simul quia collectio omnium philosophiæ partium est scientia rerum diuinarum et humanarum causarumque quibus hæ res continentur: non item philosophiæ pars quælibet seorsim vt u.g. logica est scientia quidem rerum diuinarum, sed non est scientia rerum humanarum.

E contra vero definitio Peripateticorum conuenit philosophiæ non solum collectiuè sumptæ, sed etiam distributiuè, id est non conuenit solum toti simul philosophicarum cognitionum collectioni sed etiam singulis seorsim philosophiæ partibus, quia quælibet philosophiæ pars seorsim ab aliis partibus est cognitio vera certa et euidens rerum naturalium per causas.

De Diuisione Philosophiæ

Philosophia generatim duplex est, scilicet

habitualis et actualis

Phia habitualis est habitus, facilitas, et conductudo Phandi, qualis est in plo dormiente,

Phia actualis est actus, usus, et exercitium Phandi, qualis est in plo argumentante.

Versus Phia duplex, nempe speculativa et practica

Phia speculativa est ea qua conquiescit in objecti sui contemplatione nec tendit ad opus qualis Physica qua solem et lunam ita cognoscit ut non faciat

Phia practica ea est quae non conquiescit in objecti sui contemplatione sed tendit ad opus, qualis Logica qua operationes mentis cognoscit ut faciat quatenus de illis veritatis conformandis regulas et praecepta tradit.

Phia speculativa est omnino triplex nempe physica, metaphysica et mathematica.

Physica est scientia speculativa corporis naturalis et naturalis est.

Metaphysica est scientia

Speculativa entis ab omni materia abstracti
tion, quales est Scientia Dei
Dei et angelos

Mathematica est Scientia
Speculativa quantitatis, ~~et~~ una
Duplex est quantitas una
continua altera discreta ideo
Duplex est mathematica
pars. Scilicet arithmetica et geometria.
~~pars. non est de mathematica~~

Philosophia practica
numero Duplex, nempe logica
quae alio nomine dicitur
Dialectica, et moralis quae aliter
vocatur Ethica

Logica est Scientia practica
directrix operationum ~~rationalis~~
mentis humanae de veritate
sunt autem tres omnino
mentis operationes quarum

p.ª 5ª da definitione ppria peripateticos.
Dicitur Scientia id est cognitio vera evi-
et euidens ut mox explicatum est.
Dicitur Scientia rerum diuinarum id
est rerum ab omni materia commercio
sacrarum quales sunt Deus, Angeli
et animæ nostræ sejunctæ a corporibus
p. 7ª da arithmetica. et geometrica dicuntur hæc duæ
definitiones.
arithmetica est scientia speculativa quantitatis
discretæ id est numerorum cum multitudine.
geometria est scientia speculativa quantitatis
continuæ id est magnitudinis cum longitudine.
latitudine et profunditate.
p. 14ª de principio cognitionis. simplici et complexo
dicuntur definitiones istæ.
principium cognitionis simplex est unus et simplex
terminus ducens nos in cognitionem alterius ut
v. g. fumus ducens nos in cognitionem ignis creatura
in cognitionem dei.
principium cognitionis complexum est aliqua propo-
sitio certa et euidens ducens nos in cognitionem alterius
ut v. g. hæc propo totum est majus sua parte.
potentia activa est id p. q. aliqd reddit aptum ad agendum
aliqd v. g. calor in igne reddens ignem aptum ad calefa-
dum. v. visus ad videndum.

arithmetica é scia qua versatur circa numerum parem
v. impares secundum se, id est considerando an numerus sit
diarum aut similium et honorus aut.

Geometria é scia qua versatur circa magnitudinem puta
circa figuras aut triangulum, circulum, sphæram, aut similia
et considerando an illa magnitudines sint cœlestes aut terrestres
aut ad spectabiles.

Musica é scia qua contemplatur numerum et
sonorum et harmonicum.

optica é scia qua contemplatur magnitudines et quate-
nus apectabiles.

mechanica é scia qua contemplatur rotam
trochleam et alias id genus machinas, prout ad motus
locales procurandos donant.

astronomia contemplatur magnitudines et ordines
cœlestes et locales mobiles.

Cosmographia é mathematica totius mundi
descriptio cujus pars est geographia et hydrographia
hoc é terræ et aquarum descriptio.

prima dicitur apprehensio, secunda
judicium, tertia discursus,
moralis est scientia practica
directrix operationum voluntatis humanæ ad honestatem
moralem, porro operationes
voluntatis aliter dicuntur
actus humani et definiuntur
actus qui ab homine cum
usu et deliberatione rationis.

Fis da physica generatim remittis
proximum est ad singula singularum physicarum partium compendia
veniamus. et primo dicendum de
Compendio metaphysico. et nota
omnium universalissimum [illegible]
[illegible]

Compendium

Metaphy
sicæ

Metaphysica est
Scientia speculativa entis
ab omni materia ^ separati u. g.
Dei et angeli.
quamobrem objectum

metaphysica est ens ab omni materia separatum, ens quod nullum habet cum materia commercium quia tota tractatio metaphysica occupatur circa hujusmodi entia at hinc est quod de ente hoc loco dicamus.

De Ente quid Et quotuplex

Ens generatim dicitur de quod est extra mera nihil de quod à nihilo distinguitur sic v. g. Deus dicitur ens, quia est extra nihil

Ens est multiplex, sed praesertim ens reale, et ens rationis, ens completum, et ens incompletum ens per accidens, et ens per se.

Ens reale est id quod realiter existit vel saltem existere potest nomine volente, v. g. Sol

Ens rationis est id quod existit quidem in intellectu sed extra intellectum nec existit nec existere potest ut v. g. mons sine valle, baculus sine extremis.

Ens completum est id quod non est pars alterius entis seu id quod non ingreditur compositionem alterius ut v. g. Deus et angelus.

Ens incompletum est id quod est pars alterius entis, seu id quod ingreditur compositionem

alterius, ut u. g. anima rationalis
quæ est pars hominis cujusque
compositionem ingreditur.

Ens per se est id quod est
unius naturæ ut angelus
vel homo.

Ens per accidens est id quod
est multiplicis naturæ completæ
vel u. g. exercitus vel domus
ut enim ~~militibus~~ exercitus constat ex
multis militibus quorum singuli
sunt completi; domus etiam
constat ex lignis, lapidibus, et
aliis quæ sunt totidem entia
completa.

De principiis Entis

Ens unum quodque maxime

dignoscitur sua per principia
quare inter agendum de ente
agimus quoque de principiis entis,
sed tamen prius aliquid dicemus
de principio entis generatim.

De principio generatim

quid et quotuplex

principium generatim
definitur id unde aliquid vel alt
vel fit vel cognoscitur idcoque
triplex est omnino principium
nempe compositionis, generationis,
et cognitionis.

In superiori definitione principii
particula est, designat principium
compositionis; particula fit

dasignat principium generationis
particulare Cognoscibile dasignat
principium cognitionis

principium cognitionis
alt id per quod cognoscitur aliquid
sic u. g. creatura alt principium
cognitionis dei

principium generationis
alt id quod concurrit ad gene-
rationem seu productionem vei
alicujus sic u. g. quercus alt
principium generationis glandis.

principium compositionis
alt id ex quo componitur aliquid
sic u. g. Corpus et anima rationalis
sunt principia compositionis hominis,
quia homo componitur ex illis.

principium compositionis
duplex alt nempe physicum et
metaphysicum

principium compositionis physicum, est id ex quo componitur totum physicum sic u. g. corpus et anima rationales sunt principia compositionis physica ex quibus componitur homo

principium compositionis metaphysicum est id ex quo componitur totum metaphysicum sic u. g. ens et independentia sunt principia compositionis metaphysica ex quibus componitur deus

Scilicet totum generatim duplex est physicum et metaphysicum

Totum physicum est totum constans partibus separabilibus a se invicem ut u. g. homo constans corpore et anima

Totum metaphysicum est totum constans partibus

ata inuicem inta parabilibus
ut u. g. Deus constans ante
at indapendentia.

principium cognitionis
alt quoque duplex nempé
Complexum at ~~incomplexum~~ simplex

principium cognitionis
simplex alt unus at simplex
aliquis terminus dicans nos
in cognitionem alterius ut
u. g. hac propositio. uide p. 7.

totum alt majus sua parte

hactenus de principio gene-
ratim, jam de principiis
mata physicis spaciatim. sunt
autem multa antis mataphysici
principia sed praecipium potentia
at actus, absentia at existentia,
terminus at vas terminata,

Subjactum at forma, modus
at vas modificatta

De
Potentiâ et actu

Potentia generaliter
definitur id par quod aliquid
vadditur aptum ad agendum, vel
patiendum seu vacipiendum.
Ideo duplex est potentia
scilicet activa et passiva. vide p. 6.
potentia passiva ~~definitur~~
est id par quod aliquid vadditur
aptum ad vacipiendum aliquid
ut v. g. mollities in cera par
quam cera vadditur apta ad
vacipiendam figuram.

Utraqua potentia
sam activa, quam passiva,
Duplex dt, scilicet naturalis dt supernaturalis

Potentia activa naalis
dt id per quod aliquid vaditur aptum ad producendum aliquid visibus naturæ proportionatum, ut u. g. potentia calefaciendi in igne.

Potentia activa supernaturalis dt id per quod aliquid vaditur aptum ad producendum aliquid naturæ visas excedens, ut u. g. potentia quæ dnalt aquas baptis mali

ad producendam gratiam

Potentia passiua naturalis est id per quod aliquid naturam aptum ad recipiendum aliquid naturæ viribus proportionatum, ut v. g. mollities cæræ ad recipiendam impressionem sigilli.

Potentia passiua supernaturalis est id per quod aliquid naturam aptum ad recipiendum aliquid naturæ viribus exedens ut v. g. potentia qua mens animæ infantis ad recipiendam gratiam

Capibl malem hac potentia
hyperrnaturalis alio nomine
dicitur obediantialis quia
per hujus modi potentiam
creaturae obediunt deo
specialiter imperanti

Actus ad complementum
ad perfectio potentiae sec. u.g. calefactio ad complementum
potentiae calefaciendi, sec. g.
illuminatio ad complementum
potentiae illuminativae, &c.

Actus autem generaliter
dupliex est namque physicus
et metaphysicus, actus
physicus est actus qui constituit

rem aliquam in esse physico ut u.g. anima rationalis in homine.

actus metaphysicus est actus qui constituit rem aliquam in esse metaphysico ut u.g. independentia in deo.

porro tum res aliqua dicitur in esse physico quando constat partibus esse separabilibus ut u.g. homo constans ex corpore et animâ rationali.

tunc vero res aliqua dicitur in esse metaphysico quando constat partibus esse invicem inseparabilibus, ut u.g. deus constans ex independentiâ et ente prorsus inseparabilibus

morbus actus est duplex scilicet 1.us et secundus.

actus primus est principium operationis ~~formalis~~, calor principium calefactionis.

actus secundus, est ipsamet operatio ut u.g. intellectio calefactio.

sine aliquid esse in actu 1° est ipsum habere principium operationis, sic u.g. ignis dum dormiendum dicitur ignis in actu 1° quatenus habet in se ignem principium calefactibum, aliquid autem esse in actu 2° est ipsum habere actualem operationem sic u.g.

philosophus differens dictus p̄hus in
actu 2º quatenus philosophandi
sonetionam exercet

De Essentia Et existentia

Essentia est quid primum in re
aliqua, fons et radix omnium proprietatum
rei alicujus, sic animal rationale
dicitur essentia hominis, quia est
aliquid primum in homine, fons
et radix proprietatum hominis
hoc quippe homo est capax scientiæ
et artium quia est animal
rationale.

Existentia est id per quod
aliquid constituitur extra nihil
nihil, vel est id per quod aliquid
transit de possibilitate ad actum sive est
sic in rerum natura

24

Observandum est essentiam
esse immutabilem dum datur
existentia mutabilis est, qua
propter res nascitur est Hominem
esse animal rationale, Hominis
vero existentia est immutationi
obnoxia qua potest Homo
existere vel non existere produci
vel non produci.

De termino et ne Terminata

Terminus generaliter est
extremum rei alicujus sic
v. g. Duo Baculi extrema dicuntur
ejus termini.

Res terminata est ea res quae
claditur terminis, ut v. g. Baculus
duobus extremis.

Deo vel infinita non potest dici terminata quia nullis claditur terminis, nullis extremis, ut v. g. deus infinitas at non limitatas perfectiones in se complectens.

Terminus est duplex, unus intrinsecus alter extrinsecus.

Terminus intrinsecus est terminus qui pars est rei terminatae, sic extremitas digiti est terminus digiti intrinsecus, sic cutis est terminus corporis intrinsecus.

Terminus extrinsecus est terminus qui claudit rem quidem terminatam, sed non est pars ejus, sic vas est terminus liquoris extrinsecus: sic vestis est terminus corporis extrinsecus.

De Subjecto et forma

Subjectum est id omne quod recipit formam aliquam, sic v. g. parias dicitur subjectum albedinis.

Forma alt complementum seu perfectio subjecti, sic u. g. albedo est complementum, et perfectio parietis.

Subjectum generatim triplex est, nempe informationis, inhaesionis, et denominationis,

Subjectum informationis est subjectum quod recipit formam substantialem, ut u. g. corpus humanum quod recipit animam rationalem.

Subjectum inhaesionis est subjectum quod recipit formam accidentalem ut u. g. parietes albedinem

Subjectum denominationis est subjectum quod recipit nomen ab aliqua forma ut u. g. homo qui denominatur iustus a iustitia

Forma generatim duplex est nempe substantialis, et accidentalis.

Forma substantialis est actus primus et substantialis corporis naturalis, cui est primum et principale operandi principium, quale est anima rationalis in homine.

Forma accidentalis est actus secundus corporis naturalis, cui est 2dum et instrumentale operandi principium, quale est calor naturalis in homine.

De modo significata

modus est forma qua fit subjecto esse non potest, et fit qua subjectum esse potest, sic v.g. inflexio digiti dicitur quia inflexio nequit esse sine digito digitus autem esse potest absque inflexione.

25

Res modificata est subjectum modi ut v. g. digitus subjectum inflexionis.

Paulo aliter modus definitur ab aliis, forma separabilis a subjecto ex parte subjecti et inseparabilis ex parte hui; at haec definitio medit cum priori, nihil enim aliud libi vult illa quam quod modus esse non possit absque subjecto subjectum autem esse possit absque modo

grauis est controuersia quam discutiamus hic loco utrum inter modum et eam modificationem occurrat distinctio realis v. g. utrum inter digitum et inflexionem digiti detur distinctio cum communis realis opinio vulgaris sint admittendam esse realem hujus modi sectionem, modum inter et eam modificatam contrariam nos docebimus sententiam.

De Propriatatibus ens

Propriatas generaliter definitur attributum necessarium, reciprocum ab essentia vel profluens. Ita u. g. capacitas scientiae dici potest propriatas hominis. quae et hominis perfectio seu attributum et profluit a rationalitate, quippe homo est scientiae capax quia rationalis est.

propriatas est primo duplex nempe complexa et incomplexa.

propriatas incomplexa est propriatas quae unico et simplici termino exprimitur ut u. g. rationalitas respectu dei capacitas scientiae respectu hominis

propriatas complexa est propriatas quae multiplici termino exprimitur ut u. g. necessitas et contingentia entis quaerenti unde quid sit ens respondere debet aut vel est necessarium vel contingens necessarium ut deus contingens ut creatura.

Rursus propriatas duplex nempe primaria et secundaria

propriatas primaria est propriatas quae per se proxima et immediate profluit ab essentia vel cujus est propriatas ita u. g. unitas, veritas, bonitas, immediate profluunt ab ente.

Proprietas secundaria est ea quæ remote duntaxat et alio mediante profluit ab essentia rei cujus est proprietas: sic v. g. intelligibilitas est amabilitas sunt proprietates secundariæ entis, quia profluunt ab ente mediantibus veritate et bonitate, quippe ens est intelligibile quia verum et amabile quia bonum

Solent recensari hæc enti ut proprietates primariæ et incomplexæ scilicet unitas, veritas, bonitas, siquidem ens omne est unum, verum, bonum, et quamquam mentem nostram aperiamus ea deve huc loco.

Unitas est indivisio rei in se, et divisio a quocunque alio. unum est id quod est indivisum et divisum a quocunque alio; sic v. g. socrates dicitur unus quia est in se ipso indivisus et divisus a quolibet alio homine.

Veritas entis est conformitas entis cum prædicatis sub quibus intelligitur: verum est id quod est conforme prædicatis sub quibus intelligitur sic v. g. homo dicitur verus quia corpore constat et anima rationali: quæ duo sunt intrinseca hominis prædicata.

Bonitas est perfectio rei alicujus a

bonum ait id quod ait perfectum in
suo genere: sic bonus vir bonum dici
potest bonum, quia perfectum est
in genere virtutis; similiter et demones
dici possunt boni quia sunt perfecti
in genere angelorum.

Fisica tribus proprietatibus entis
opponuntur scilicet unitati
distinctio, veritati falsitas, bonitati
malitia.

distinctio est negatio indivisionis
ea dicuntur distincta quae non sunt
idem, sic u. g. petrus et paulus sunt
distincti quia habent negationem indivi-
sionis, non sunt idem homo

falsitas entis, est difformitas entis
cum principiis sui intrinseci. falsum
dicitur id quod est difforme principiis
sui intrinseci: sic u. g. homo pictus
dicitur falsus homo quia difformis est
principiis essentialibus hominis, id est
animalitati et rationalitati ex quibus
homo coalescit.

malitia entis, est imperfectio
entis; malum dicitur id quod est
imperfectum in suo genere sic u. g.
homo carens altero oculorum dicitur
malus quia est imperfectus in genere
hominis.

De Speciebus entis

Species entis ab omni materia separata sunt substantia, accidens, deus, angelus et anima rationalis a corpore separata de quibus singillatim dicendum est.

De substantia

Substantia definitur ens per se subsistens, v. g. deus, homo.

Dicitur ens, id est aliquid positum extra nihil, substantia et accidens quia utrumque horum sunt entia.

Dicitur per se subsistens, id est independens a subjecto inhaerendo, et in hoc substantia differt ab accidente, quia accidens pendet a subjecto inhaerionis.

Substantia est multiplex, namque corporea et spiritalis, completa et incompleta, 1a et secunda.

Substantia corporea est substantia quae vel est ipsa materia vel componitur ex materia, vel pendet substantialiter a materia.

Substantia spiritalis est substantia quae neque est ipsa materia, neque componitur ex materia, neque pendet substantialiter a materia, v. g. deus vel angelus.

Substantia completa est substantia quae non est pars alterius substantiae, v. g. homo vel angelus.

Substantia incompleta est substantia et in hoc convenit substantia cum accidente

quæ pars alterius substantiæ ut v.g. anima rationalis quæ pars est hominis.

Substantia prima est substantia singularis et incommunicabilis pluribus, v.g. Socrates, ~~Iigur~~ homo.

Substantia 2ª est substantia universalis et communicabilis pluribus, v.g. Humanitas quæ communicabilis est omnibus hominibus

Substantia 1ª quando est ~~incipit~~ ultimo completa vocatur suppositum, est quæ duplex, scilicet rationalis et irrationalis.

Suppositum rationale est substantia singularis intelligens ultimo completum v.g. petrus.

Suppositum irrationale est substantia singularis minimè intelligens ultimo completa, ut v.g Lucapsalus.

Suppositum rationale dicitur alio nomine persona, nomen autem personæ tribuitur solis agentibus intellectualibus, puta deo, angelis, et hominibus.

Suppositum irrationale dicitur simpliciter suppositum, tribuitur vero agentibus rationa destitutis puta Cellulis, plantis;

quamobrem illius, discriminis interceden personam inter et suppositum quod omnis persona sit suppositum, sed non omne suppositum ~~est~~ sit persona, nulla quidem est persona quæ non sit suppositum, sed multa sunt suppotita quæ non sunt persona, sic v.g.

Hatus est persona simul et hypostasis;
Sed hypostasis est hypostasium nequetamen
est persona; igitur nomen hypostasis
extendit sola latius quam persona nomen.

De accidente.

accidens definitur est ens inhaerens
v. g. Calor inhaerens manui, ipsa intellectui
dicitur est quia est aliquid extra mentem
nisi, et per se communi accidens cum
substantia quia ambo sunt entia
dicitur entia inhaerens, et est substantia,
quia substantia est subjectum inhaerendi,
respectu accidentium, ut v. g. manus est
subjectum caloris et per se discrepat
accidens a substantia;
accidens dividitur in physicum et
metaphysicum, in spirituale et corporeum.
accidens physicum est accidens realiter
distinctum et separabile a substantia, ut
frigus respectu aquae, et magnitudo, respectu
materiae.
accidens metaphysicum est accidens
realiter indistinctum et inseparabile a
substantia ut v. g. capacitas scientiae
respectu hominis, et ut colorabilis respectu
dari
accidens corporeum est accidens quod

quod recipitur in subjecto corporeo ut color in mana, candor in parieta;

accidens spiritale ut accidens quod recipitur in subjecto spirituali, ut scientia in intellectu, virtus in voluntate.

De Deo

Deus definitur ens independens, ens a se, primum ens, prima causa, ens quo nihil melius, aut perfectius ulla potest vel cogitari;

Deitas ens, in quo comunes Dei cum creaturis, quae pariter sunt entia

Deitas independens, ut is ab finitis Dei caracter ut per quem discrepat a creaturis.

Sine qua requitur Deum esse humanæ Conum
~~Sine~~ Infinitè perfectum, immutabilem, aternum, immensum, omnipotentem, providum, liberum, unum, &c.

1° quidem Deus est infinitè perfectus in omni genere, quia cum nullam habeat causam a qua limitatur ad certum numerum perfectionum, infinitas, sine numero perfectionas complectatur necesse est. igitur hic locus argumentandi.

Ille ~~Deus~~ est infinitus in omni genere perfectionis qui à nemine limitatur ad certum numerum perfectionum.
atqui Deus a nemine limitatur ad certum numerum perfectionum cum sit independens.
Ergo Deus est infinitus in omni genere perfectionis.

2° Deus est summe Bonus cum animi Bonitas nihil aliud sit quam perfectio
perfectus est.
igitur sic erit argumentari
Ille est summe Bonus, qui summe perfectus. atqui Deus est summe perfectus, ut mox demonstratum est. Ergo Deus est summe Bonus.

3° Deus est immutabilis cum animo omnes omnino perfectiones simul et semel complectatur, neque notionem potest acquirere perfectionem, neque deperdere valeam prorsus quia immutabilis sit necesse est. igitur sic erit argumentari
Ille immutabilis est qui neque novam potest acquirere perfectionem neque amittere valeam
atqui Deus neque novam potest acquirere, neque valeam amittere perfectionem. siquidem
~~Ergo Deus est immutabilis~~ omnes omnino perfectiones simul possidet.
Ergo Deus est immutabilis.

4° Deus est aternus, quia ~~cum principio~~
cum sit immutabilis nullam habuit
hua durationis initium, nullum finem habiturus
est, igitur sic licet argumentari
illa aternus est qui hua durationis nec habuit
initium, nec finem habiturus est
atqui Deus nec habuit unquam hua durationis
initium, nec finem habiturus est unquam, quando
quidem est immutabilis.
Ergo Deus est aternus.

5° Deus est immensus, quia cum sit illimi-
tatus in omni genere perfectionis,
per omnia locorum spatia diffundatur
necesse est igitur sic licet argumentari.
illa est immensus, qui per omnia locorum
intervalla longe latèque diffunditur. atqui
Deus per omnia locorum intervalla diffun-
ditur, cum sit illimitatus in omni genere
perfectionis. ergo Deus est immensus.

Uti observabis Deum esse ubique pra-
sentem tribus modis, essentia, presentia,
et potentia. essentia quidem quia habet
essentiam naturam et hic essentiam suam
ubique collocatam: deinde praesentia,
quia videt omnia quaecunque in loco sint
posita: denique potentia, quia Deus
operatur omnia in omnibus.

6° Deus est omnipotens quia cum ejus

3° potentia sit illimitata sic ut natura sua potest extendere sese ad quaelibet possibilia sunt. igitur &c.
illa est omnipotens cujus potentia cum sit infinita, potest extendere se ad quaecumque possibilia
atqui dei potentia cum sit infinita potest extendere sese ad quaecumque possibilia
Ergo deus est omnipotens.
4° deus est infinitè sapiens, cum omnium naturam habeat infinitam in omni genere, peritus sit intelligentiâ perfectissimâ necesse est igitur &c.
illa est infinitè sapiens, qui omnia novit modo perfectissimo. atqui deus novit omnia et quidem modo perfectissimo,
Ergo deus est infinitè sapiens.
5° deus est maximè providus qui cum infinitus sit in omni genere perfectionis naminis deest in necessariis, et unumquodq dirigit ad proprium finem per media valdè congrua igitur.
illa est summè providus qui unumquodque dirigit ad proprium finem per media valdè congrua
atqui deus dirigit unumquodque ad finem proprium per media valdè congrua cum sit

Infinitâ sapiens et potens.
Ergo Deus est summè providus

9.o Deus est summa Liber in actionibus
suis quæ spectant creaturas, quia potest
agere vel non agere circa creaturas ad
libitum, igitur &.
Ille est liber circa creaturas qui potest pro
nutu suo agere vel non agere circa ipsas.
atqui potest Deus pro nutu suo agere vel non
agere circa creaturas, v.g. producere vel
non producere mundum. Ergo Deus est summè
liber in actionibus suis quæ spectant
creaturas.

Nego in actionibus quæ spectant creaturas,
nam non est liber Deus in his actionibus quæ
Deum immediatè spectant, et quas Theologi
appellant actiones ad intra, v.g. non est
liber in productione verbi aut Spiritus
Sancti.

Denique Deus est summa unus, cum
enim omnes omnino complectatur perfec-
tiones, repugnat ipsum esse multiplicem,
si enim Deus foret multiplex, jam non
contineret omnes omnino perfectiones;
si plures forent dii, unus illorum aliquam
in se perfectionem contineret quæ careret
alter, et sic unus non contineret omnes priores
perfectiones.

De Angelo

Angelus definitur substantia spiritualis, completa, creata.

Dicitur substantia quia est ens per se subsistens id est independens a subjecto inhesionis, et per hoc Angelus differt ab accidentibus quae non per se subsistunt, sed inhaerant substantiis, puta calor manus, candor aeris.

Dicitur substantia spiritualis quia angelus est expers cujuscumque corporeitatis, et per hoc angelus differt a rebus quibuscumque corporeis.

Dicitur substantia completa, quia angelus non est pars alterius substantiae, et per hoc differt ab anima rationali quae substantia est spiritualis sed incompleta, cum sit pars hominis.

Dicitur tandem substantia creata, quia angelus essentialiter dependet a deo conditore suo, et per hoc differt a deo.

Magnus est Angelorum numerus, non tamen definitus, solet enim eis distributi valuti

dallas quas Theologi hierarchias dividunt, in quarum prima sunt Seraphini, Cherubini, Throni. In 2ª sunt virtutes, potestates et dominationes. In 3ª sunt principatus, angeli, et archangeli.

Angeli tribus pollent facultatibus scilicet intellectu ad cognoscendum, voluntate ad amandum vel odio prosequendum, et motrice ad transferendum sese de loco in locum.

De anima Rationali

Anima rationalis definitur substantia spiritualis, incompleta, creata.

Dicitur substantia spiritualis, creata propter rationes supra allatas de Angelis.

Dicitur incompleta, quia est essentialiter pars alterius substantiae puta hominis, cujus complexionem nata est ingredi, atque in hoc differt ab Angelis.

Dicuntur sunt animae rationales facultates, nimirum intellectus et voluntas.

Intellectus definitur facultas cognoscitiva spiritualis cujus objectum est omne intelligibile.

Dicitur facultas in quo conuenit cum exteris quibuscunque facultatibus tam corporeis quam spiritalibus.

Dicitur facultas cognoscitiua, in quo discrepat a uoluntate, quae non cognoscit, sed appetit, non intelligit, sed amat.

Dicitur tandem facultas spiritalis in quo discrepat a sanctis qui corporei sunt omnes, u. g. oculus et auditus.

uoluntas dicitur facultas appetitiua spiritalis, cuius obiectum est omne amabile

Dicitur facultas appetitiua, in quo discrepat ab intellectu, cuius est cognoscere, cum uoluntatis sit appetere.

Dicitur autem facultas spiritalis, in quo discrepat ab appetitu sanctorum qui corporeum alt, quales alt in callum.

intellectus dicitur alio nomine mens. sunt autem tres mentis operationes, apprehensio, iudicium, discursus.

apprehensio est simplex cuiusque rei cognitio expers affirmationis aut negationis, u. g. simplex rei representatio

Judicium est operatio mentis affirmans aut negans unum de alio, v. g. (Deus est bonus, Deus non est crudelis)

Discursus est operatio mentis inferens unum ex alio, unum propositionem ex altera, v. g. (Deus est bonus, igitur est amandus)

Appendix

De variis causarum generibus.

Causa generatim definitur principium per se influens esse in aliud.

Dicitur principium quia causa est id unde aliquid emanat, nimirum effectus

Dicitur per se influens, ut distinguatur causa a quibusdam principiis quae quia per se non influunt in effectum esse non sunt causae, sic v. g. proximatio ligni ad ignem est quidam principium sed non est causa ignis, quia per se non influit in ignem.

Dicitur influens esse in aut existentiam, quia omnis causa dat existentiam effectui.

Dicitur tendens influens in aliud, id est

in aliquid alterius naturæ vel essentiæ: ideo
ideo docent Theologi quod patrem æternum
non esse causam verbi divini, quia licet
influat per se ipsa in verbum non influit
humanæ in aliud sed in alium, siquidem
filius divinus non est aliud a patre æterno
sed duntaxat alius, hoc est filius non habet
aliam a patre æterno naturam sed dun-
taxat aliam personam.

Causa generatim est quadruplex unaquæ
alia placet, quintuplex, nempe finalis,
efficiens, materialis, formalis, exemplaris.

Causa finalis est id cujus gratia fit
aliquid, sic v. g. sanitas est causa finalis
potionis medicæ, quia sanitatis gratia
sumitur potio medica.

Causa efficiens est id a quo producitur
effectus, sic v. g. architectus est causa
efficiens domus

Causa materialis est id ex quo fit
et componitur aliquid. sic v. g. lapides
sunt causa materialis domus

Causa formalis est id per quod sic
aliquid est constitutum in esse suo. sic v. g.

distinguitur etiam ab omni alio BCS
ut u. g. anima rationalis est causa formalis
hominis quia per animam rationalem
homo constituitur in sua hominis.
causa exemplaris est id ad cujus
similitudinem fit aliquid, sic u. g. multus
castaneus est causa exemplaris babaliae
castaneis quia ad similitudinem multus
castaneis fit babalia ejusdem.

Compendii
metaphy
sici, si
ni

Compendium Physicas

Physica

Physica dicta a φύσις
φύσις dicit naturā definitur
uero scientia speculativa corporis naalis,
ut naturalis alt
Dicitur scientia corporis naturalis,
dicit scientia totius compositi ex
materia & forma physica i.e. scientia
corporum caelestium & sublunarium
Additur in definitione (ut naturalis
alt) ut physica distinguatur a medicina
quia alt scientia corporis naturalis, ut
sanabilis alt
Ex quo liquet objectum physicas
adaequatum esse corpus naturale ut naale
alt, quia circa ipsum physica occupatur

enicarta et per ignem distinguitur a
qualibet alia levitate

De Principiis corporum nāalium

principia corporū naturaliū distinguntur
a principiatorū sic, quæ nequeunt
enicari, nequeunt ex aliis sed ex quibus
omnia sunt. Sic u.g. materia et forma
dicuntur principia corporum naturaliū quia
materia et forma non sunt ex se mutuo
per compositionem, nequeunt componuntur
ex aliis principiis, sed ex quibus constant
omnia corpora naturalia.

paulo clarius distinguī possunt sic, quæ
requiruntur et concurrunt ad generationem et
compositionem corporum naturaliū

sunt autem duplicia generationis principia
corporum naturaliū, alia sunt principia
generationis, alia compositionis,

principia generationis corporum sunt
ea sine quibus nec ulla nec concipi potest
generatio corporum et multo ferè numerantur
nempe, materia, forma, et privatio.

principia compositionis corporum sunt duo quibus nec esse nec concipi potest compositio corporum et vulgo numerantur duo ~~materia~~ materia et forma physica

principia generationis corporum dicuntur alitur principia corporis in fieri.

principia usus compositionis dicuntur hic alitur principia corporis in facto esse

quamobrem omnia generationis principia corporum naturalium revocantur ad tria haec materiam, formam physicam, et privationem

vatio Cujus rei numeri haec affari potest sunt principia generationis corporum naturalium quot sunt tria quibus nec esse nec concipi potest generatio corporis naturalis, atque generatio corporis naturalis nec esse nec concipi potest sine materia, sine forma, sine privatione. nam generatio corporis concipitur tanquam transitus subjecti a non forma ad formam physicam, sic e. g. generatio ligni est ex ligno ad non ligni a non forma ad formam ligni.

atqui non potest concipi transitus subjecti
a non forma ad formam sine materia,
sine forma, sine privatione formæ; sine
materia quidem qua transeat a non forma
ad formam; sine forma, ad quam materia
transeat vi generationis; denique sine
privatione formæ, unde transeat materia
ad formam. Ergo tota simul omnino sine
qualibet re alia nec concipi potest generatio
corporis, quamobrem tota sunt principia
generationis corporum, nempe materia,
forma, et privatio formæ.

De materia Physica

materia in physicis est communis
subjectum omnium formarum physicarum
sine, aut primum subjectum ex quo generantur
et componuntur omnia corpora naturalia:
sic v. g. materia ligni ex qua fit et componitur
ignis.

Est autem materia duplex, nempe prima
et secunda.

materia prima est materia nuda et

at spectata sua forma, v.g. materia spectata tanquam expers caloris, siccitatis, at alterius cujuscunque formæ.

materia 2a. est materia qui Deus dare substructa formis, jamque disposita ad unam formam substantialem pra alia, vt v.g. materia ligni edita at spec, jamque disposita ad formam ignis.

Ubi obseruabis nullam quidem dari realiter materiam nudam at sua forma, dari tamen in Idea Dei concepta manifestum, quamvis enim nulla sit realiter materia quæ non subjaceat alicui formæ, potest nihilominus concipi materia sua forma, quamadmodum licet nulla sit realiter via quæ non sit longa simul at lata, potest nihilominus concipi via tanquam longa, absque eo quod concipiatur tanquam lata, viator enim defatigatus non dicet sat latitudinem viæ sed unicam longitudinem.

De forma Physica

forma Physica est complementum at perfectio materiæ physicæ, vt v.g. anima

rationalis dicitur forma physica quia est complementum et perfectio humani corporis.

Est autem forma physica duplex genere, nempe substantialis et accidentalis.

Forma substantialis est actus materiae primae primum et principale operandi principium in corpore naturali, ut v.g. anima rationalis in homine, anima sensitiva in aqua.

Forma accidentalis est actus materiae secundum et instrumentale operandi principium in corpore naturali, sic v.g. calor naturalis in homine, frigus in aqua.

De Privatione

Privatio definitur sic, absentia formae in subjecto ad recipiendam formam illam debito v.g. caecitas in homine, tenebra in aere.

Ubi observandum quid sit discriminis privationem inter et negationem, nempe privatio est absentia formae in subjecto ad recipiendam formam debitam, ut caecitas in oculo: negatio autem est absentia formae in subjecto ad recipiendam formam minime, ut caecitas in lapide.

Vae si careat quo debita ~~ibi~~ perfectione puta si magistratus fecerit jus ignarus, tunc dicitur habere privationem. Si quis autem careat perfectione ~~ibi~~ debita, puta si rusticus fecerit cognum ignarus, tunc dicitur habere negationem.

Materia et forma physica constituunt corpus naturale. et ideo ~~ea~~ solent appellari Natura, de qua ~~hic~~

De Natura Physica.

Natura in physicis definitur sic, principium et causa motus et quietis, ejus in quo est, primo per se et non per accidens.

Dicitur principium motus et quietis, quia natura est unde motus et quies oriuntur, sic v.g. natura lapidis est principium motus in lapide properante ad centrum, et similiter est principium quietis in lapide dum quiescit in centro suo

Dicitur et causa motus et quietis

quia natura non est quodcumque principium motus et quietis, sed est principium per se influens in modum et quietem; atqui in hoc natura differunt a privatione, quae quidem est principium generationis corporum corporum naturalium (est enim ens actu) sed non est illius causa, quia per se non influit in generationem corporum

Dicitur motus et quies de est mutationes naturales, et status pariter naturales; sic v.g. natura lapidis est causa descensus lapidis ad centrum similiter et quietis lapidis in centro

Dicitur ejus in quo est id est corporis naturalis in quo natura est tanquam pars in toto suo, sic natura lapidis est in lapide velut ejus pars.

Dicitur primo per se, et non per accidens; quia natura physica est primum et principale motus et

quietis naturalis principium et non tantum secundarium et accidentale. Multis aliorum.

Physica est natura physica scilicet activa et passiva.

natura activa est principium motus productivum seu effectivum, ut anima rationalis in semine, ut forma substantialis lapidis in lapide.

natura passiva est principium motus receptivum, ut corpus in semine, ut materia in lapide.

Ex utraque fit natura activa et passiva conflatur et rabellat compositum physicum seu corpus naturale, cujus plures assignari solent proprietates

De Proprietatibus Corporis naturalis

quatuor vulgo numerantur corporum naturalium proprietates, nempe quantitas,

locus, motus, at tempus liquidam omne corpus naturale, at quantum cum magnum, at alicubi, at in motu sapé, at tempus in tempore.

De quantitate

quantitas generatim definitur per quod respondetur quotiens quot vel quantum sit v. g. trinitas at quantitas quia quotiens quot sint in duo personae respondetur tres

quantitas vel at continua vel discreta vel finita vel infinita

quantitas continua at ea cujus partes figurico at naturali vinculo connectuntur, ut caulis

quantitas discreta at ea cujus partes nullo naturali vinculo connectuntur, ut exercitus.

quantitas finita, at quantitas terminis comprehensa, ut ulna.

quantitas infinita at quantitas nullis comprehensa terminis, qualis foret caelum

tma extrema (Chidaeus)

quantitas infinita aliter dicitur infinitum: infinitum autem duplex alij nempe infinitum actu cui catagoramaticum, et infinitum potentiata, cui synkatagoramaticum.

infinitum actu dicitur quod actu et de facto infinitas in se continet partes cum partactionas, v.g. Deus.

infinitum potentiata dicitur id quod plures et plures in infinitum partes cum partactionas potest recipere ut exempla quando cui potest Deus plures in infinitum partactionas injicere.

De Loco

Locus generatim definitur, receptaculum rei locatae, vel spatium a re locata occupatum, ut dolium est locus vini, lacuna aut locus piscium.

Locus vel est externus, vel internus, vel plenus, vel vacuus.

Locus internus est locus qui rem locatam intime pervadit et penetrat, ut v.g. immortalitas divina in qua vivimus, movemur, et sumus.

Locus externus est locus qui rem locatam

extrinsecus ambit, nec eam penetrat,
u. g. dolium ambiens vinum, vagina
ambiens gladium.

Locus planus alt locus aliquo corpore
replatus, ut dolium vino.

locus vacuus alt locus corpore exquisq;
dictisve qua alitar vacuum

vacuum autem alt duplex scilicet
proprie' & improprie' dictum.

vacuum proprie' dictum alt spatium
omni generatim corpore destitutum, u. g.
spatium quod cogitamus extra coelos

vacuum improprie' dictum alt spatium
ac destitutum corpore, cui recipiendo destinatum
alt: sic dolium vino destitutum dic solet
vacuum, quamvis aere plenum sit.

De Motu

motus definitur ab Arist sic actus
entis in potentia' quatenus in potentia. id
alt motus alt actus corporis tendentis ad
~~illa~~ ulteriorem perfectionem; sic u. g.
descensus lapidis alt motus, quia alt actus
lapidis properantis ad centrum

Sed clarius definiri potest motus sic translatus
ab uno statu in alium statum; sic u. g.

Descanhus lapidis est motus quia est
transitus lapidis a circumferentia mundi
ad centrum terræ.

motus vel est instantaneus vel successivus,
vel naturalis, vel violentus, vel indiffe-
rens.

motus instantaneus est motus qui unico exporis
momento perficitur sine ulla successione. v.g. generatio
ignis vel corruptio ejus.

motus successivus est motus qui non absque
tempore intervallum successive perficitur v.g.
deambulatio.

motus naturalis est motus conformis
naturæ rei quæ movetur ut v.g. descanhus
lapidis, refrigeratio aquæ.

motus violentus est motus contrarius rei
quæ movetur v.g. ascanhus lapidis.

motus indifferens est motus qui neque
conformis est neque contrarius naturæ
rei, quæ movetur, ut v.g. deambulatio
hominis.

De Tempore

Tempus jam prædam definitum est
hic, manebat modo tractandum prius
et posterius.

Prius manebat motus, quia tempus
ut mox ad mensurandos motus, sic v.g.

Hora dicitur tempus, quia ultimus ad
manuvandam Deambulationem.

Dicitur secundum prius et posterius,
id est secundum partes priores et posteriores
quia tempus est mantiva motus secundi quia
durat per aliquod tempora intervallum; solus quippe
motus secundus ex partes priores et posteriores
ex mutua succedantes.

Duplex generaliter est tempus, intrinsecum
scilicet et extrinsecum.

Tempus intrinsecum est propria et intrinseca
durationis rei durantis, ut v. g. durationis Deambula-
tionis.

Tempus extrinsecum est tempus illud quod est
extra rem durantem, et per quod mantivatur
propria durationis rei durantis, ut v. g. motus solis
ab ortu de occasum ejus ope mantivamus dura-
tionem Deambulationis.

Ubi observabis quod divisionis ex inter tria
hoc; tempus, aeuum, et eternitatem
nempe eternitas est durationis carens initio et fine,
quales est durationis Dei. aeuum autem est durationis
habens initium, sed fine carens, quales est durationis
angeli. denique tempus est durationis initium
habens et finem, quales est durationis hominis.

De
ipso Corpore naturali.

Corpus naturale definitur totum constans

ex materiâ et formâ Hybrea sic vig.
aqua, Dicitur corpus naturale, quia ex solum
constans materiâ et animâ sanctissima.
Duplex autem est generatim corpus
naturale, nempe simplex et mixtum.
Corpus simplex est corpus naturale constans
ex materiâ et formâ sibi propriâ, sed nullum
ex quatuor elementis, ut v.g. ignis, et aliud
quadricat elementum.
Corpus mixtum est corpus naturale constans
non solum ex materiâ et formâ sibi propria,
sed etiam ex quatuor elementis vel saltem
ex quatuor elementorum qualitatibus ut v.g.
homo qui non solum componitur ex animâ
et corpore, sed etiam ex igne, aere, aquâ et
terrâ, vel saltem ex calore ignis, frigore
aquæ, humiditate aeris, siccitate terræ.
Corpus simplex iuxta assignatur duplex,
unum corruptibile, ut elementum, alterum
incorruptibile ut coelum aut ignis.
Corpus coeleste est duplicis differentiæ vel
animatibile huc complectitur elementa.
Dicitur que Coelum, vel continentia ex igne
coeli, Dicitur que Ignes
elementum est corpus naturale simplex
ex quo mixta componuntur corpora. est que
omnino quadruplex, nempe ignis, aer, aqua
et terra.

Verum quodque elementum pro prima
qualitate donatur ignis quidem
calore, aer humiditate, aqua frigore
terra siccitate. unde quatuor sunt vulgata
elementorum proprietates, calor, frigus
humiditas siccitas.

Corpus mixtum duplex est, nempe
perfectum et imperfectum

mixtum perfectum est mixtum
quod praeter formas elementorum habet
in se formam substantialem diversam a
formis elementorum, v.g. homo animam
rationalem, aqua animam sanitatem

mixtum imperfectum est mixtum
quod non habet formam substantialem
diversam a formis elementorum, ut
nix aut glacies, quae non habent aliam
quam aquae formam.

mixtum imperfectum alte nomina
diversi meteorum id est sublime, eo quod
mixtorum imperfectorum pars maxima in
sublimi regione aeris formatur, v.g. nubes,
pluvia, fulgura

mixtum perfectum est quoque duplex
nempe animatum quod anima praeditum est

ut homo et inanimatum quod animâ destitutum est ut lapis.

mixtum animatum triplex est nempe vegetativum, ut planta; sentibivum ut bellua; rationale, ut homo. Sed de his latius si dixerimus aliquid de animâ

De Animâ generatim

Anima definitur hic actus primus corporis organici potentiâ proximâ vitam habentis

dicitur actus primus quia anima est primum et principale operandi principium in corpore animato ut anima rationalis in homine

dicitur corporis organici, id est corporis instructi variis organis ad varias vitæ functiones obeundas: sic v.g. corpus humanum dicitur corpus organicum quia variis instructum est organis, justa oculos ad videndum auribus ad percipiendos sonos &c.

dicitur tandem corporis potentiâ proximâ vitam habentis, id est corporis donati ad

Et
vitam recipiendam sive substantialem
quae est optima anima sive accidentalem
quae est vitalis operativa.
Triplex autem distinguitur anima
nempe vegetans plantarum sentiens
belluarum, rationalis hominum.

De
Anima vegetante

Anima vegetans definitur sic actus
primus corporis organici potentialis proximae
vitam vegetantem habentis, qualis est
anima plantarum.
Vita vegetans est primum et principale
principium nutritionis, accretionis, et
generationis quae sunt totidem animae
vegetantis functiones.
Facultates animae vegetantis numerantur
tres, scilicet nutritiva, augmentativa,
et generativa, quia plantae nutriuntur,
crescunt, et generant similes sibi plantas.
Facultas nutritiva est ea per quam
vivens convertit alimentum in propriam

sui substantiam.

facultas augmentativa est ea per quam viuens habitum sibi magnitudinem conciliat.

facultas generativa est ea per quam viuens producit aliud viuens sibi simile, ut quercus quercum.

De anima sentiente

anima sentiens definitur sic actus primus corporis organici potentia proximâ vitam sentientem habentis, quales est anima bellua rum.

vita sentiens est primum et principale principium sentiendi, appetendi, et loco sola mouendi. Licet tres sunt facultates animae sentientis; sensus, appetitus, et ut motrix, liquidem animal sentit, appetit, mouetur.

sensus est facultas cognoscitiua, corporea, ut visus.

dicitur facultas cognoscitiua, in quo conuenit sensus cum intellectu, differt autem ab appetitu sentiente.

dicitur facultas corporea, in quo

conuenit sanctus cum appetitiuo sensitiuo
differunt autem ab intellectu.

appetitus sensitivus est facultas
appetitiua corporea, quod est facultas
per quam aqua prosequitur aucram.

Diciter facultas appetitiua de qua
differt a sanctu conuenit autem cum
uoluntate.

Diciter facultas corporea de qua
conuenit cum sanctu differt autem a
uoluntate qua sola spiritualis est

uis motiua est facultas per
quam animal transfert sese de loco
in locum

Sensus autem generatim diuiditur
est interior siliceat et exterior.

Sensus interior est sensus ille cuius
organum latet intus in cerebro qualis
est memoria cuius organum est ipsa cerebri

Sensus exterior est sensus ille cuius orga-
num patet extus, qualis est actus cuius
organum est oculus.

Sensus autem quintuplex est nempe
uisus, odoratus, gustus, auditus, et tactus,

Visus est sensus externus coloris et luminis percipiens cujus organum sunt oculi

auditus est sensus externus soni percipiens cujus organum sunt aures

Odoratus est sensus externus odoris percipiens cujus organum sunt nares.

gustus est sensus externus saporis percipiens, cujus organum sunt lingua et palatum.

Tactus est sensus externus tactilium qualitatum percipiens cujus organum est universum fere corpus. tactiles autem qualitates sunt praesertim calor et frigus, humiditas et siccitas, duritas et mollities, asperitas et lenitas, gravitas et levitas.

Sensus internus est quadruplex vel sex, nempe sensus communis, imaginatio, phantasia, memoria et aestimativa.

Sensus communis est sensus internus qui externi objecta sensuum externorum refert est sensus quo aqua discernit saporem suum ab ejus colore.

imaginatio est sensus interni qui percipit objecta sensuum exteriorum abstrahendo ab eo quod sint presentia vel absentia talis est sensus qui aquas percipit avaram abstrahendo ab eo quod sit presens vel absens.

phantasia est sensus internus qui percipit objecta sensuum exteriorum quatenus sunt absentia, talis est sensus quo aquas percipit avaram absentem.

memoria est sensus internus qui praeteritorum recordatur et dicitur abstrahit species cum imagines rerum sensibilium, talis est sensus quo recordatur aquas visa quondam calcatas.

aestimativa est sensus internus qui percipit objecta nullo sensi exteriori percepta, talis est sensus ille quo dicitur ovis percipere inimicitiam lupi primo visa conspecti.

objectum sensus est id omne circa quod percipiendum occupatur sensus sic u. g. color est objectum visus, sapor objectum gustus.

objectum sensuum alio nomine dicitur sensibile, et definitur sic, ens singulare, corporeum, motivum sensus

sensibile autem est duplex sc. licet proprium et commune.

Sensibile proprium est sensibile quod unico sensu externo percipi potest v.g. color a solo visu, sonus solo auditu.

Sensibile commune est sensibile quod multiplici sensu externo percipi potest, ut v.g. figura corporis quae visu pariter pictura et tactu.

De anima rationali unita Corpori

Anima rationalis quatenus unita corpori definitur sic actus primus corporis organici potentia proxima vitam rationalem habentis.

Vita rationalis est primum et principale intelligendi et volendi principium: scilicet sunt duae praesertim facultates animae rationalis, intellectus et voluntas (ut supra dictum est) proindeque sunt et duae praesertim functiones animae rationalis, intellectio et volitio, quarum primum et radicale principium est anima rationalis

Quaeritur anima rationalis est unita

cpo
corpori tamdiu hut in aquarat oribus
pandat a corpore unda manauit stud
axioma nihil est in intellectu
quod prius non fuerit in
sensu

Compendii physici
finis

Compendium Morale

Philosophia moralis alio nomine dicitur Ethica ἀπὸ τοῦ ἔθος id est a moribus, eo quod dirigat mores humanos ad honestatem moralem

Definitur autem sic scientia practica directrix actuum humanorum ad honestatem moralem ~~dirigendorum~~

Objectum phiæ moralis sunt actus humani quatenus ad honestatem moralem dirigendi; atqui in hoc differunt moralis a cæteris quibuscunque scientiis v. g. a Theologia morali, quia versatur circa actus humanos quatenus dirigendos ad honestatem Christianam seu lege naturali.

92

De actibus humanis

actus humanus definitur hic actus rationalis et deliberatus qui exercetur cum usu et advertentia rationis, ut v. g. deambulatio suscepta animi recreandi causa.

Ubi observabis ingens esse discrimen inter actum humanum et actum hominis namque actus humanus est actus rationalis et deliberatus, actus autem hominis nec rationalis est nec deliberatus. Si quis v. g. de industria occiderit hominem, talis occisio dicitur actus humanus: si quis autem inter somniandum occiderit amicum, talis occisio dicitur actus hominis.

Duplex autem est generatim actus humanus, scilicet imperatus et elicitus.

actus imperatus est actus qui proficiscitur ab aliis a voluntate facultatibus ipsa tamen imperante voluntate, ut v. g. deambulatio quae proficiscitur a motrice potentia pro nutu voluntatis.

actus elicitus est actus qui proxime et immediate proficiscitur a voluntate, ut v.g. amor vel odium.

vocis actuum humanorum quidam sunt circa finem, et quidam circa medium.

actus circa finem est actus ille cujus objectum proximum est finis ut v.g. amor sanitatis in egrotante.

actus circa medium, est actus cujus objectum proximum non est finis, sed medium ducens ad finem, ut v.g. amor medicorum in egrotante

actus humanus circa finem dic quitur 3ex, nempe velleitas, intentio, et fruitio.

velleitas est amor quidam finis sed valde imperfecte et conditionatus talis est amor beatitudinis eternæ in damnatis talis autem hic amor exprimi per optativum Vellem.

intentio est amor finis efficax et absolutus talis est amor beatitudinis eternæ in vivo probo, talis autem hic amor exprimi per indicativum Vole.

fruitio est gusta quædam pollectio boni præsentis; talis est gaudium beatorum de deo præsente

actus humanus circa medium est

Aquaqua triplex nempe electio contentus
et usus.

Electio est acceptio medii utilioris
quatenus utilioris ad finem consequendum
talis est actus quo quodcunque unum prae
alio remedium adsibat

Consensus est acceptio medii quatenus
vocatoris ad finem obtinendum, talis est
actus quo naufragus secundam accipit
post naufragium tabulam et huic saluti
consulat.

Usus observandus quid sit discriminis
electionem inter et consensum. Licet
electio propria nulla est nisi plura sint
media ex quibus unum sit utilius caeteris
aut esse putatur, at vero consensus
locum habere potest tametsi unicum
proponatur medium.

Usus est actus voluntatis caetera
facultatem applicantis ad executionem,
talis est actus quo voluntas applicat
unicuique motivicam manus ad scribendum.

De principiis actuum humanorum

Actus humani principium est id unde quod requiritur ut concurrat ad actum humanum exercendum.

Est autem duplex huiusmodi principium, nempe externum et internum.

principium actus humani internum est quod cum habitu sit intus hominem concurrit ad actum humanum exercendum, v. g. intellectus, voluntas.

externum actus humani principium est quod cum sit extra hominem, concurrit ad exercendum actum humanum, ut finis vel Qualitudo quæ excitant vel ad agendum

principium actus humani internum est quoque duplex, nempe congenitum et acquisitum.

principium actus humani congenitum est principium a naturâ concessum homini ad exercendum humanum, ut v. g. voluntas, libertas.

principium actus humani acquisitum
aut principium quod cum proprie hominis
labore comparatur. Infaviz ad exercendum
actum humanum, aut v. g. habitus qui per
frequentiam comparatur actus.

Est dicendum aliquid de singulis
his principiis, et primo quidam

De
Exemplis actuum humanorum principiis

Exempla actuum humanorum principia
ratio cogit possunt ad vitae haec capita, Bonum,
finem, Beatitudinem.

Bonum aut universalius fine, finis autem
aut universalior Beatitudine, quia omnis
Beatitudo aut finis sed non omnis finis aut
Beatitudo, at vultus omnis finis aut Bonus,
sed non omne Bonum aut finis. quare 1°
circa dicendum de Bono, deinde de fine,
postremo de Beatitudine.

De bono

Bonum ab antiquis definiebatur hoc
id quod omnia appetunt. quae quidem
definitio nihil aliud hic multum quam quod
bonum est id quod appetitur ab omnibus
cum quod appetitur ab omnibus est bonum,
quippe malum expeti non potest.

Duplex generatim bonum est nempe
absolutum et relativum.

Bonum absolutum est id quod ipsa
bonum est et perfectum in hoc genere, hoc
est v. g. Deus est absolute bonus, quia summe
perfectus.

Bonum relativum est id quod bonum est
alteri cum perfectionem afferens, hoc Deus est
relative bonus quia beatificat omnibus

Versus bonum distinguitur multiplex,
nempe verum, et apparens, physicum et
meta physicum, morale et artificiale,
honestum, jucundum et utile.

Bonum verum est bonum quod tale est,
quale esse videtur, et virtus.

Bonum apparens est bonum quod re
ipsa tale non est quale esse videtur aut
ec
peccatum.

Bonum physicum est bonum naturae, constan
tanorum, sic frigus est bonum aquae calor

ens
Bonum sequi.

Bonum metaphysicum est Bonum quod est perfectum in genere entis, quo sensu omne ens est Bonum. Hoc autem Bonitas vulgo dicitur, transcendentalis, eo quod communis sit omni enti, et sic entia qualibet natura transcendatur.

Bonum morale est id omne quod est conforme rectae rationi, ut v. g. actiones justae morales.

Bonum artificiale est id omne quod est conforme praeceptis alicujus artis, ut v. g. elegans tabella artis pingendi consentanea

Bonum honestum est id omne quod consentaneum est rectae rationi, et propterea expetibile, ut actio justitiae.

Bonum jucundum est id omne quod potentiae sui voluptatem parit, et expetibile propter jucunditatem, ut cibus vel potus alicujus.

Bonum utile, est id omne quod expetibile propter aliud, ut potio medica propter sanitatem.

De fine

Finis est id cujus gratia fit aliquid, sic v. g. sanitas est finis expetentis, quae sanitatis causa humiles potio medica

Est autem duplex generatim finis. nempe
qui et cui.
finis qui est bonum quod expetitur ab eo,
ut sanitas quae expetitur aegrotanti.
finis cui est persona cui bonum aliquod
expetitur, sic agar est finis cui sanitas expeti
tur.
finis qui est duplex nempe ultimus
et medius
finis ultimus est finis qui propter se
ultimo expetitur, ut sanitas quae in genere
medicinae propter se expetitur ultimo.
finis medius, est finis qui non tam propter
se quam propter aliud expetitur, ut medicum
propter sanitatem
finis ultimus est duplex nempe ultimus
simpliciter et ultimus secundum quid.
finis ultimus simpliciter est finis qui
non refertur ulterius neque est ultimus
hic omni respectu ut v.g. Deus adquem omnia
referuntur ipse vero non refertur ulterius.
finis ultimus secundum quid est finis
qui ultimus quidem est habens respectu
sed non est ultimus hic aut alio, sic v.g.
sanitas quae est finis ultimus in genere
medicinae, sed in alio genere refertur
ad Deum.

Finis finis dicitur duplex nempe finis operis et finis operantis.

Finis operis est finis ille ad quem agens refertur ex natura sua; sic u.g. sanitas est finis medicinae, quia medicina data ex natura sua refertur ad sanitatem.

Finis operantis est finis ille ad quem refertur opus ex intentione operantis: sic u.g. Caesarem potuit esse finis medicinae quia fieri potuit quod medicus proponat sibi Caesarem in praedanda medicina.

De Caelitudine

Caelitudo generatim definitur sic, Status Bonorum omnium aggregatorum perfectus quae quidem definitio nihil aliud sibi vult quam quod ad Caelitudinem requiratur perfecta satietas appetitus, et carentia omnis mali.

Est autem Caelitudo duplex nempe Objectiva et formalis.

Caelitudo Objectiva est Objectum cujus possessione quis reddatur beatus u.g. deus respectu beatorum.

Caelitudo formalis est ipsa possessio

objecti beatificantis, ut v.g. visio et amor dei quibus beati beum possidant

Beatitudo objectiva duplex est, nempe naturalis et supernaturalis.

Beatitudo objectiva naturalis est objectum beatificans possidendum modo naturae proportionatum ut v.g. deus quatenus naturaliter cognoscendus ut auctor naturae.

Beatitudo objectiva supernaturalis est objectum beatificans possidendum modo qui excedat naturae vires ut v.g. deus supernaturaliter cognoscendus ut auctor gratiae et gloriae.

Beatitudo formalis finaliter dicit ut nempe naturalis et supernaturalis

Beatitudo formalis naturalis est habitus modo naturae proportionato v.g. amicitia dei per creaturas, et naturalis amor ei respondens.

Beatitudo formalis supernaturalis est habitus objecti beatificantis modo qui excedat naturae vires, ut v.g. visio dei intuitiva et amor fruitivus quales sunt in beatis.

De principiis actuum humanorum Corporalis.

Congenita actuum humanorum principia sunt facultates quaedam naturales concretae ad exercendos actus humanos quales sunt intellectus, voluntas, liberum, sensitivus appetitus sensitivus nutritiva, de quibus dictum est in compendio physicae.

Occasione data de principiis hujusmodi dicitur aliquid de voluntario et libero, liquidem omnis actus humanus est voluntarius et plures sunt liberi

De voluntate et voluntario

Voluntas est facultas appetitiva, spiritualis ut supra dictum est et explicatum a voluntate denominatur aliquid voluntarium.

Voluntarium aliud quod fit a principio intrinseco cognoscente singula in quibus est actio

Dicitur id quod fit a principio intrinseco de alia voluntate quae est facultas intra nos posita

Dicitur id quod fit a principio cognoscente [illegible] quia nihil voluntarium alio modo fit sine praevia cognitione, nemo enim constatur agere voluntarie nisi agat cum cognitione.

Dicitur a principio cognoscente singula in quibus

actio id est a ppio cognoscitur singulis actus humanus circumstantias, puta objectum finem &c. quas quidem circumstantias solent hoc versiculo exprimi.

... quis, quid, ubi, quibus auxiliis, cur, quomodo, quando

Est autem voluntarium duplex necessarium et liberum.

voluntarium necessarium est id quod fit a voluntate, ut ab ea non possit non fieri sicut g. amor dei. In beatis est voluntarius sed valde necessarius quia non possunt beati abstinere ab amando deo.

voluntarium liberum est id quod fit a voluntate ut ab ea possit non fieri quales sunt operationes nostre fere omnes.

voluntario opponitur involuntarium, aliqua duplex nempe involuntarium coactum et minime coactum.

involuntarium coactum est id quod fit a ppio extrinseco contra inclinationem patientis. Que ut aiunt repugnante patto quidis. Ut violenta destructio lapidis in aere caeli.

involuntarium minime coactum

Ad quod sit a principio quidem intorno
sed non cognoscunto singula singulibus ab
actis quales ab actibus amici ab amico
putantur accidere soleam intorno vanendum.

quamobrem involuntarium definiri
potest de quod fit a principio circa contra
inclinationem patientis, vel si sorte stat
a principio intorno, sit absque cogni-
tione circumstantiarum in quibus ver-
satur actio.

De Libertate Et Libero

Libertas definitur de facultas
suorum actuum domina sui ipsius
determinativa: vel facultas indifferens
ad agendum et non agendum
prohibita omnibus ad agendum respi-
ciens talis ut in homine facultas
ad cognoscendum vel tacendum.

Duplex autem distingui solet libertas
una quae dicitur contradictionis altera contrarietatis

Libertas contradictionis est facultas indifferens ad duo contradictoria u. g. ad agendum et non agendum. Talis est libertas in homine ad amandum vel non amandum.

Libertas contrarietatis est facultas indifferens ad duos actus contrarios. Talis est libertas hominis ad amorem vel odium.

Ubi observabis omnem libertatem contrarietatis includere libertatem contradictionis, sed non omnem libertatem contradictionis includere libertatem contrarietatis: qui cumque libet alicui libertate contrarietatis amandi et odio prosequendi, is etiam libet libertate contradictionis amandi et non amandi. At quidquid est libet libertate contradictionis amandi et non amandi, non statim libet alicui libertate contrarietatis amandi et odio habendi.

Liberum definitur id quod fieri potest et non fieri, sic u. g. deambulatio dicitur libera quia potest fieri vel non fieri.

Ubi observabis similiter omne liberum esse voluntarium, sed non omne voluntarium esse liberum. Quidquid fit libere, fit et voluntarie, et quidquid fit voluntarie, non fit semper libere; sic u. g. habet dum amens voluntarie

Sed non libere qui a facile quidam necessitate
ita rapiuntur amorem ut abstinere non
possint ab amando.

Libertati opponitur necessitas, sicut ad
libere opponitur necessarium.

Necessitas est determinatio ad
unum potius quam ad alterum sic u.g. Dicuntur habere necessitatem amandi deum
qui a determinantur ad amandum potius quam
non amandum.

necessarium est id quod est determinatum, seu est id quod ita fixum est ut
non possit non fieri vel non esse, sic u.g. amor
dei in beatis est necessarius, quia deum
amare est vacare ut non possint non
amare

De principiis actuum humanorum

acquisitis

acquisita actuum humanorum
principia sunt habitus boni vel mali
vegetativi actibus vegetativi comparati. u.g.
habitus temperantiae vel fortitudinis
comparatus per vegetativos sapa' actus
temperantiae vel fortitudinis.

Dicitur tractari potest loco de

habitibus tam in genere quam in specie
spectatis.

De
habitibus generatim

Habitus generatim definitur facilitas adjuvans facultatem naturalem inter operandum ut v.g. habitus physica adjuvans intellectum inter discurrendum de rebus naturalibus.

quadruplex generatim distinguitur habitus, nempe corporeus et spiritalis, physicus et moralis.

Habitus corporeus est habitus qui vitalem in facultate corporea, eamque adjuvat inter operandum, ut v.g. habitus scribendi in manu

Habitus spiritalis est habitus qui vitalem in facultate spirituali eamque adjuvat inter operandum, v.g. habitus pingendi in intellectu, habitus justitiae in voluntate. ~~Habitus moralis~~

Habitus moralis est habitus vaidens hominem bonum vel malum simpliciter, v.g. habitus temperantiae, vel habitus avaritiae

Habitus physicus est habitus vadens hominem bonum vel malum secundum quid et cum addito praestans hominem bonum simpliciter.

Est autem triplex divisio habitus in intellectualem et moralem quorum prior pertinet ad intellectum, posterior ad voluntatem.

De Habitibus Intellectus

Habitus intellectus est facilitas intellectus eunque adjuvans circa operandum v.g. habitus physicae vel jurisprudentiae.

Triplex est inquibus habitus intellectualis nempe semper verus semper falsus et dubius.

Habitus semper verus est habitus qui semper intellectum ad veritatem v.g. habitus scientiae.

Habitus falsus est habitus qui semper inclinat intellectum ad falsitatem v.g. habitus erroris.

Habitus dubius est habitus qui modo inclinat intellectum ad veritatem et modo ad falsitatem. v.g. habitus opinionis.

Error est cognitio falsa propter rationum
erroneum ut v.g. si quis dicat hominem esse
capacem scientiæ eo quod sit animal
opinio est cognitio probabilis propter mo-
tivum probabile at incertum ut v. g. si quis
dicat datum factum ex eo quod de ipsius existentia
constantibant populi.
Habitus semper varius dicitur alius virtus
intellectualis, alius
dicitur virtus intellectualis nimirum intelli-
gentia, sapientia, prudentia, scientia et ars.
intelligentia est habitus intellectu-
alis primorum principiorum cognoscitivus absque
discursu; talis est habitus ejus qua cognoscitur
(omne totum est majus sua parte)
Sapientia est habitus intellectualis cog-
noscitivus rerum altissimarum per altissimas
causas, talis est habitus Theologica, vel me-
taphysica
prudentia est habitus intellectualis
cum ratione activus circa ea quæ sunt
homini bona vel mala moraliter, talis est
habitus Ethica qua tota occupatur circa
actiones humanas ad bonestatem dirigendas.
Scientia est habitus intellectualis
cognoscitivus demonstrativus cum est cognitio
clara certa et evidens vel necessaria per

Jo
Cultus Habitus est habitus physica.
Ars est habitus intellectualis vera cum ratione
effactivus circa ea quæ possunt aliter et
aliter se habere, Habitus est habitus architec-
tura;
Ubi observandus prudentiam dici habitum
activum, eo quod dirigat actiones; artem
vero dici habitum effactivum, eo quod dirigat
effectiones,
Est autem discrimen inter actionem et effectionem
quod actio sit operatio dirigibilis ad finem
honestum et moralem, v. g. actio virtutis. at
vero effectio est dirigibilis ad finem pure
physicum et naturalem ad finem diversum ab
honestate morali, ut v. g. saltatio, vel edifi-
catio.

De Habitibus Voluntatis

Habitus voluntatis est habitus illo qui
valeat in voluntate, eamque adjuvet inter varias
varietates, v. g. habitus justitiæ, habitus audacia
Dicitur generatim distinguitur habitus
voluntatis unus semper bonus, alter semper
malus, quibus addunt aliqui habitum dubium
cum dubitantem.

Habitus semper bonus est habitus qui voluntatem semper inclinat ad honestatem moralem ut v. g. justitia

Habitus semper malus est habitus qui voluntatem semper inclinat ad finem inhonestum, ut injustitia.

Habitus qui dicitur indifferens, est habitus qui voluntatem inclinat modo ad finem honestum, modo ad turpem, et assignatur in exemplum habitus jejunandi potest enim quis jejunare vel ex bono vel ex pervarso motivo.

Habitus voluntatis semper bonus dicitur alio nomine virtus moralis

virtus moralis definitur hic. habitus electivus in mediocritate consistens quem vir prudens praescripserit.

dicitur habitus electivus hinc quia confert ad bonam electionem, hinc quia convenit ad actus liberos in quibus est electio

dicitur in mediocritate consistens non est nequo excedens nequo deficiens, quia virtus moralis est in medio, hic v. g. liberalitas est media inter extremum prodigalitatis, et defectum avaritiae.

additur consistens in mediocritate quam

uir prudens præcepterat quia solius alt
uiri prudentis definire cartam uirtutis
mediocritatem respectu alius locorum, partonarum
et temporum circumstantiis.

Duplex est generatim uirtus moralis una
quæ dicitur cardinalis et altera minima
cardinalis.

Virtus cardinalis est uirtus moralis primaria
et principalis
quæ est velut cardo et fundamentum totius
uitæ moralis, ut u.g. justitia, vel prudentia

virtus minima cardinalis est uirtus moralis
secundaria simul quæ principalis quæ cardinali
uirtuti subordinatur, u.g. liberalitas quæ
subordinatur justitiæ.

virtutes cardinales vocantur quatuor
prudentia, justitia, fortitudo, et temperantia.

De prudentia

Prudentia definitur hic habitus
uera cum ratione actiuus circa ea quæ sunt
homini bona vel mala moraliter.

quæ quidem definitio nihil aliud sibi vult
quam quod prudentia est uirtus moralis, cujus
officium est dirigere actiones humanas,
quatum aliæ sunt bonæ et aliæ sunt malæ
moraliter.

Duplex est generatim prudentia, una

generalis alpera specialis

prudentia generalis est ea quae tradit generalia bene vivendi praecepta ut civilat hominum statui commenta, talis est prudentia quae docet reddendum unicuique quod suum est

prudentia specialis est ea quae tradit specialia bene vivendi praecepta ut unicuique ~~vigo~~ hominum statui propria, talis est prudentia quae specialiter docet officium patris erga familiam aut judicis erga rem publicam.

prudentia specialis est omnino triplex scilicet monastica, oeconomica, et politica.

monastica est prudentia dirigens officium hominis privati erga semetipsum

oeconomica est prudentia dirigens officium patris familias erga suam familiam, et liberorum erga parentes

politica est prudentia dirigens officium principis erga subditos et subditorum erga principem.

De Justitia

justitia definiri solet perpetua et constans voluntas tribuendi jus cuique suum.

uti observandis justitiam definiri voluntatem non quod justitia sit facultas illa quae voluntatis nomine solet insignire, sed quod sit habitus moralis residens in voluntate, sicut prudentia residet in intellectu.

quadruplex Distinguitur justitia, scilicet legalis, distributiva, commutativa, et vindex.

justitia legalis est ea quae jus suum tribuit communitati, v.g. principibus et reipublicae, talis est justitia qua subditi tenentur solvere principibus suis earum vectigal pro sustinendis regni muneribus.

justitia distributiva est ea quae bona communia distribuit singulis pro cujusque dignitate et merito talis est justitia quam imperator post reportatam de hostibus victoriam distribuit spolia militibus habita ~~solitudine~~ stationa formitudinis et dignitatis cujusque.

justitia communicativa est ea quae jus hujusque cuique tribuit in contractibus suis cum convenientibus amplendis, vendendo et emendo talis est justitia quae quis

~~reddit~~ soluit prostium aqui, nalmultatam
reddit pecuniam.

Iustitia unidem est ac quod dabitas
ajustas scalevibus ponas dicunt
talis est justitia in magistratu qui
suos addicit patitulo.

De
fortitudine et temperantia

Fortitudo est virtus cardinalis quæ
moderatur timori et audacia in periculis mortis
præsertim vero bellicis

quia vero potest quis fortiter se gerere
duplici modo scilicet vel aggrediendo vel
sustinendo ideireo duplex est fortitudinis species,
aggressio et sustinentia

aggressio est quædam fortitudo qua quis
provocat fortiter cum decet et oportet, talis
est fortitudo in obsidentibus

sustinentia est quædam fortitudo qua
quis aggredienti resistit cum decet et oportet
talis est fortitudo in obsessis

quæri solet quid nobilius sustinere vel
aggredi.

Respondeo vulgaris est nobilius esse
sustinere fortiter quam aggredi fortiter,
cujus quidem responsionis ratio hæc assevi

Solet ita. at illustrior fortitudo ubi difficilius
at se gerere fortitur, sed difficilius at se
gerere fortiter in sustinendo quam in
aggrediendo, nam qui sustinet dulat
prudentiam existimare se inferiorem qui
vero aggreditur putat se superiorem
sed difficilius at se gerere fortiter
homini qui se existimat inferiorem
at e contra facilius at praestare se
fortem homini qui se putat superiorem
ergo difficilius at se gerere fortiter
in sustinendo quam in aggrediendo,
proindeque nobilius at sustinere quam
aggredi. sed haec de re fusius suo
loco

Temperantia at virtus cardinalis
quae moderatur voluptatibus gustus at tactus
Duo quadruplex distinguitur temp-
erantiae species quarum duae priores
moderantur voluptatibus gustus sunt que
abstinentia at sobrietas, at duae posteriores
modum ponunt voluptatibus tactus sunt que
pudicitia at castitas.

Appendix
De
Passionibus

Passio [redacted] dr motualibus definiuntur
motus appetitus sensitiui circa bonum et malum
sensibile cum aliqua corporis mutatione,
ut u. g. dra

dicitur motus quia per passionem quasi
ferimur extra nos, sicut per motum localem
transferimur de loco in locum

dicitur motus appetitus sensitiui, quia
passiones sedent in parte inferiori animæ
nostræ, pars autem inferior est sensitiua
ideoque passiones sunt nobis communes
cum cæteris animantibus, quia et nobis
et illis appetitus sensitiuus est communis.

dicitur circa bonum et malum sensibile,
quia per passionem vel ferimur in bonum
sensibile, vel recedimus a malo sensibili.
Sic u. g. per amorem ferimur in id quod
uidetur bonum, et per odium fugimus

id quod videtur malum.

additur cum aliqua corporis mutatione, quia passio exurgere non potest, quin corpus aliquam exporiatur mutationem, sic v.g. qui irascitur quamdam mutationem corporis mutationem pro se facit, et hujusce rei ratio est quia passiones residunt in organo corporeo.

porro appetitus sensitivus duplex est scilicet concupiscens et irascens.

appetitus concupiscens est appetitus illa qui versatur circa bonum vel malum sensibile consideratum sine difficultate.

appetitus irascens est appetitus ille qui versatur circa bonum vel malum sensibile, consideratum quatenus difficile est adipisci.

undecim numerantur passiones et utrisque simul appetitui, quarum hae sunt in appetitu concupiscente, et sex in irascente.

De passionibus appetitus concupiscentis

Sex sunt in appetitu concupiscente

Scilicet amor et odium, dehidorium et fuga, gaudium et tristitia,

amor est passio appetitus concupiscentis circa bonum sensibile praecise spectatum, abstrahendo ab eo quod sit prosens vel absens.

odium est passio appetitus concupiscentis circa malum sensibile praecise spectatum, abstrahendo ab eo quod sit prosens vel absens.

dehidorium est passio appetitus concupiscentis circa bonum sensibile spectatum ut absens.

fuga est passio appetitus concupiscentis circa malum sensibile considoratum ut absens sed imminens.

gaudium est passio appetitus concupiscentis circa bonum sensibile considoratum ut prosens

tristitia est passio appetitus concupiscentis circa malum sensibile.

considerabum ut possibile.

De passionibus appetitus irascentis.

Quinque sunt in appetitu irascente passiones scilicet spes, desperatio, timor, audacia, ira.

Spes est passio appetitus irascentis circa bonum sensibile absens, arduum quidem obstante, considerabum ut possibile; scilicet nihil speramus nisi quod judicaverimus obstante possibile

Desperatio est passio appetitus irascentis circa bonum sensibile absens arduum obstante considerabum ut impossibile; scilicet nulla[m] de re desperamus nisi quam judicaverimus obstante difficilem.

Timor est passio appetitus irascentis circa malum sensibile arduum instante vacidendo.

audacia est passio appetitus irascibilis
circa malum sensibile arduum cum ita
excedendo ad ipsum
ira est passio appetitus irascibilis
circa malum praesens arduum quidem
superatu sed tamen considerationi
ut cluestabile.

Compendii moralis finis

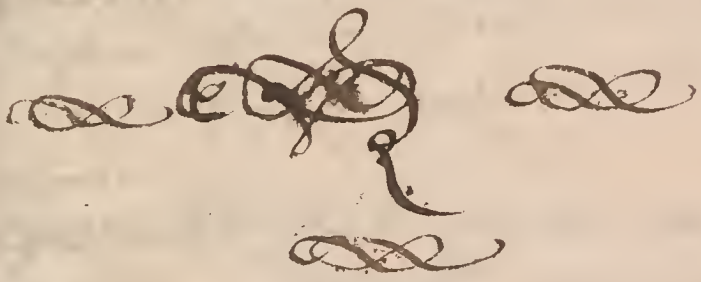

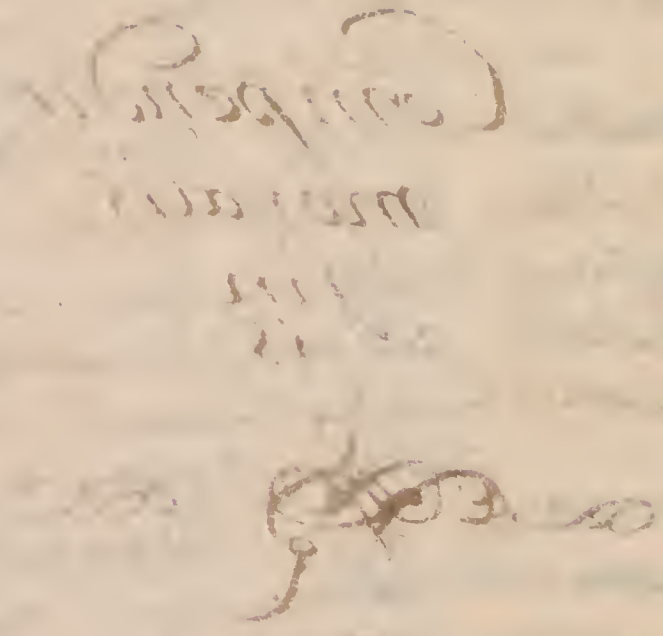

Compendium Logices

Nomen Logica derivatum alt apto τὸ λογος id alt a sermone ac quod Logica dirigat hos mentis operationes quae sunt sermones mentis.

Logica definitur ars alt scientia practica directrix operationum mentis ad veritatem.

Dicitur ars quia alt habitus affectivus dirigens affectiones id alt mentis operationes ad veritatem per certas alt constantes regulas.

operatio mentis alt actus vitus alt excercitium intellectus circa id omne quod alt intelligibile.

Hae sunt ordo numerantur mentis operationes, apprehensio, judicium, alt discursus.

apprehensio est operatio mentis
ex pura ~~operatione~~ et affirmationis et
negationis v. g. simplex et nuda dari
idea

iudicium est operatio mentis
affirmans aut negans unum de alio
v. g. si quis affirmat Deum esse omnipo-
tentem vel negat esse eundem.

discursus est operatio mentis inse-
rens unum ex alio unam propositionem
ex altera minus notum ex notiori
ut v. g. si quis inferat Deum esse
aeternum ex eo quod sit immuta-
bilis.

operationes mentis esse tres probari
omnino potest sic; sunt hunc mentis
operationes, quot sunt modi attentia-
liter diuersi quibus intellectus uersari
potest circa suum obiectum
atqui tres sunt modi attentialiter
diuersi quibus intellectus uersari
potest circa suum obiectum, nam
intellectus vel simpliciter cognoscit

nihil affirmando nihil de negando, vel cognoscit affirmando aut negando qual fundam cognoscit inferendo unum ex alio. si primum est apprehensio; si secundum est judicium; si tertium est discursus. Ergo tres sunt omnino modi essentialiter diversi quibus potest se habere actus versari circa suum objectum, proinde quae sunt omnino tres mentis operationes. apprehensio, judicium et discursus.

Tres istae mentis operationes quatenus ad veritatem dirigibiles sunt objectum logicae adaequatum, quatenus quanta est logica per se primo occupatur. circa tres istas mentis operationes quatenus ad veritatem dirigendas per praecepta. Ideo tres subsunt hujus compendii partes, 1ª tractabit de apprehensione, 2ª de judicio 3ª de discursu

Pars 1ª Logicæ

De

iis quæ pertinent

Ad

dirigendam apprehensionem

apprehensio est prima mentis operatio
de qua affirmationis et negationis.
Directio apprehensionis duplicitur fieri potest
1º ope universalium 2º beneficio categoro-
rum, quæ unum quodque de suum ge-
nus ordinant quia vero universalia sunt
quidam termini dico premittendum aliqua
de variis terminorum significatione.

De

Termino Logico.

Terminus in metaphysicis est extremum
rei alicujus v. g. extremum baculi.

Terminus in logicis est extremum propositionis: de inesse propositione
homo est animal. homo et animal dicuntur terminj quia sunt duo extrema
praedictae propositionis.
Terminus hoc positivo modo sumptus
duplex est nempe subjectum et praedicatum
subjectum propositionis est id de quo
aliquid affirmatur aut negatur sive in alia
propositione. homo est animal; homo
est subjectum, quia est id de quo
affirmatur animal
praedicatum propositionis est id
quod de subjecto affirmatur aut negatur
sive in superiori propositione, animal est
praedicatum quia affirmatur de homine.
in qualibet propositione media quadam
occurrit copula subjectum inter et praedi-
catum, jungens vel separans praedicatum
a subjecto, sive in alia propositione.
homo est animal hominem inter
et animal reperitur verbum est utru-
ngue conjungens.
Terminus itaque multiplex est scilicet
mentalis, vocalis, et scriptus, categorema

ticus, Syncategorematicus et mixtus,
univocus, aequivocus, et analogus, positivus
negativus et privativus, finitus, et
infinitus, conveniens et abstractus, univer-
salis, particularis, et singularis.

Terminus mentalis est conceptus mentis
representans subjectum aut praedicatum
alicujus propositionis.

Terminus vocalis est vox aliqua significans
subjectum vel praedicatum alicujus propositionis

Terminus scriptus est conventus aliquis
cum scriptura indicans subjectum aut praedicatum
alicujus propositionis.

Terminus categorematicus est terminus
qui per se et sine additio significat aliquid
ut v. g. hic terminus homo.

Terminus syncategorematicus
est terminus qui per se et sine additio
nihil quidquam significat determinatum ut
omnis nullus.

Terminus mixtus est terminus qui
componitur ex categorematico et syncatego-
rematico, ut nemo id est nullus homo.

Terminus univocus est terminus qui

conuenit multis secundum dom nomen at
secundum eandem significationem ut arg.
terminus homo qui conuenit patri apuleo
secundum dom nomen quia ambo dicuntur
hominal at secundum eandem significationem
quia patres at pueri sunt ex aequo homines
id est animalia rationalia.
terminus aequinoctii est terminus qui
conuenit multis secundum dom nomen sed
non secundum eandem significationem ut
e g. terminus canis, qui conuenit animali
domestico at constellationi quae dicitur canis
terminus analogus est terminus qui
conuenit multis secundum dom nomen at
secundum eandem significationem partim
eandem partim diuersam ut terminus
sanum conuenit animali et medicinae i-
quidem animal dicitur sanum at medicina
sana, diuersa tamen aliquatenus ratione
nam animal est sanum quia est subjectum
sanitatis; medicina vero est sana quia est
causa sanitatis effectiua.
terminus positiuus est terminus qui
vim positiuam significat ut vires.
terminus negatiuus est terminus qui

significat negationem aliquam vel absentiam formae in subjecto ad recipiendam formam inpsto ut caecitas in colomobea.

Terminus privativus est terminus qui significat privationem aliquam vel absentiam formae in subjecto ad recipiendam formam debito. ut caecitas in homine.

Terminus finitus est terminus qui significat determinatum aliquid ut homo.

Terminus infinitus est terminus qui significat indeterminatum aliquid est indefinitum ut non homo non Lapis

Terminus concretus est terminus qui significat subjectum et formam simul ut homo, albus. vel est habens humanitatem, habens albedinem.

Terminus abstractus est terminus qui significat formam sine subjecto ut humanitas albedo.

Terminus universalis est terminus qui significat aliquid com-

municabila pluribus ut u. g. homo
significans naturam humanam communicabilem pluribus sic. cat petro, paulo &.

Terminus particularis ut terminus qui significat aliquid uni duntaxat conueniens, sed indeterminatiue ut u. g. aliquis homo designans duntaxat hominem. sed nulla determinata.

Terminus singularis ut terminus qui significat aliquid uni duntaxat conueniens sed determinate ut nominatim ut socrates,

Casus quo loco potissimum agitur determino uniuersali quare sit.

De uniuersalibus

gr̃a

uniuersale secundum unum uocis nominis ut unum uarius multa, unum respiciens multa ut homo petrum et paulum.

quinque plex ut generaliter

uniuersale, scilicet in causando, in significando, in representando, in affando et in predicando.

uniuersale in causando est causa uniuersalitatis multorum effectuum productiua, ut deus respectu creaturarum, sol respectu plantarum.

uniuersale in significando est signum aliquod multa significans ut hoc uox homo significans omnes homines.

uniuersale in representando est res uel imago representans multa ut res hominis representans omnes homines imago leonis omnes leones.

uniuersale in affendo est unum aptum natum multis uniuoce et diuisim ut humanitas quae est apta nata patri et paulo.

uniuersale in predicando est unum aptum predicari de multis uniuoce.

at diuisim ut homo aptus praedicari
de patre et paulo.

quamobrem illud discrimen ut
inter uniuersale in essendo et in
praedicando quod uniuersale in essendo
exprimatur termino abstracto dicitur
qua uniuersale metaphysicum, ut
humanitas albedo. uniuersale autem
in praedicando exprimatur termino
concreto, dicturque uniuersale logicum

hic patet ut distinguat de uniuersali in
essendo et in praedicando vbicunque autem
unica definitione explicatur hoc facto
ut unum aptum inesse aut praedicari
de multis sit univoce et diuisim.

vbi obseruabis quatuor omnino requiri
conditiones ad uniuersale in praedicando
nempe unitatem aptitudinem, univo-
cationem, et diuisionem seu multiplica-
citatem: scilicet uniuersale debet
esse unum unitate vel generica vel
specifica debet esse aptum de esse pluri-

multa vel prædicari de multis. debet
ita vltimum de ult communissima multis
secundum diam romam et eam dare
significationem, debet esse diuinum et
est multiplicabile in multis et homo
multiplicabilis in petro et paulo.

vtrumque universale in essendo
et in prædicando est quintuplex nempe
genus, species, differentia, proprium
et accidens commune.

De genere

genus secundum communem et
vulgarem loquendi modum significat
societatem aliquam multorum ex eadem
stirpe oriundorum sic dicitur genus
humanum. genus Carolorum

genus paulo alitur definitur apud Logicos
et definitur unum ens de multis
specie differentibus tanquam pars essentiæ
magis communis et de illis prædicari in quid
vt animal respectu hominis et bellua.

triplex differentiarum genus nempe supremum infimum, et medium.

genus supremum est genus quod nullum supra se genus agnoscit ut ens de arbore porphyriana.

genus infimum est genus quod infra se nullum aliud genus agnoscit ut animal vel poetha hominis.

genus medium est genus quod infra se et supra se aliud agnoscit genus ut v.g. substantia quae habet supra se ens et infra se habet corpus, viuens, animal.

ex quibus liquet genus medium simul esse genus et speciem sub diuersis respectibus: est quidem genus respectu differentiarum et tamen species respectu superiorum. Sic substantia est species entis, et simul genus corporis, viuentis, animalis.

De specie

species secundum communem et vulgarem loquendi modum significat quandam corporis praestantiam quae tanta existimus

Spacia hua at pulchritudine hua significat etiam aliquando apparentiam rei cujuspiam quo sensu dicimus assumere aliquam spaciam panis et vini.

Spacias paulo aliter sumitur apud logicos et considerantur duplicitor nempe spacias ut spacias praecisa et spacias ut secundum universale.

Spacias ut spacias praecisa definitur id quod directe et immediate subjicitur generi ut v. g. homo, animali, substantia etc.

Spacias ut secundum universale definitur omnia apta numero multos solo numero differentia sub se tanquam sibi communia essentia vel ut dicitur praedicari in quid ut v. g. homo respectu patris et pauli.

Duplex est generatim spacias nempe subalterna et infima.

Spacias subalterna est spacias quae habet infra se alias spacias vel spacias quae ita est spacias ut sub alio respectu sit genus v. g. animal ita est spacias respectu viventis ut sit genus respectu hominis.

Spacia infima alt spacia qua non habet infra se aliam spaciam sed dumtaxat individua u.g. homo habens tantum infra se petrum et paulum.

infima spacia dupliciter accipitur potest 1° quatenus subjicibilis faciendo quatenus predicabilis

Spacia quatenus subjicibilis alt spacia per ordinem ad genus cui subjicitur ut u.g. homo per ordinem ad animal.

Spacia quatenus predicabilis alt spacia per ordinem ad individua de quibus predicari potest ut u.g. homo per ordinem ad petrum et paulum

Licet omnis spacia predicabilis sit quoque subjicibilis non omnis tamen spacia subjicibilis alt predicabilis sic u.g. deus alt spacia subjicibilis quia subjicitur genari licet enti et substantiae deus tamen non alt spacia predicabilis quia non potest predicari de pluribus individuis ut infra erit declarabitur.

De Differentia

Differentia duplicitur enim de ratio namq; differentia ut differentia proprie & differentia ut tantum universale.

Differentia ut differentia definitiva id per quod unum differt ab alio ut rationalitas per quam homo differt a bruto

Triplex est differentia sic sumpta, namq; communis, propria, & ultima propriissima

Differentia communis est accidens communia per quod unum differt ab alio ut albedo per quam gallus differt ab athiopa

Differentia propria est accidens proprium per quod unum differt ab alio ut capacitas scientiæ per quam homo differt a bruto

Differentia propriissima est aliquid essentiale per quod aliquid differt ab alio ut rationalitas per quam homo differt

differentia ut tactium universale definitur unum aptum multos species sub numero differentibus tanquam pars essentiae minus communis ut de illo praedicari in quale quid ut sanctitudinis respectu hominis ut Callus, rationalitas respectu petri ut pauli.

Dicitur de multis species sub numero differentibus quia differentia sub aliqua sua specie sub qua definita praedicatur de multis species differentibus ut sanctitudinis. si vero sit specifica praedicatur de multis solo numero differentibus ut rationalitas ita que.

differentia generica ut animata praedicatur de multis species differentibus ut sanctitudinis, de homine et Callus

differentia specifica ut animata praedicatur de multis solo numero differentibus ut rationalitas de petro et paulo

Ubi observandum quid sit
spacie et numero differre ab
diantheis spacie differre quae nota-
bilitas et insignitas diversant quae
diantheis habent proprietatis, et
diantheis operationes ut homo
et equus. ea vero diantheis
solo numero differre quae minus
notabilitas diversant quae eadem
proprietatis habent proprietatis eadem
operationes ut petrus et paulus.

Observandum est quoque
quid sit praedicari de quale
quid de quid et de quale
quid praedicari de quid tantum
est praedicari essentialiter subsla-
tive: praedicari de quale tantum
est praedicari accidentaliter: praedicari
de quale quid simul est praedicari

substantialiter adjectiue Caeterum
modum nominis adjectiui.

Quod immediate at directe
subjacet speciei vocatur individuum
ut petrus.

De individuo

individuum dupliciter consideratur, scilicet metaphysice at logice.

individuum metaphysice sumptum
definitur de quod est de se ipso indivi-
duum et distinctum a quolibet alio
ut petrus

individuum logice sumptum
definitur de quod directe et immedi-
ate subjacet speciei infimae ut
petrus aut paulus subjacet homini.

Triplex est individuum nempe ingenium
determinatum, et hypostaticum.

individuum vagum est individuum denotans indeterminate aliquod singulare, v. g. aliquis homo aliquis angelus.

individuum determinatum est individuum denotans determinate aliquod singulare v. g. Socrates, Raphael.

individuum hypothaticum est individuum denotans aliquod singulare ~~v. g. Socrates~~ propter aliquam hypothesin esse supponitionem, ut v. g. Romanus orator denotans Ciceronem, philosophus aristotelem.

De Proprio

Proprium dupliciter considerari potest nempe proprium ut proprium est proprium ut quartum universale.

proprium ut proprium alt de quod alicui peculiare alt, dicitur quo quattuor modis, nempe 1° 2° 3° 4° modo.

proprium 1° modo alt de quod conuenit soli sed non omni, u. g. alte risibile homini conuenit soli homini non tamen omni.

proprium 2° modo alt de quod conuenit omni sed non soli u. g. alte bipes conuenit omni homini sed non soli alias enim essent species bipedis.

proprium tertio modo alt de quod conuenit omni et soli sed non semper ut u. g. risus actualis conuenit omni et soli homini non tamen semper

proprium quarto modo

at id quod convenit omni at soli at semper v.g. capacitas scientiæ convenit omni at soli homini at semper.

proprium ut quantum uniuersali definitum unum aptum natum multis speciebus numero differentibus at de eis predicari in quale accidentalibus at necessario v.g. capaci scientiæ respectu patris at mauli.

proprium hoc positionis modo spectatum duplex est naturale genericum at specificum

proprium genericum est unum aptum predicari de multis speciebus differentibus ut risibile de homine at equo.

proprium specificum est
unum aptum praedicari de multis
solo numero differentibus, ut capacitas
scientiae de petro et paulo.

De
accidente communi

accidens Commune dr.
considerabitur namps accidens ut
accidens et accidens ut quintum universale.

accidens ut accidens definitur
id quod potest adesse vel abesse a
subjecto sine ullius interitu ut albedo
vel philosophia quae possunt abesse
ab homine absque eo quod intereat.

accidens ut quintum universale
definitur unum aptum multis
et de iis praedicari in quale accidentaliter

at contingentar ut u.g. albedo qua
predicatur de homine et
homo est albus potest esse albus.

quamobrem illud est diversimode proprium dicitur et accidens
communa quod proprium predicatur de multis necessario. accidens
vero communa predicatis contingenter. sic est proprium habet ne-
cessariam cum albedine ut u.g.
Capacitas scientia. cum
albedine hominis accidens
autem communa nullam habet
connexionem cum albedine
necessariis sic u.g. albedo non
habet necessariam connexionem
cum albedine hominis.

De Categoriis

Categoria secundum nim nominis significat accusationem, derivatur enim a verbo greco Categoreo id est accuso.

Categoria in logica definitur hic, ordo naturalis generum, speciarum et individuorum sub aliquo supremo genere constituorum. id est in arbore porphyriana, ubi substantia, corpus, viuens, animal, homo, petrus, et paulus continuantur sub ente tanquam supremo omnium generum.

Dicitur ordo naturalis et attendatur categoriam non ab arbitrario quid, sed sabare fundamentum in rebus rei naturæ, etenim non potest ac arbitrio hominum quod generibus speciebus, et speciebus individua subjiciantur.

Artes autem modis petant aliquid de categoria collocari scilicet directe et indirecte, et reductiue.

Directe collocantur in categoria, quæ secundum lineam rectam disponuntur sunt que genera, species, et individua ut v. g. animal homo petrus.

Indirecte collocantur in categoria, quæ

collatoralitas adjacent secundum lineam diuersitatis que omnes differentie generum, specierum et individuorum, v.g. substantialis, rationalitas, petreitas.

reductio collocantur in categoria partes omnes et proprietates generum, specierum, et individuorum, ut v.g. anima rationalis que pars est hominis, omnibus reductio in categoria in qua collocatus homo.

Deinde uidgo numerantur categoria, scilicet substantia, quantitas, qualitas, ad aliquid, ubi, quando, situs, et habitus, et relatio. quia uero de substantia et quantitate dictum est supra dicendum restat de aliquid et primo quidem de

De qualitate

qualitas definitur sic, accidens per quod respondetur ad questionem factam per quale. simpliciter et sine addito. sic v.g. albedo dicitur qualitas, quia si quis quaerat quale pariet respondetur albus: similiter sanitas est qualitas animalis quia si quaeratur quale sit animal respondetur sanum.

Ex. est qualitas aqua cinnamomi scilicet

habilis at dispositio, potentia at impotentia
passibilis qualitas at passio forma at
figura.

habitus est qualitas difficile mobilis
a subjecto porquam subjectum bene vel
male se habet, ut v.g. scientia perfecta,
error inveteratus.

dispositio est qualitas facile mobilis
a subjecto, porquam subjectum bene vel
male se habet v.g. scientia inchoata, error
inchoatus.

potentia est qualitas a naturâ concessa
ad agendum vel patiendum, ut v.g. vires
in juvene, ut divitiae in cupido,

impotentia est infirma habilisque
potentia v.g. vires in senes.

passibilis qualitas est qualitas
unico tantum exterius perceptibilis, ut
dies durans in v.g. pallor ex morbo

passio est qualitas unico tantum ex-
terno perceptibilis et citò transiens,
v.g. pallor ex pavore.

forma est qualitas, exclusivè circa ter-
minans, magnitudinem rerum naturalium,

u.g. rotunditas caloris.

figura est qualitas extrinseca terminans magnitudinem rerum artificialium ut u.g. rotunditas globi.

Ubi observandum formam et figuram non differre nisi accidentaliter penes subjecta sua quia qualitas in uno subjecto dicitur forma, in alio subjecto dicitur figura dicitur quidem forma si reperiatur in operibus naturae quae non pendent ab industria hominum, dicitur autem figura si reperiatur in operibus artificialibus.

De relatione

relatio definitur hic ordo unius ad aliud hic u.g. paternitas est relatio quia est ordo patris ad filium

Dividitur in generaliter relatio una realis altera rationis.

relatio realis est relatio quae nemine cogitante reperitur inter duo entia realia ut u.g. relatio patris ad filium relatio creaturae ad creatorem.

Relatio rationis alt relatio quae per operationem intellectus reperitur inter duo entia rationis, u.g. relatio generis ad species, et speciarum ad genus.

Relatio realis alt quoque duplex una essentialis altera accidentalis.

Relatio essentialis alt relatio quae alt de essentia subjecti sine qua subjectum nec esse nec concipi potest, u.g. relatio rhis ad colorem, vel relatio intellectus ad intelligibile.

Relatio accidentalis alt relatio quae non alt de essentia subjecti sine qua subjectum concipi potest, u.g. paternitas, facile enim alt concipere hominem absque eo quod concipiatur esse paternum.

Relatio essentialis alio nomine dicitur transcendens, eo quod omnia genera transcendat et vagatur per omnes fere categorias.

Relatio accidentalis dicitur alio nomine Categorica, eo quod sit una specialim e decem categoriis.

pono in omni valatione categorica tria sunt subdubo distinguenda, subjectum terminus, et fundamentum.

subjectum valationis est id quod per valationem refertur ad aliud: sic u. g. petar dicitur subjectum paternitatis, quia per paternitatem refertur ad filium.

terminus valationis est id ad quod refertur aliquid per valationem sic u. g. filius dicitur terminus paternitatis quia ad filium refertur petar per paternitatem.

fundamentum valationis est id propter quod subjectum refertur ad terminum per valationem sic u. g. generatio dicitur fundamentum paternitatis quia petar refertur ad filium propter generationem.

De actione et passione

actio definitur ab Arist actus hujus in hoc passio autem actus hujus ab hoc quae quidem definitiones nihil aliud sig-

volunt quam quod actio sit actus agentis in patiens, passio autem sit actus patientis ab agente,

Sed clarius dicendum potest actio, & quod facit vim actus ut formaliter agentem, ut v.g. illuminatio qua constituit solum formaliter illuminantem

passio autem dicendi potest sic & quod facit vim actus ut formaliter patientem seu recipientem, v.g. illuminatio aeris qua constituit aera formaliter illuminatum

Ubi obseruabis dum ista ponit actionem simul ut passionem sub diuerso respectu actionem quidem si spectetur ex parte agentis, passionem vero si spectetur ex parte subjecti recipientis; sic v.g. eadem illuminatio est actio simul ut passio, actio respectu solius illuminantis, passio respectu aeris illuminati.

quadruplex diuiditur actio nempe creata et increata, transiens et immanens.

actio creata est actio qua terminum habet creatum et dependentem, ut v.g.

productio mundi cujus terminus est mundus
~~creatus~~ productus

actio mensalis est actio qua terminum habet mensalem et dividendam ut, v.g. productio verbi divini a patre etterno, cujus terminus est verbum divinum.

actio transiens est actio cujus terminus est extra principium v.g. creatio mundi cujus terminus, mundus, est extra deum.

actio immanens est actio cujus terminus manet in hoc principio v.g. intellectio, intellectus volitio in voluntate.

actio creata dividitur in duas species, nempe creationem et adductionem.

creatio est productio rei alicujus a nihilo sui sum subjecti ut v.g. productio angeli vel animæ rationalis.

adductio est productio rei alicujus a nihilo sui sed non a nihilo subjecti tantum v.g. productio ignis a ligno.

quamobrem in omni adductione est subjectum aliquod præsupositum, ex quo prosiliente diuitur aliqua forma &c

a praejacenta ligno adueibus forma ignis.

at uero in creatione nullum ab praebus subjectum praexistebat, sed quo res creatur, ea producitur ex puro nihilo, sic angelus et anima rationalis extrahuntur a mero nihilo.

De ubi

ubi ab una e categoriis ad definiendas accidens quod facit rem alicubi collocatam, eam (ut aiunt) ubicatam.

multiplex autem distinguitur, ubi, scilicet circumscriptiuum, definitiuum, replatiuum, permanens, fluens.

ubi circumscriptiuum ab ubi quod facit rem alicubi collocatam diuisibiliter, id ab totam in toto loco, ab totam secundum diuersas sui partes diuersis locis partibus respondentem, dicta ab ubi corporum.

ubi definitiuum ab ubi quod facit rem alicubi collocatam indiuisibiliter, id ab totam in toto loco, ab totam in singulo

loci partibus fala alt ubi spiritum u.g. animae rationalis in corpore.

ubi respectivum alt ubi quod facit ram ad aliquam collocatam ubique, fala alt ubi solius Dei, qui pro sua immensitate alt ubique totus.

ubi permanens alt ubi rei quiescentis cum permanentia in eodem loco, fala alt ubi hominis sedentis.

ubi fluens alt ubi rei transeuntis de loco in locum, fala alt, ubi hominis deambulantis.

De quando, situ et habitu

quando alt una e categoriis, et definitus accidens quod facit ram ad aliquam formalitas existentiam in aliquo tempore, u.g. hodie vel heri.

situs definitus accidens quod facit ram ad aliquam certa quadam relationem in loco, u.g. statio vel sessio.

habitus definitus circumpositio corporis

alicujus tagantis at ovnantis circa cujus tagendum et ovnandum

porro triplex distinguitur situs, nempe naturalis, violentus et indifferens.

situs naturalis alt situs constantaneus naturæ cujus alt situs, v.g. situs hominis est habentis sublima, multumque arcetum

situs violentus alt situs contrarius naturæ cujus alt situs, v.g. situs hominis caput habentis deorsum.

situs indifferens alt situs neque constantaneus neque contrarius naturæ cujus alt situs, v.g. situs hominis sedentis vel stantis.

De proprietatibus Categoriarum.

Proprietates categoriarum sunt certa quædam attributa quæ ex earum naturâ profluere intelliguntur hæc autem attributa possunt ad duo capita vocari, quorum primum alt dq

oppositis altarum de modis priorib,
posteriorib at simul

De oppõne at oppositis

oppositio generatim definitur pugna duorum vel plurium inter se v.g. pugna caloris at frigoris Lacum dui cam.

opposita generatim dicuntur ea quæ quomodocunque pugnant inter se, v.g. calor at frigus.

omnis oppositio vel alt simplex vel complexa.

oppositio simplex alt pugna simplicium inter se terminorum, v.g. pugna virtutis at vitii.

oppositio complexa alt pugna plurium interse propositionum, v.g. pugna Omnis homo alt justus: nullus homo alt justus) de quæ oppositione dicetur infra in 2ª. parte logicæ.

jam quadruplex alt oppositio simplex nempe contraria dictoria, privativa, et

contraria et relativa.

oppositio contradictoria est pugna entis et non entis simpliciter et sine subjecto, ut v. g. oppositio quae intercedit inter hominem et non hominem, inter lapidem et non lapidem.

oppositio privativa est pugna entis et non entis secundum quid et in subjecto determinato, ut v. g. oppositio quae intercedit inter visum et caecitatem in oculo inter lucem et tenebras in aere.

oppositio relativa est pugna duorum entium relativorum, seu duorum relatorum, v. g. oppositio quae intercedit patrem inter et filium, paternitatem inter et filiationem.

oppositio contraria est pugna duorum entium absolutorum, v. g. oppositio quae intercedit calorem inter et frigus, virtutem inter et vitium.

pauca aliter definitur oppositio contraria seu pugna duorum quae sub eodem genere posita, maxime distant ab invicem et sese expellunt a subjecto eodem, nihil unum alterum inde a natura, ut v. g. calorem inter et frigus, virtutem inter et vitium. oppositio

Contraria quia calor et frigus cum multis eodem genere qualitatis distant maxime ab invicem et expellunt sola mutuo ab eodem subjecto nisi forte contendat calorem subjecto multo a natura ut videre est in igne.

Oppositio oppositio sunt quadruplices genera nempe, contradictoria, privativa, relativa, et contraria.

Contradictoria dicuntur ens et non ens simpliciter et sine subjecto, v.g. visus et non visus.

privativa dicuntur ens et non ens secundum quid et in subjecto determinato v.g. visus et caecitas in oculo.

Contraria dicuntur duo entia absoluta secum invicem pugnantia facilitor v.g. calor et frigus

relativa dicuntur duo entia correlata v.g. pater et filius.

Valio quadruplicis oppositionis secundo notatur quaecumque pugnant dicitur se. mutuo vel non pugnant ut ens et non ens. si pugnant ut ens et non ens vel pugnant ut ens et non ens simpliciter huntque contradictoria, vel pugnant ut ens et non ens secundum

quæ dicuntur quæ privativa jam ita pugnant ut aut ut aut, vel pugnant ut aut ut aut absolutum, dicunturque contraria, vel tandem pugnant ut aut ut aut relativum, dicunturque relativa. Ergo fax ut ~~pr~~ positiones simplices ponuntur

De modis prioris posteriorisve et simul

modi prioris posteriorisve et simul sunt quot modis possit unum alte altero prius posterius, et simul cum illo.

Jam unum potest unum alte altero prius tempore, naturâ, ordine, dignitate, ~~simul~~ universalitate, origine.

prius tempore dicitur quod ut altero antiquius sic v. g. arbor ut tempore prior fructibus quia antiquior.

prius naturâ dicitur de aquo pendet aliud tanquam effectus a causâ sic v. g. sol dicitur naturâ prius lumine, quia, lumetsi, non sit antiquior, ab eo tamen pendet lumen tanquam effectus a causâ sua.

prius ordine dicitur quod in aliqua seria causa dispositiona precedit alterum

dicimus ex ordinum ille prius narratur quam ordinatum prius inquam ordine.

prius dignitate dicitur quod alt praestantius altero, u.g. magistratus dicitur dignitate prior, homine plebeio.

prius universalitate dicitur quod alt altero universalius, sic u.g. animal dicitur homine quia alt universalius homine, hac prioritas aliter dicitur priorita affandi consacutionis quia quod alt prius universalitate ad illud natat consacutio at ab eo non natat, sic u.g. ab homine ad animal natat ista consequentia. C homo alt, ergo animal alt sed ab animali ad hominem non natat ista consequentia. C alt animal, ergo alt homo.

Prius origine dicitur id unde emanat aliud sine ulla tamen ab eo dependentia, sic u.g. pater est prius dicitur filio hic prior origine quia filius emanat a patre eterno sine ulla imperfectione et dependentia.

potest unum esse posterius altero tribus modis similitudine, tempore, natura, ordine, dignitate, universalitate, et origine.

Postarius tempore dicitur quod alterius antiquum, u.g. fructus arbore.

Postarius naturâ dicitur quod nascitur ab albero tamquam effectus a causâ, u.g. luminis sole.

postarius ordine dicitur quod in aliquâ serie sequitur alterum, u.g. narratio alt postarior exordio,

postarius dignitate dicitur quod alterâ dignitate est, u.g. plebeius magistratu.

postarius universalitate dicitur quod minus est universale, u.g. homo animal.

postarius origine dicitur quod emanat ab altero sine ullâ dependentiâ vel imperfectione: u.g. nullum divinum patre alterno.

postar unum alte simul cum altero sed tamen fere modo, at quidem **simul** tempore, ut duo gemelli. **simul** naturâ ut duae correlationes, ut patternitas et filiatio. **simul** ordine ut duo exordia vel duae narrationes. **simul** dignitate, ut duo magistratus pares. **simul** universalitate, ut duo reciproca rationalitas et capacitas sciantiae.

Pars Logicæ 2ª

De

iis quæ pertinent

ad

Diriganum judicium

Judicium definiri solet oratio affirmans vel negans unum de alio prædicatum de subjecto, v. g. si quis dicat homo est animal, homo non est lapis,

Sed melius definitur sic 2ª mentis operatio per quam mens habet de re aliquâ scientiam dico melius definiri sic quia prior definitio est potius divisio quam definitio.

Ubi observandum, judicium, propositionem, enunciationem esse plura ejusdem rei nomina et promiscue accipi posse,

Cum autem judicium mentis factum per

signa, vocalia, nomina, verba, et orationis,
ideo de singulis agendum.

De Signo

Signum definitur id quod ducit nos in cognitionem alterius rei cum id quod facultatem cognoscendi repraesentat aliud ab se v.g. vestigium leporis dicitur signum quia ducit nos in cognitionem leporis.

Quadruplex distinguitur signum scilicet naturale et arbitrarium formale et instrumentale.

Signum naturale est signum quod per se et ex naturâ suâ significat aliquid v.g. virus est signum naturale lassitudinis, ~~sicut~~ sicut et pulsus vivi doloris.

Signum arbitrarium quod non per se nec ex naturâ suâ sed ex arbitrio hominum significat aliquid, ut v.g. hedera foribus appensa significat vinum venale.

Signum formale est signum quod licet in cognitum ducit nos in cognitionem rei alterius, sic v.g. species impressa potentiis,

quam vulgo dicunt emittit in oculum intuentis. Dicitur signum formale pariter quia facit vim cognitam ~~de~~ oculo, oculum tamen ducit in cognitionem pariter.

Signum instrumentale est signum quod prius cognitum ducit nos in cognitionem rei alterius sic v. g. fumus est signum instrumentale ignis.

Signorum nullum est voce luculentius quia nullum est exprimendo animi sensui efficatius.

De voce

Vox definitur sic, Sonus ab animali ore prolatus cum intentione aliquid significandi: sic v. g. ejulatus in cane ad significandum Dolorem.

Dicitur sonus atque in hoc convenit vox cum alio quolibet sono, v. g. cum strepitu manuum vel campanæ

Dicitur prolatus ab animali ore, quia non solius est animalis cui concessa est a natura ad manifestandum extrinsecus

& quod sanctit distus, atque in hoc differt
non ab alio quolibet sono.

Dicitur prolatus ab ore, quia non
omnis qui manit ab animali sonus, sed dicitur non
duntaxat qui profertur ab ore sanctum
organorum vocalium, sed non labiorum, linguæ
at dentium &c. v.g. Herspitus dentium nouæ non

additur cum intentione aliquid significandi, quia vocat sunt institutæ ad
manifestanda sensa: quod si vero forte
contingat quod non aliqua suavis prolata
ab animali sine ulla intentione, pusta
inter formiandum, sine illa non non
erit propriè dicta vox formaliter at
in actu secundo, sed duntaxat materia-
liter at in actu 1°

Vox distinguitur quadruplex, nempè
articulata, at inarticulata, simplex at
complexa

Vox articulata at illa vox quibusdam
distincta articulis ejus organorum vocalium,
v.g. Ista vox homo.

Vox inarticulata at vox nullis distincta

articulo v.g. genitus, lussivia,

vox simplex est una vox ad nihilo ut dicta pater, ara

vox complexa est vox constans pluribus aliis simplicibus, ut dicta pater familias, vel Respublica.

De nomine

nomen definitur sic vox ex institutio significans sine tempora, cujus nulla pars separata significat, finita et recta.

dicitur vox quia nomen est sonus ab animalis ore prolatus cum institutione alicujus significandi,

dicitur significans ex institutio, id est ex libero hominum arbitrio, non autem ex natura hoc: sunt enim nomina plerius arbitraria.

dicitur significans sine tempora quia nomen non denotat tempus seu varias temporum affectiones atque hoc differt nomen a verbo quia verbum denotat praesens praeteritum et futurum.

Dicitur cujus nulla pars separata significat, quia pars una nominis alicujus sortis ab alia parte ejusdem nominis nihil quidquam significat vel si forte significat aliquid significat aliud prorsus ab eo quod significabat antea; atque hoc differt nomen ab oratione quia partes orationis sortis ab invicem significant.

Dicitur non finita quia vocat definita vel determinata, non sunt proprie loquendo nomina, v.g. non homo, non angelus.

Dicitur tandem non recta, de alt recto cum nominativo casu quia certum proprium nominativum casus non sunt nomina, sed casus nominum, hic v.g. ganitivus non dicam alt nomen quam nominis ganitivus.

De verbo

Verbum definitur sic, vox ex institutio significans cum tempore cujus nulla pars separata significat finita et recta.

Dicitur non absolute significans id est ex libero hominum arbitrio atque hoc commune est verbo cum nomine.

Dicitur significans cum tempore quia verbum varia denotat tempora praesens praeteritum et futurum: atque in hoc differt verbum a nomine.

Dicitur cujus nulla pars separata significat, quia pars una vocis sortis ab altera parte ejusdem vocis nihil significat, vel si forte significat aliquid, nihil ad propositum aliud ab eo quod significabat antea: atque in hoc differt verbum ab oratione.

Dicitur non finita, id est determinata, quia non est indeterminata, non sunt verba, ut v. g. Non amo.

Dicitur tandem non recta id est indicativi et praesentis temporis, quia constat praeter indicativum modi v. g. imperativi, et coetera praeter praesens tempora non sunt propriè

loquendo uarba sed potius uarborum
modi et tempora. Tempus anim
praesens et mantuva praeteriti et
futuri.

De nomine et uerbo exuugit oratio

De oratione

oratio definitur hic non ex distributis
significans cujus partes separata signi-
ficant, ut quis dicat **pater** est
homo

neither non ex distributis significans,
id est ex libera distributione hominum,
atque hoc commune est orationi cum
nomine et uerbo.

neither cujus partes separata,
significant quia pars una orationis
saepius ab altera parte significat
diphum quod antis separationem hic
ut g. non ista homo saepius sumpta
dum pronus significat quod ista oratione
pater est homo. atque in hoc differt

oratio at anomine at a nullo.

ORATIO duplex alt generaliter oratio, felicat perfecta at imperfecta.

oratio perfecta alt ea qua perfectum at absolutum continet sensum, Ideoque auditoris animum non detinet hujusmodi ut si quis dicat homo alt animal rationale

oratio imperfecta alt ea qua sensum continet imperfectum nec absolutum, Ideoque auditoris animum detinet nolut hujusmodi quia ob alt quid virgilium oratio quos ego

oratio perfecta alt quoque duplex, felicat logica at non logica

oratio logica alt ea qua manifestat veritatem, ignotum, per notum ut si quis dicat omne animal rationale alt capax scientia.

oratio non logica alt ea qua nulla tenus manifestat veritatem ut si quis dicavat homo alt capax scientia quia habet scientia capacitatem.

oratio logica triplex alt

subest definitio diuisio et argumentatio.

definitio est oratio logica explicans naturam rei

diuisio est oratio logica distribuens totum in partes suas.

argumentatio est oratio logica inferens unam propositionem ex altera.

ratio horum sic numeri haec est, duplex est oratio logica, quotuplex potest manifestari veritas: atqui potest manifestari veritas triplicitas: 1° si explicetur natura rei de qua praestat definitio: 2° si dignoscantur partes rei, de qua praestat diuisio: 3° si ex praecognita natura inferantur proprietates, de qua praestat argumentatio. Ergo potest manifestari veritas triplicitas, proinde qua triplex est oratio logica.

De definitione

definitio est oratio logica explicans naturam rei definitae, v.g. si quis dicat (homo est animal rationale) haec est

Definitio hominis quia est oratio explicans naturam hominis.

Explicat autem est generaliter definitio licet accurata et minus accurata.

Definitio accurata est oratio logica explicans naturam rei per partes quae essentiales, talis est ista definitio hominis (homo est animal rationale) quia animalitas et rationalitas sunt partes hominis essentiales.

Definitio minus accurata est oratio logica explicans naturam rei per aliquid minus essentiale talis foret ista hominis definitio (homo est animal scientiae capax) quia capacitas scientiae non est aliquid essentiale homini.

Definitio accurata dicitur simpliciter et absolute definitio alias vero dicitur descriptio.

Porro accurata definitio vel est

physica vel metaphysica.

Definitio physica est oratio logica explicans naturam rei definitæ per partes physicas essentiales talis est ista hominis definitio Homo est totum constans ex animâ rationali et corpore.

Definitio metaphysica est oratio logica explicans naturam rei definitæ per partes metaphysicas essentiales, talis est ista hominis definitio Homo est animal rationale.

Quatuor numerantur conditiones bonæ et accuratæ definitionis

prima est ut omnis definitio constet genere proximo et differentiâ maximè propriâ. atque defectu hujus conditionis non valet ista definitio hominis Homo est ens capax scientiæ.

Secunda est ut omnis definitio sit clarior re definitâ: quod si non

non sonat clavior, jam non explicavat naturam rei definita.

Tertia est ut omnis definitio sit reciproca cum re definita, id est conveniat omni et soli rei definitae. atque hujus conditionis defectu non valeret ista definitio hominis homo est animal bipes et implumis, quippe et convenire potest gallo gallinaceo plumis destituto

Quarta conditio est ut definitio sit brevis quantum fieri potest, sicut enim in definitione nihil debet deesse, sic et nihil redundare.

De Divisione

Divisio est oratio logica distribuens totum in partes suas ut si quis dicat animal vel est rationale vel irrationale. homo dividitur in corpus et animam rationalem.

Totuplex est divisio, quae plex est totum dividendum, sed totum dividendum est multiplex, quale est nave totum

par le et par accidens: totum actuale et potentiale: totum physicum et metaphysicum: totum essentiale et integrale: totum homogeneum et heterogeneum.

Totum per se est totum unius naturæ, ut homo vel angelus.

Totum per accidens est totum multiplicis naturæ complatæ, ut exercitus vel domus

Totum actuale est totum quod actu et de facto suas in se partes complectitur: sic v.g. petrus est totum actuale, quia actu continet in se corpus et animam.

Totum potentiale est totum quod suas partes continet infra se actualiter potestative: sic v.g. homo generatim dictus totum potentiale respectu patris et pauli, quia continet infra se petrum et paulum sicut superius continet inferiora sua

Totum physicum est totum constans partibus physicis eam separabilibus ab invicem, ut v.g. corpus naturale constans materia et forma physicis:

Totum metaphysicum est totum constans partibus metaphysicis seu integralibus ab invicem v.g. Deus constans arte et sapientia

Totum essentiale est totum constans partibus ad essentiam pertinentibus ut homo constans corpore et anima

Totum integrale est totum constans partibus non quidem ad essentiam sed ad integritatem pertinentibus, ut homo constans pedibus et brachiis

Totum homogeneum est totum constans partibus ejusdem naturae et conditionis, ut mare constans pluribus aequa guttis.

Totum Heterogeneum est totum constans partibus diversae conditionis et naturae. ut homo constans oculis, auribus, aliisque partibus organicis.

Multiplicitatem sane

totorum carnare aut in uno adeoque
homines laicat homo aut totum parte
quatenus constat ex animâ et corpore,
in unam coalescentibus naturam aut
totum per accidens quatenus in pluria
complectitur accidentia, puta philosophiam
albedinem &c. aut totum actuale quatenus
animam et corpus in se complectitur actu
aut totum potentiale, quatenus in sua
se continet potentia et paulum valuit
potestate. aut totum physicum, quatenus
constat corpore et animâ separabilibus
ab invicem. aut totum metaphysicum
quatenus constat animalitate et ratio-
nalitate inseparabilibus. aut totum
essentiale quatenus constat animâ
et corpore aut animalitate et rationali-
tate. aut totum integrale quatenus
constat partibus quacunque &c. aut totum
heterogeneum quatenus constat variis
ad varia functiones organis. denique aut
totum homogeneum quatenus constat certâ
magnitudine cujus partes sunt ejusdem

naturæ at conditionis.

quatuor numerantur Regulæ diuisionis

Legis, quarum

prima est ut omnis diuisio fiat in membra proxima at immediata atque

defectu hujus conditionis non valeret

diuisio animalis in patrum at bruta, quia potest animal diuidi immediatius

in rationale at irrationale.

secunda est ut diuisio fiat in membra opposita at non membra quorum

unum non includat alterum: atque de-

fectu hujus conditionis non valeret diuisio in caput at oculos, in manus at

digitos, quia sicut caput continet oculos,

sic at manus includit digitos.

tertia est ut diuisio fiat in membra adæquata cum reciproca idest in membra

quæ nec strictius nec latius patiantur se

diuidenda atque defectu hujus conditionis non valeret animalis diuisio in homines

at brutum, quia sunt inferiora at alia

animalia.

quarta tandem est ut diuisio fiat

brauis quantum fieri potest, ne huic prolixitate memoriam obruat, pariatue confusionem.

De argumentatione

dicatur infra in tertia parte logicae sed interim agendum de uariis propositionum speciebus et proprietatibus

De uariis propõnum speciebus

Secunda mentis operatio seu judicium non nunquam appellatur propositio, at definitur oratio affirmans uel negans unum de alio, praedicatum de subjecto.

Est autem duplex generaliter propõ, una simplex altera complexa.

propositio simplex est propositio constans unico subjecto et unico praedicato, ut u.g. Petrus Gratus est homo

propositio complexa est propositio constans multiplici subjecto uel praedicato, u.g. Petrus Paulus sunt homines grammatici et philosophi:

propositio simplex vel est absoluta vel modalis.

propositio absoluta est propositio quae simpliciter et absolute affirmat vel negat praedicatum de subjecto, non exprimit vero modum quo praedicatum conuenit vel repugnat subjecto, ut u.g. Homo (homo est animal, homo non est lapis).

propositio modalis est propositio quae non solum affirmat vel negat praedicatum de subjecto, sed etiam exprimit modum quo praedicatum conuenit vel repugnat subjecto, u.g. Homo Creatio est, homini esse animal: impossibile est, hominem esse lapidem.

jam triplex est propositio absoluta, nempe necessaria, contingens, et impossibilis.

propositio necessaria est ea cujus praedicatum necessario conuenit subjecto ut u.g. Homo, Deum esse rationalem.

propositio contingens est ea cujus

prædicatum contingenter conuenit subjecto ut u.g. Ista C petrus est ℔)

propositio impossibilis est ea cujus prædicatum repugnat subjecto, u.g. Ista C deus est creabilis)

quadruplex est propositio modalis, scilicet necessaria, contingens, possibilis et impossibilis

propositio modalis necessaria, est ea quæ continet modum necessarium quo prædicatum conuenit subjecto ut u.g. Ista C necesse est petrum esse rationalem)

propositio modalis contingens est ea quæ continet modum contingentem quo prædicatum conuenit subjecto u.g. Ista C contingens est petrum esse philosophum.

propositio modalis possibilis est ea quæ continet modum possibilem ut u.g. Ista C possibile est petrum esse philosophum.

propositio modalis impossibilis est ea
quæ continet modum impossibilem, ut
v. g. Ita, impossibile est Deum esse
creabilem.

jam propositio complexa est quintuplex,
scilicet conjunctiva, disjunctiva, conditio-
nalis, causalis, et rationalis.

propositio conjunctiva est ea quæ
multiplex habet subjectum vel prædicatum
cum aliquâ particulâ conjunctivâ. Et
atque, v. g. Ita Petrus et Paulus sunt
grammatici atque philosophi.

propositio disjunctiva est ea quæ
multiplex habet subjectum vel prædica-
tum cum aliquâ particulâ disjunctivâ,
aut, vel, ut v. g. Ita Petrus est
grammaticus vel plus.

propositio conditionalis est quæ
multiplex habet subjectum vel prædica-
tum cum aliquâ particulâ conditionali,
si, modo, ut v. g. Ita Petrus erit plus
si studeat.

propositio causalis alt ea quae multiplex habet subjectum vel praedicatum cum aliqua particula causali; quia, siquidem, ut v.g. Ista Petrus est capax scientiae quia est rationalis.

propositio rationalis alt ea quae multiplex habet subjectum vel praedicatum cum aliqua particula rationali; ergo, igitur ut v.g. Ista Petrus est rationalis igitur est scientiae capax

varius propositio alt, multiplicis generis, scilicet vera et falsa: affirmans et negans: universalis, particularis et singularis; de primo, secundo, et tertio adjacentia.

propositio vera alt ea quae convenit alt objecto suo ut Ista Homo est rationalis

propositio falsa alt ea quae dissonat alt objecto suo. ut Ista Deus alt crudelis.

propositio affirmans alt ea quae

jungit prædicatum cum subjecto ut
ista C homo est animal.)

propositio negans est ea quæ separat
prædicatum a subjecto ut ista C deus
non est creabilis).

propositio universalis continet istadno
sign est ea cujus subjectum sumitur univer-
saliter & est secundum totam extentionem
suam deoque afficitur aliquo universali-
tatis signo, ut ista C omnis homo est rationalis)

propoõ ista continet istadno signa, vtz, nullus

propositio particularis est ea cujus
subjectum sumitur particulariter deoque
afficitur aliquo particularitatis signo ut ista
aliquis homo est risibilis) sunt autem particu-
laritatis signa duo, nempe aliquis et quidam

propositio singularis est ea cujus
subjectum est aliquid singulare et deter-
minatum ut ista Socrates est risibilis
risibilis.

propositio de 1o adjacente, est ea in
qua verbum ponitur ut est prædicati subjecti
et copulæ ut ista (deus) hoc est

plumia alt cadens.

propositio 2a adjacentia alt ea in qua uarium gen uicas predicati alt copulæ ut ista C plumia cadit) sic alt plumia alt cadens.

propositio 3a adjacentia alt ea in qua ~~[illegible]~~ predicatum, subjectum alt copulæ formali ~~[illegible]~~ alt distincta, ut ista C plumia alt cadens.)

De proprietatibus propoonum

Proprietates propositionis sunt certe quædam attributa quæ naturam propoonis subsequuntur sunt quæ duplicis generis, scilicet absoluta et relativa.

proprietates absolutæ propositionum sunt ea quæ conueniunt uni propositioni seorsim sumptæ et sine ordine ad alteram propositionem.

proprietates relativæ propositionum sunt ea quæ conueniunt propositioni collatæ cum altera propoone.

Sunt autem duæ propriætates absolutæ propositionum scilicet quantitas, et qualitas: sunt vero tres relativæ scilicet oppositio, conuersio, et æquipollentia propositionum.

De quantitate propoonum

quantitas propoonis est id per quod respondetur quærenti quanta sit propositio. et quæritur de ipsa per quam vel universalis vel particularitas.

universalitas propoonis est id quod facit propositionem universalem, ideoque exprimitur aliquo universalitatis signo omnis, nullus

particularitas propositionis est id quod facit propositionem particularem, ideoque exprimitur aliquo particularitatis signo aliquis, quidam.

Igitur tunc duæ propositiones dicuntur ejusdem quantitatis, cum ambæ sunt universales, vel ambæ particulares, ut (Omnis homo est animal. nullus homo est animal) aliquis homo

alt-pfus: aliquis homo non alt-pfus).

Item vero duæ propositiones dicuntur diversæ quantitatis, cum earum una est universalis, altera particularis. ut

omnis homo est pfus:
aliquis homo est pfus.

Si quæras unde nam æstimatur quantitas propōnum

Vondao æstimari ex solo propositionis subjecto pluriquam autem ex prædicato, quare sina prædicatum sumatur universaliter sina particulariter dummodo subjectum sumatur universaliter, tunc propositio erit universalis, ut hæc

omnis homo est animal

Si vero subjectum proponis sumatur particulariter tunc propositio erit particularis.

aliquis homo non est lapis.

Item quædam propositiones quæ vulgo dicuntur indefinitæ de quibus dubitatur sintne universales vel particulares. Hujus modi sunt hæc

homo est rationalis:
homo est pfus

Vondao propōnes indefinitas quandoque

alia universalis quandoque particularis sunt quidem universalis quando vertuntur in materia necessaria qualis est ista

homo est rationalis.

Cum enim necesse sit hominem esse rationalem predicta propositio sic est intelligenda

omnis homo est rationalis.

Contra vero propositiones indefinite sunt particulares si vertantur in materia contingente, homo est iustus cum enim sit valde contingens hominem esse iustum predicta propositio sic est intelligenda, quidam homo est philosophus....

De qualitate propositionum

Qualitas propositionis est id per quod respondetur quaerenti qualis sit propositio eaque quadruplex est scilicet affirmatio et negatio, veritas et falsitas: si quis enim quaerat qualis sit propositio, respondetur est affirmans vel negans, est vera vel falsa.

Ex his quatuor qualitatibus propositionum duae sunt essentiales earum primariae, scilicet affirmatio vel negatio: duae vero sunt

accidantaler cum secundaria subiecat veritas
et falsitas. nunquæ potest de propositionem
affirmare vel negare quidpiam quæ ens
vanum vel falsum. propter enim decet
de vera vel falsa quia bona vel malè
affirmat negatur: sed non decet affirmat
aut negat quia vera est aut falsa proinde que
veritas et falsitas propositionis valuti
emanant ab affirmatione et negatione,
Igitur hæc duæ propositiones dicuntur
ejusdem qualitatis, cum ambæ sunt affir-
mantes, vel ambæ negantes, ambæ veræ
vel ambæ falsæ: sic v.g. hæ duæ pro-
positiones.

omnis homo est rationalis.
aliquis homo est rationalis:

dicuntur ejusdem qualitatis, quia ambæ sunt
affirmantes et ambæ veræ. similiter
hæ duæ

nullus homo est rationalis.
aliquis homo non est rationalis:

dicuntur ejusdem qualitatis, quia ambæ
sunt negantes et ambæ falsæ.

De oppositione propositionum

oppositio propõnum aut pugna pluriũm inter se propositionum: oppositæ dicuntur propositiones quæ pugnant. possunt autem pugnare tripliciter 1º in quantitate 2º in qualitate 3º in utrãque simul

pugnant propõnes in quantitate, quarum una aut universalis, at altera particularis, ut

omnis homo est rationalis:
quidam homo est rationalis.

pugnant in qualitate, quarum una aut affirmans at altera negans, una aut vera altera falsa ut

omnis homo est rationalis.
nullus homo est rationalis.

pugnant in quantitate simul at qualitate quando earum una aut universalis at altera particularis, una aut affirmans, altera negans, una aut vera altera falsa ut

omnis homo est rationalis:
aliquis homo non est rationalis.

idem quadruplex est oppositio propositionum, scilicet contradictoria, contraria, subcontraria, at subalterna.

oppositio contradictoria est pugna duarum propositionum de quantitate simul et qualitate, de est propositionum quarum una est universalis, et altera particularis, una affirmans et altera negans, ut

omnis homo est rationalis
quidam homo non est rationalis.

oppositio contraria est pugna duarum propositionum universalium de qualitate diuersa, de est propositionum quarum ambae sunt universales una est affirmans et altera negans, ut

omnis homo est rationalis:
nullus homo est rationalis.

oppositio subcontraria est pugna duarum propositionum particularium de qualitate diuersa, de est propositionum quae cum ambae sint particulares, una est affirmans et altera negans, ut

aliquis homo est rationalis:
aliquis homo non est rationalis.

oppositio subalterna est pugna duarum propositionum de quantitate diuersa, de est propositionum quae cum ambae sint affirmantes, vel

amba negantes una earum alt vniuersalis
at altera particularis. at
omnis homo alt rationalis
aliquis homo alt rationalis.

quamobrem propositiones contradictoria pugnant in quantitate simul at qualitate: propositiones contrariæ at hæ contrariæ pugnant in sola qualitate, denique propositiones subalternæ pugnant in sola quantitate.

jam vero circa varia hæc ganera oppositionum juvat sequentes observare leges.

prima Lex propositiones contradictoriæ non possunt simul esse veræ nec simul falsæ. sed earum una semper est vera et altera falsa, ita ut si earum una sit vera, tacite negatur alteram esse falsam, ut v. g. si ista propositio sit vera
omnis homo est philosophus.
sive contradictoria est falsa,
aliquis homo non est philosophus.

2a Lex propōnes contrariæ non possunt simul esse veræ, sed possunt simul esse falsæ, sic v. g. hæ duæ propositiones

omnis homo est ℔us:
nullus homo est ℔us.

sunt contrariæ, at sunt ambæ falsæ.

3ª Lex. propositiones sub contrariæ non possunt simul esse falsæ, sed possunt simul esse ueræ: sic u.g. hæ duæ propositiones

aliquis homo est ℔us:
aliquis homo non est ℔us.

sunt sub contrariæ, at sunt ambæ ueræ, dummodo ia subalternata dapatur, at altera da paulo.

4ª Lex. propoones subalternæ possunt esse simul ueræ uel simul falsæ at quidam simul uera, ut

omnis homo est rationalis:
aliquis homo est rationalis.

simul autem falsæ, ut

nullus homo est rationalis:
quidam homo non est rationalis.

De Conuersione propoonum

Conuersio propositionis est mutatio subjecti in prædicatum et prædicati in subjectum seruata potest conuertionem

eadem qualitatem propositionis quae fuerat
ante: ut u.g. si quis dicat
omnis homo est rationalis;
omne rationale est homo;
ibi fit mutatio praedicati in subjectum, quia
rationale quod erat praedicatum prioris
propositionis fit subjectum posterioris:
interea vero servatur eadem propōnis
qualitas ante et post conversionem,
nam propōnes ambae sunt affirmantes,
et ambae verae.

Duplex est propria dicta conversio
propositionum una quae dicitur simplex,
altera per accidens.

Conversio simplex est simplex
mutatio subjecti in praedicatum, et
praedicati in subjectum, servatis
quantitate et qualitate propositionis
quae fuerant ante conversionem ut
si quis dicat
nullus homo est lapis
nullus lapis est homo
ibi servatur eadem propositionis quan-
titas, quia ambae sunt universales,
servatur quoque eadem qualitas, quia
ambae sunt negantes et ambae verae

conuarsio per accidens est mutatio subjecti in praedicatum uel praedicati in subjectum seruata eadem qualitate propositionis, sed mutata quantitate, ut si quis dicat

omnis homo est animal:

aliquod animal est homo

ubi seruatur eadem propositionis qualitas, quia sunt ambae affirmatiuae et uerae: sed uariatur quantitas, quia prior propō erat uniuersalis, posterior autem est particularis.

quidam addunt huic tertium quidam genus conuarsionis quam appellant conuarsionem per contrapositionem, atque illa conuersio in qua terminis qui fuerant ante conuarsionem finiti, euadunt per conuarsionem infiniti ut si quis dicat

omnis homo est animal:

omne non animal est non homo

uerum hujus tertiae conuarsionis magna est obscuritas, alioquin usus uix ullus, itaque praetermitti potest impune.

ut autem facilius conuarti possint quaelibet propositiones, obseruanda sunt

quatuor ffloc uocalos a, e, i, o, quarum
1a a significat propositionem uniuersalem affirmantem. 2a e significat propositionem uniuersalem negantem 3a i. significat propositionem partic singularem affirmantem. 4a o significat propositionem particularem negantem. totum hoc mistarium docent sequentes particulares

affirit a negat e uerum generaliter ambo.
affirit i negat o uerum particulariter ambo.

qua autem ratione conuertit doceant. singulas propositionis demonstratis signorum particulas in hunc finem enumerent.

faci simpliciter conuertitur una par accid
alt o par contra hoc alt conuertio tota

faci simpliciter conuertitur dt propositio uniuersalis negans designata par uocalem e et propositio particularis affirmans designata par uocalem i conuerti debent conuertione simplici, hoc pacto

fa nullus homo alt lapis
el nullus lapis alt homo

ai aliquis homo alt risus.
aliquis risus alt homo

una par accid dt propositio uniuersalis

negans designata per vocalem C: at propositio universalis affirmans designata per vocalem A convertitur conversione per accidens, hoc pacto

C nullus homo est lapis:
aliquod lapis non est homo.

ita omnis homo est animal:
aliquod animal est homo.

Sed attendum tamen quasdam esse propositiones quarum conversio videtur paulo difficilior, quare simul non nullas hoc loco expendere per modum objectionis et responsionis, idem erit de ceteris judicium

Dices hoc propositio
aliquis senex fuit juvenis
est particularis affirmans atqui tamen non potest convertii conversione simplici, aliqui dicendum foret
aliquis juvenis fuit senex.
quo nihil absurdum magis ergo falsa est ista logicae regula. **Sed** simpliciter convertitur.

Rondeo concessa majore negoque minorem et hoc propositionem allatam posse converti simpliciter hoc pacto
aliquis senex fuit juvenis.
aliquod qui fuit juvenis nunc est senex

alt 8 alt genuinus propositionis sanctus.

Dicas 2° Sed propositio.

aliquis asinus alt in sylua
alt particularis affirmans. aliqui tamen non
potest conuerti conuertiona simplici, aliquis
dicendum sorat

aliqua sylua alt in asino

Ergo falsa alt logica regula Sed simpliciter
Conuertitur.

Rondeo concessa maiora nego minorem
et dico propositionem allatam posse conuerti
simpliciter hoc pacto

aliquis asinus alt in sylua
aliquid existens in sylua alt asinus

Scilicet obseruandum alt quod in allata
propositione uerbum Est significat existere
cum Est existens

De Aequipollentia propõnum

Aequipollentia propositionum
alt idem sanctus, eadem significatio duarum
propositionum antea oppositarum

aequipollentes dicuntur propo-
sitiones quae cum antea fuerit oppositae
postea idem significant, et ad eumdem
reuocantur sanctum.

Actum aequipollentiæ negationum fit per negationis additionem unius vel amplius sed quo pacto addenda sit alia negatio una vel duplex definire non ita facile, id tamen declarat sequens versiculus.

præ, contradicç, post, contra: præpositque subalter

præ, contradicç: id est propositionis contradictoriæ fiunt æquipollentes si negatio præponatur subjecto propositionis sic v.g. hæ duæ propositiones sunt contradictoriæ

omnis homo est animal.
aliquis homo non est animal.

fiunt autem æquipollentes si dicatur

non omnis homo est animal:
aliquis homo non est animal.

post, contra id est propositiones contrariæ fiunt æquipollentes si negatio postponatur subjecto propositionis. sic v.g. hæ duæ propositiones sunt contrariæ

omnis homo est animal.
nullus homo est animal.

fiunt autem æquipollentes si negatio postponatur subjecto propositionis, hoc pacto

omnis homo non est animal
nullus non homo est animal.

Praeterea subaltern, & ait propoñes subalternæ sunt æquipollentes si negẽ præponatur simul & postponatur subjecto propositionis: sic v.g. hæc duæ propositiones

omnis homo est animal
aliquis homo est animal

sunt æquipollentes si ante et post subjectum propoñis negatio ponatur hæc patet

omnis homo est animal
non aliquis homo non est animal

Caeterum nulla specialis regula traditur de æquipollentiâ propoñum subcontrariarum quia facile est eas reddere æquipollentes sive addendo alteruter earum negationem aliquam sive detrahendo ab alterutrâ negationem. sic v.g. hæc duæ propositiones ~~aliquis homo est philos~~ aliquis homo est pius.
aliquis homo non est pius.

Sunt æquipollentes si priori addatur negatio, vel a posteriori detrahatur.

Pars Logicæ 3ª

De

his quæ pertinent

Ad

dirigendam argumentationem

Partes multis operantur pluribus
distinctis nominibus, namque dicitur Dis-
cursus, Relatio, et argumentatio.

Definitur autem hæc oratio inferens
unum ex alio, unam propositionem ex
alteræ, consequens ex antecedente, ut si
quis dicat.

homo est rationalis:
Ergo est scientiæ capax

Sex vulgo numerantur species argumen-
tationis, scilicet Syllogismus, Enthymema
exemplum, inductio, dilemma et
sorites

Syllogismus est argumentatio perfecta tribus constans propositionibus quarum 1a dicitur Major 2a minor 3a conclusio cui consequens. ut u.g.

omnis homo est rationalis.
atqui petrus est homo.
ergo petrus est rationalis

Enthymema est argumentatio duabus duntaxat constans propositionibus, quarum prima vocatur antecedens, et altera consequens ut u.g.

petrus est homo
ergo petrus est rationalis.

Enthymema dicitur aliter Syllogismus truncatus quia tametsi duas duntaxat propositiones distincte continuat, implicite tamen et confuse complectitur tres. si quis animadvertat

petrus est homo
ergo petrus est rationalis

idem praestat ac si dicerat

omnis homo est rationalis.
atqui petrus est homo.
ergo petrus est rationalis

exemplum est argumentatio concludens unum singulare ex alio singulari ut u.g.

petrus ridendo quaerit logicam,
ergo similiter paulus ridendo quaerit logicam.

hoc genus argumentationis non vacat
concludit nihil eatenus fuerint alienata
patria intra illa duo quae secum invicem
conferuntur, si namque patrus sit ingenii
sagacis, paulus autem fabulatoris, ex eo
quod patrus studendo evaserit logicus,
non licebit eum concludere de paulo.

inductio est argumentatio concludens
aliquid universale ex multis singularibus.
ut v. g. (petrus est rationalis paulus est ratio-
nalis. ergo omnes homines sunt rationales)

hoc genus argumentationis non vacat
concludit nihil omnium singularium ex quibus
fit inductio eadem sit ratio et nihil secus
sit de attributis necessariis namque de contin-
gentibus non vacat fieret inductio sic
(petrus est albus paulus est albus: ergo omnes
homines sunt albi) quia namque albedo
non est attributum hominis necessarium.

dilemma est argumentatio utrimque
fortiens, id est concludens adversus responden-
tem ex sectione ut quidquid dixerit ratio-
getur ad incommodum, ut v. g. si quis
intendat probare logicam non esse scientiam
et argumentum instituat sic
sic

Si logica est scientia est vel
scientia speculativa vel practica.
Sed non dicis potest
Ergo logica non est scientia.

Sophistes est argumentatio concludens
per longam propositionem sumam a
primo ad ultimum, id est a subjecto 1ae
propositionis ad praedicatum ultimae
propositionis, ut si quis intendens
probare petrum esse animal dicat

petrus est homo
homo est animal
animal est vivens
vivens est corpus
corpus est substantia.
substantia est ens
Ergo petrus est ens

Ubi manifestum est conclusionem
constare ex subjecto primae propositionis
et praedicato postremae. namque subj-
ectum primae propositionis est petrus.
praedicatum autem postremae est
ens. conclusio autem argumenti est
petrus est ens.

hoc genus argumenti dicitur abitari gradatio ac quod ~~hoc~~ in hâc hacc argumentationis sint abeantes valuti par gradus a primo ad ultimum.

Ex his omnibus argumentationum speciebus nulla est syllogismo praeferenda, quia nulla ad concludendum efficatior. Deinde inter argumentandum syllogismo utendum est frequentius, semper etiam si fieri potest

De Syllogismo

Syllogismus est argumentatio cui tribus constant propositionibus tribusque terminis. Trés illae propositiones sunt major, minor, et Conclusio tres vero terminis sunt major extremum, minus extremum et medium. De quibus mox dicatur vel observabis quid differminis intercedat syllogismum inter et

argumentationem licicat omnis
syllogismus aut argumentatio, sed non
omnis argumentatio aut syllogismus,
sunt enim sex argumentationis
species quarum una aut syllogismus
omnis syllogismus constat ex
hac materia hac forma. Ideo ut
melius manifestetur natura syllogismi
est jam dicendum aliquid de materia
et forma syllogismi quibus bene
cognitis nulla reperietur difficultas
circa syllogismorum intelligentiam.

De materia syllogismi.

materia syllogismi est id ex quo
componitur syllogismus est que duplex est nempe
proxima et remota.

materia syllogismi proxima est id ex
quo proxime et immediate componitur
syllogismus sunt que tres syllogismi propositiones
materia syllogismi remota est id ex quo

variotâ conformiter syllogismus, huntquæ
hæc termini ex quibus conflatur syllogis-
mus mediantibus propositionibus.
præmissæ in syllogismo hæc sunt
omnino propositiones, quarum 1ª dicitur
major altera **minor**, tertia Con-
clusio cui Consequens.
major propositio est ea syllogismi propo
quæ continet majus extremum cum
medio termino.
minor propo est ea syllogismi propositio
quæ continet minus extremum cum medio
termino.
Conclusio est ultima syllogismi propo
quæ continet majus extremum et minus
extremum sine medio termino.
id manifestum est in sequenti syllogismo

omne animal est vivens
Sed omnis homo est animal
Ergo omnis homo est vivens.

in hoc syllogismo prima propositio
Omne animal est vivens) dicitur major
quia continet ~~vivens~~ **vivens** quod est
majus extremum. **animal** quod est
medium terminus.

Verbus hec propositio 2ª C sed omnis homo est animal dicitur minor quia continet hominem quod est minus extremum, animal quod est medius terminus.

Denique ultima hec propositio C ergo omnis homo est viuens dicitur conclusio quia continet viuens quod est majus extremum et hominem quod est minus extremum.

Conclusio est vnlgo duplex una directa altera indirecta

Conclusio directa dicitur ea conclusio in qua majus et minus extrema seruant eandem ordinem quem seruauerunt in duabus premissis ita ut quod fuit subjectum in premissis istarum sit subjectum in conclusione et vicissim quod erat predicatum in premissis istarum sit predicatum in conclusione ut patet sequenti sillogismo.

omne animal est viuens
sed omnis homo est animal
ergo omnis homo est viuens

in hoc syllogismo majus et minus extrema viuens et homo servant in conclusione eundem ordinem quem habuerant in dualus premissis sicut enim homo erat subjectum minoris propositionis ita et subjectum conclusionis et sicut viuens erat prædicatum majoris propositionis ita remanet prædicatum conclusionis.

conclusio vero inversa dicitur de conclusio in qua majus et minus extrema non servant eundem ordinem quem servaverant in premissis ut patet sequenti syllogismo.

omnis homo est animal
sed omne animal est viuens
ergo aliquod viuens est homo.

in hoc syllogismo majus et minus extrema viuens et homo non servant in conclusione eundem ordinem quem habuerant in dualus premissis: namque homo erat subjectum majoris propositionis et tamen est prædicatum conclusionis. similiter viuens erat prædicatum minoris

propositionis at tamen sit subjectum conclusionis.

præfixa sunt in quolibet syllogismo tribus terminis. scilicet majus extremum, minus extremum, et medius terminus

majus extremum vulgo definitur, prædicatum conclusionis directa: at minus extremum definitur subjectum conclusionis directa.

Sed nobis non placet hæc vulgaris opinio alias refellenda, ubi demonstrabimus nullam esse conclusionem indirectam. quare aliam præfarimus majoris et minoris extremi definitionem.

majus extremum est prædicatum cujuscunque conclusionis: at minus extremum est subjectum cujuscunque conclusionis.

medius terminus est ille syllogismi terminus qui reperitur in majore et minore propositionibus. numquam autem in conclusione.

Eas hujusmodi terminis præfari potuimus in sequenti syllogismo

omne animal est viuens
Sed omnis homo est animal
Ergo omnis homo est viuens.

In hoc syllogismo **viuens** est majus extremum quia est predicatum conclusionis homo est minus extremum quia est subjectum conclusionis. **animal** est medius terminus quia preponitur in majore et minore propositionibus sed non in conclusione.

De forma Syllogismi

Forma syllogismi est certa dispositio materiæ syllogismi, nempe trium propositionum, trium que terminorum: quia vera materia syllogismi duplex est, una proxima altera remota vt dictum est, ideo et duplex est forma syllogismi una proxima, altera remota.

Forma syllogismi proxima est certa et apta dispositio materiæ syllogismi proximæ, id est trium propositionum

majoris minoris et conclusionis.

Forma syllogismi remota est certa et apta dispositio materiae syllogismi remotae, dicitur etiam forma terminorum majoris extremi, minoris extremi et medii.

Forma syllogismi proxima aliter dicitur modus forma vero remota dicitur **figura** syllogismi, de quibus dicendum

De figuris syllogismi

Figura syllogismi est certa et apta dispositio trium syllogismi terminorum, majoris extremi minoris extremi, et medii termini, secundum rationem praedicati et subjecti

ex quo liquet figuram syllogismi in eo consistere, quod termini eius certa quadam ratione subjiciantur vel praedicantur in syllogismo.

Triplex vulgo vocantur figura

Syllogismi 1ª 2ª et 3ª

prima Syllogismi figura est illa in quâ medius terminus subjicitur in majorâ propositione et praedicatur in minori ut patet sequenti syllogismo.

omne animal est vivens
Sed omnis homo est animal
Ergo omnis homo est vivens

hic Syllogismus dicitur in 1ª figurâ, quia medius terminus animal subjicitur in primâ propositione quae major est (Omne animal est vivens) et praedicatur in 2ª quae minor est (Sed omnis homo est animal)

Secunda Syllogismi figura est illa in quâ medius terminus praedicatur bis et est in majore et in minore propositionibus ut patet sequenti Syllogismo

nullum animal est lapis
Sed omne marmor est lapis
Ergo nullum marmor est animal

hic Syllogismus dicitur in secundâ figurâ, quia medius terminus Lapis

Cis prædicatus in eo, tamal in majora (nullum animal est lapis) at tantum in minora (sed omne marmor est lapis)

Tertia syllogismi figura est ea in qua terminus medius cis subjicitur at in majori at in minori propositionibus, ut patet sequenti syllogismo.

omne animal est vivens
sed omne animal est Sanctissimum
Ergo aliquod Sanctissimum est vivens

Sic syllogismus dicitur de tertia figura, quia medius terminus animal in eo subjicitur cis, tamal in majora (omne animal est vivens) at iterum in minore (sed omne animal est Sanctissimum) **quæ** ut facilius memoriæ mandari possit, sequens invantus est versiculus

Sub, mea, prima. Secunda cis, pra. Tertia cis sub

Sis Primus Syllogismorum figuris vulgaribus placet nobis quartam addere figuram, in qua medius terminus prædicatur in majora at subjicitur in minore, ut patet sequenti Syllogismo. omne homo est animal

omnis homo est animal
sed omne animal est vivens
ergo aliquod vivens est homo

Sic syllogismus dicitur in quarta figura ejus medius terminus animal praedicatur in majore (omnis homo est animal) et subjicitur in minore (sed omne animal est vivens)

Jam vero qualiter ista admittandas syllogismorum figuras potest demonstrari sic. Octuplex est syllogismi figura quotuplex est apta dispositio trium syllogismi terminorum secundum rationem subjecti et praedicati. Atqui quadruplex est apta dispositio trium syllogismi terminorum secundum rationem subjecti et praedicati. nam vel medius terminus subjicitur in majore, et praedicatur in minore; vel praedicatur in majore et subjicitur in minore; vel praedicatur tam in majore quam in minore; vel tandem subjicitur tam in majore quam in minore. Si primum

Sabatur prima figura Sub. prae. 1ª
si secundum, Sabatur quarta figura
quarta quae prae. Sub. si tertium
Sabatur Secunda vulgaris figura
Secundaeque bis prae. si tandem
quartum Sabatur tertia vulgaris
figura tertia bis Sub. ergo
quadruplex est apta dispositio trium
syllogismi tam minorum, proindeque
quatuor sunt syllogismorum figurae

De
modo syllogismorum

modus syllogismi est causa et
apta dispositio trium syllogismi pro-
positionum majoris, minoris, et con-
clusionis secundum rationem universa-
litatis et particularitatis, affirmati-
onis et negationis.

quamobrem haec dispositio
propositionum syllogismi de eo posita
est quod tres syllogismi propositiones

sint universales vel particulares,
affirmantes vel negantes.

Vulgus philosophorum dupliciter
agnoscit syllogismi modum unum
directum alterum indirectum.

Modus syllogismi directus dicitur illa
modus cujus conclusio est directa, ut
sequens

omne animal est vivens
sed omnis homo est animal
ergo omnis homo est vivens

Modus syllogismi indirectus dicitur
illa modus, cujus conclusio est indirecta,
ut sequens

omnis homo est animal
sed omne animal est vivens.
ergo aliquod vivens est homo.

Sed vulgarem hanc opinionem
hic loco refellamus, ubi demonstravimus
sumus nullum dari modum syllogismi
indirectum, quia nulla datur conclusio
indirecta, ut supra jam insinuavimus.

Modi omnes syllogismorum facile
facile causa revocantur ad certa capita

huiusq; nouendecim sequentibus
uarijbus comprehensi

Barbara, Celarent, Darij, Ferio, Baralipton,
Celantes, Dabitis, Fapesmo, Frisesomorum
Cesare, Camestres, Festino Baroco, Darapti,
Felapton, Disamis, Datisi, Bocardo, Ferison.

Haec ut innotescant huius quaedam obser
uanda quae sequuntur.

primo quidem nouemdecim haec uocabula
significant nouemdecim uulgares syllogis mo-
rum modos.

Secundo prima cuiusque uocabuli
syllaba denotat majorem syllogismi
propositionem. 2ª syllaba minorem.
3ª Conclusionem. quarta autem uel
quinta si forte occurrant adduntur
solum mutui causa, neque ullam earum
debet haberi ratio.

Tertio in quâlibet syllabâ nouemdecim
uocalium reperitur una ex his quatuor
uocalibus A, E, I, O, quarum prima
A significat propositionem uniuersalem
affirmantem, Secunda E significat
propositionem uniuersalem negantem.

Tertia i, particularem affirmantem
quarta o particularem negantem
ut figura explicatum est.

Cum Ergo tres sint vulgo figurae
syllogismorum, aequum fuit novemdecim
modos ea ratione distribuere, ut qui
pertinaent aut ad primam, aut ad 2am
aut ad 3am certo caractere notarentur. distribuuntur autem hoc pacto.

ad primam figuram dicuntur
pertinere novem primi modi ex no-
vemdecim allatis: atque horum novem
modorum quatuor primi dicuntur
directi. Barbara, Celarent, Darii,
Ferio. quinque vero posteriores dicuntur indirecti Baralip, Celantes,
Dabitis, Fapesmo, Frisesomo.

ad secundam figuram pertinent quatuor sequentes modi.
Cesare, Camestres, Festino,
Baroco.

ad tertiam denique figuram

partium est modi sex reliqui. Darapti
Felapton, Disamis, Datisi,
Bocardo, Ferison.

Reliqua autem facilius confici possunt
syllogismi juxta nouendecim modos,
quinam singulorum exempla subjicere
facillimum.

Exempla modorum 4or
Diuersorum primae
figurae.

Bar — omne animal est viuens
ba — sed omnis homo est animal
ra — ergo omnis homo est viuens.

Ce — nullum animal est lapis
la — sed omnis homo est animal
ront — ergo nullus homo est lapis.

Da — omne animal est viuens
ri — sed aliquis homo est animal
i — ergo aliquis homo est viuens.

Fe — nullum animal est lapis
ri — sed aliquis homo est animal
o — ergo aliquis homo non est lapis.

exempla modorum indirectorum 1ae figurae

Ba — omne animal alt viuens
va — sed omnis homo alt animal
lip — ergo aliquod viuens alt homo

Ca — nullum animal alt lapis
lan — sed omnis homo alt animal
tas — ergo nullus lapis alt homo

Da — omne animal alt viuens
ti — sed aliquis homo alt animal
lis — ergo aliquid viuens alt homo

fa — omne animal alt viuens
pes — sed nullus lapis alt animal
mo — ergo aliquod viuens non ē lapis

fri — aliquod animal alt viuens
fa — sed nullus lapis alt animal
lo — ergo aliquod viuens non alt lapis

Exempla quartum 2ae figurae

Ca – nullum animal est lapis
sa – sed omne marmor est lapis
vo – ergo nullus lapis est animal

Ca – omne animal est viuens
mas – sed nullus lapis est viuens
tras – ergo nullus lapis est animal

sas – nullum animal est lapis
li – sed aliquod marmor est lapis
no – ergo aliquod marmor non est animal

ba – omne animal est viuens
vo – sed aliquis lapis non est viuens
co – ergo aliquis lapis ō ē animal

Exempla modorum

Sex
Tertia figura

Da – omne animal ē viuens
vap – sed omne animal ē Sanctitium
li – ergo aliquod Sanctitium ē viuens

fa – nullum animal ē lapis
lap – sed oe āal ē Sanctitium
ton – ergo aliquid Sanctitium ō ē lapis.

Di — aliquod aal ẽ viuens
sa — sed oe aal ẽ sensibilium
mis — ergo sensibilium ẽ viuens.

Da — omne aal ẽ viuens
ti — sed aliquod aal ẽ sensibilium
si — ergo aliquod sensibilium ẽ viuens

Be — aliquod aal o ẽ lapis
Car — sed oe aal ẽ sensibilium
Do — ergo aliquod sensibilium o ẽ lapis

fa — nullum animal alt lapis
Ri — sed aliquod aal ẽ sensibilium
son — ergo aliquod sensibilium o ẽ lapis.

monuimus ~~nos~~ supra quartam nos cognoscere figuram syllogismorum cujus hoc exempla subjicimus.

Exempla modorum 4æ figuræ

Va — omnis homo alt animal
Ca — sed omne aal ẽ viuens
ti — ergo aliquod viuens ẽ hoc

Ca — omnis Soo ē aal

Can — Sed ōe aal ē uiuens

Sas — Ergo aliquod uiuens ē Soo

Di — aliquis Soo ē aal

Ba — Sed ōa aal ē uiuens

Nis — Ergo aliquod uiuens ē Soo

Sas — nullus lapis ē aal

Pa — Sed ōe aal ē uiuens

Mo — Ergo aliquod uiuens ō ē lapis.

Sua — nullus lapis aut animal

Li — Sed aliquod animal aut uiuens

So — Ergo aliquod uiuens ō ē lapis.

De Regulis Syllogismorum

Regulæ syllogismorum sunt quædam leges necessario seruandæ in conficiendo syllogismorum, et quibus non obseruatis

vitiosus est syllogismus

Regulae hujusmodi sunt in duplici differentia, aliae enim sunt communes omnibus figuris syllogismorum, at aliae sunt singulis figuris propriae. **quae** sunt propriae singulis figuris patiuntur multum difficultatis, quas ideo dimittimus ad commentarios, satis fuerit hoc loco proponere regulas communes.

Regulae omnibus figuris communes

Sex numerantur regulae syllogismorum communes at necessario servandae in quâlibet figurâ et quolibet modo

prima lex est hujusmodi. in quolibet syllogismo tres duntaxat debent esse termini: quod si forte occurrant quatuor, statim vitiosus

arist. Syllogismus ut sequens.

omnis canis latrat

sed quaedam constellatio coelestis est canis

Ergo quaedam constellatio coelestis latrat

Syllogismus iste vitiosus est, quia in eo reperiuntur quatuor termini; namque terminus medius Canis duplicem constituit terminum pro 2ci suae significatione quia aliter enim accipitur in majore propositione, et aliter in minore.

Secunda lex medius terminus cujuscumque syllogismi debet semel universaliter in altera utra praemissarum, id est vel in majore, vel in minore: quod si forte numerabitur particulariter in utraque praemissa statim syllogismus efficit vitiosus ut sequens.

omnis equus est animal

sed omnis homo est animal

Ergo omnis homo est equus.

Syllogismus iste est vitiosus, quia medius terminus **animal** non sumitur universaliter in altera utra praemissarum sed particulariter in ambabus, namque

Sanhus hujus propositionis majoris
Omnis equus alt animal) is alt (
Omnis equus alt aliquod animal).
Similiter at sanhus hujus propō minoris
(sed omnis homo alt animal)
& alt (sed omnis homo alt aliquod ãal)
at sic auidens alt medium terminum
animal accipi particulariter bis
in majora alt in minora

Aristia Lex. terminus cujuscumque syllogismi non debet accipi universalius in conclusiona quam in præmissis, majora vel minora: quod si forte humatur universalius statim vitiosus alt syllogismus, ut sequens

omnis homo alt animal
sed nullus equus alt homo
ergo nullus equus ā animal

Syllogismus iste alt vitiosus quia terminus animal accipitur universalius in conclusiona quam in majora propositiona, namque in majora sumitur particulariter (omnis homo alt animal) de alt aliquod animal. in

sumitur autem universaliter in conclusione (Ergo nullus equus est animal) do est nullum animal est.

quarta Lex ex duabus propositionibus particularibus nihil concluditur saltem per se et in forma syllogismi; ideo sequens syllogismus est vitiosus.

aliquod animal est equus
sed aliquod animal est homo
Ergo aliquis homo est equus

Dixi saltem per se et in forma quia fieri potest ut per accidens et in materia ex syllogismus recte concludat ex duabus propositionibus ut sequens

aliquod animal est substantia
sed aliquod animal est homo
Ergo aliquis homo est substantia

quinta Lex ex puris negantibus nihil concluditur saltem per se et in forma syllogismi; ideoque alter ultra premittarem debet affirmans secus erit vitiosus syllogismus ut sequens

nullus homo est lapis
sed nullum marmor est homo
Ergo nullum marmor est lapis.

Dixi Saltem pars ab ui formæ, quia fieri potest ut pars accidens ab ui materiæ concludatur aliquid ex puris negantibus, hoc pacto

nullus homo est lapis
sed nullus angelus e homo
Ergo nullus angelus e lapis.

Sexta est ultima hæc conclusio tempus sequitur datarioram partem id est si in syllogismo una præmissarum fuerit particularis negans, vel contingens, tametsi altera præmissa sit universalis, sit affirmans vel necessaria, tunc conclusio syllogismi erit particularis negans erit contingens atque hujus postremæ regulæ ratio est petenda ex hoc axiomate. Bonum ex integra causâ: malum ex minimo defectu.

Solarii e nostris quidam hoc loco proponere et explicare quæstionem de casu si reductio syllogismorum imperfectorum ad perfectos quamquidem conuertionem fieri posse demonstrant 2ae vel per ostensionem vel per impossibile sed quia hoc huic paulo difficilioria utramque hanc syllogismorum reductionem remitto ad finem commentariorum logicæ. interim sunt annumerandæ variæ syllogismorum figuræ.

quadruplex Syllogismus

Est generaliter duplex unus universalis alter expositorius.

Syllogismus universalis alt ille Syllogismus qui constat medio termino universali:

omne aal alt viuens
sed omnis Soc ē animal
Ergo omnis Soc ē viuens.

in hoc Syllogismo medius terminus alt **animal** quod cum sit terminus universalis ideo superior Syllogismus dicitur universalis.

Syllogismus expositorius alt Syl mus qui constat medio termino singulari qualis alt sequens

Socrates alt philosophus
aliqui Socrates alt homo
Ergo aliquis hō alt phūs

in hoc Syllogismo medius terminus alt Socrates qui cum sit terminus singularis ideo superior Syllōmus dicitur singularis seu expositorius.

Ubi obseruabis non ualere hyllogismum
cuius medius terminus est particularis,
ualere autem hyllogismum cuius medius
terminus est singularis.

Ratio disparitatis est quia in hyllogismo-
rum uno medius terminus est particularis
quod quidem est signum
est nauo in hyllogismo

aliquis homo est pñus
sed aliquis Deus e grammaticus
Ergo aliquis grammaticus e pñus

Socrates est philosophus.
sed Socrates e grammaticus
Ergo aliquis grammaticus e philus.

Ubi manifestum est priorem hyllogismum
non recte concludere eo quod sint quatuor
in eo termini, siquidem medius terminus
sumitur dupliciter. posteriorem uero bene
concludere quia in eo sunt tres duntaxat
terminj.

Triplex est hyllogismus unicuiusq;

nempe demonstrativus topicus et sophisticus.

Syllogismus demonstrativus aut syllogismus qui parit scientiam de aut cognitionem veram certam et evidentem ut sequens.

Ubi sunt creaturæ, ibi creator est
sed constat esse creaturas
Ergo constat esse creatorem

Syllogismus topicus aut syllogismus qui parit opinionem de aut cognitionem probabilem non certam, ut sequens

illa existit de cujus existentiâ populi consentiunt
sed populi consentiunt de existentiâ dei
Ergo deus existit

Syllogismus sophisticus aut syllogismus qui parit errorem de aut cognitionem falsam ut sequens

Quod emisti comedisti
atqui emisti carnes crudas
Ergo comedisti carnes crudas

Syllogismus demonstrativus

dicitur alio nomine demonstratio. Est autem demonstratio multoque duplex, sed apud nos triplex, scilicet a priori, a posteriori, et a simultaneo

Demonstratio a priori est demonstratio probans effectum per causam sibi necessario connexam ut v. g. si quis probat hominem esse capacem scientiae ac quod sit rationalis hoc fere pacto

omne rationale est capax scientiae
sed omnis homo est rationalis.
Ergo omnis homo est capax scientiae.

Hoc genus demonstrationis dicitur a priori quia fit per causam omnis autem causa est prior effectu suo

Demonstratio a posteriori est demonstratio probans causam per effectum sibi necessario connexum, ut v. g. si quis probat hominem esse rationalem ac quod sit scientiae capax hoc fere pacto

Omne capax scientiæ e rationale
Sed omnis homo e capax scientiæ.
Ergo omnis homo e rationalis.

Hoc genus demonstrationis dicitur a posteriori quia fit per effectum, omnis autem effectus ait posteriori suá causa.

Demonstratio a simultaneo ait demonstratio probans unum per aliud quod neque sit illius causa, neque effectus, ut v. g. si quis probet existentiam dei per possibilitatem ejus hoc fare pacto.

Nisi deus existeret, deus e ait possibilis.
Sed deus ait valde possibilis
Ergo deus existit

Hoc genus demonstrationis dicitur a simultaneo, quia cum fiat per aliquid quod neque ait causa neque effectus vai demonstranda non ait a priori nec a posteriori, sed quæ neque sunt priora neque posteriora, vulgo dicuntur ait simul.

Appendix de quibusdam terminorum Logicorum affectionibus.

Post explicata summatim quæcunq; sunt pertinaria ad diuigendas mentis operationes, hyperit ut quædam eorum affectiones hoc loco proponantur, ex quarum notitia pendet resolutio plurium Sophismatum, quæ aliàs negotium non nisi posserunt facessere.

Porro affectiones hujusmodi sunt numero septem, scilicet Suppositio, Status, Distractio, ampliatio, restrictio, alienatio, et reduplicatio de quibus paucis, de priore aliquanto plura.

De Suppõne terminorum

Suppositio termini alt accapto termini vel pro ly vel pro suo significato.

Duplex alt suppositio, una materialis, altera formalis.

Suppositio materialis alt accaptio termini pro se ipso sed non pro significato sui, sic u. g. si quis dicat (homo alt dissillabus) non ista homo humitur pro se ipsa, tũc dr suppositiõna materialis.

Suppositio formalis alt accaptio termini non pro se ipso, sed pro suo significato, sic u. g. si quis dicat (homo alt animal rationale) non ista homo humitur pro ra significata, tũc dr suppositiõna formalis.

Qui non nouãi unt Ham Lyr distinctiõnem duplicis suppositiõnis materialis alt

formalis solant dacipi hoc sophysmata.

Deus est ubique;
Sed ubique est adverbium
Ergo Deus est adverbium.

Solvitur autem hoc sophysma
distinguendo duplicam suppositionem;
namque in eo terminus Ubique aliter
sumitur in majore, et aliter in minore:
in majore quidem sumitur pro hoc
significato hoc est in suppositione formali:
sed in minore accipitur pro loco,
hoc est in suppositione materiali; sine
aequivocatio inducitur, et error nascitur
in conclusione.

Suppositio formalis est praedictum
quadruplex, videlicet simplex, personalis:
pro singulis generum: pro generibus
singulorum:

Suppositio simplex est quando
aliquid alieni tribuitur rationi hujus uni-
versalis talis ut v. g. si dicas C. homo
est species tunc accipis hominem

in suppositione simplici.

Suppositio personalis est quando terminus qui de se universalis est restringitur ad aliquod particulare, ut u.g. si dicas (homo est species) tunc accipis **hominem** in suppositione personali.

Suppositio pro singulis generum est quando terminus universalis de se mistus universaliter quo ad omnem actualitatem pro omnibus his inferioribus, ut u.g. si dicas (homo est animal) tunc **homo** accipitur universaliter pro singulis hominibus.

Suppositio pro generibus singulorum est quando terminus qui de se universalis est restringitur ad certa cujusque speciei individua ut u.g. si dicas (omne animal fuit in diluvio in arca Noe) tunc **animal** accipitur pro generibus singulorum, quia tantum praedicta propositio est (aliquod

individuum ex quálibet specie animalis
finita inducitur de aliis noc).

De Statu, Distractione et Reliquis

Status termini alt accepti termini
pro eo tempore quod exprimitur per
verbum propositionis u.g. si dicas Petrus
ambulat ibi Petrus accipitur pro
statu ei designatus per verbum, qui a
limitur ut eodem tempore præ
sentis, sicut fert verbum ambulat

Distractio termini alt accepti
termini pro alio tempore differentia,
ab eo quod exprimitur per verbum
propositionis, u.g. si dicas (Cæci videnti)
quia homus cujus propositionis non alt

ad videre qui nunc caeci sunt sed qui
nox erant caeci jamque non sunt.

ampliatio termini est extensio
alicujus termini ad varias temporis
differentias ut v.g. hi dicas (Justi
in paradiso videnti) Hi namque justi
intelliguntur non solum qui futuri
sunt tales, sed etiam qui sunt et
fuerunt

restrictio termini hunc sit
quando significatio alicujus termini
generalis restringitur per adjectionem
cujusdam alterius, ut v.g. hi dicas (Omnis
homo justus salvabitur) ubinamque sig-
nificatio hujus termini generalis
homo restringitur ad eosdem hominos
per adjectionem hujus alterius termini
justus.

alienatio termini hunc fit quando
terminus traducitur a propria significa-
tione ad minus propriam per adjectionem

uocis alterius, u.g. si dicas C homo
pictus) hi namque natiua significatio
hujus termini homo alienatur atque aut
auertitur per acceptionem hujus alterius
termini pictus

Reduplicatio termini est ejus-
dem termini repetitio, ut u.g. si dicas
C corpus naturale ut naturale est).
Est autem reduplicatio duplex una
quidem explicita, altera uero implicita.

Reduplicatio explicita fit quoties
idem terminus repetitur formaliter
et distincte. ut u.g. si dicas, ens
ut ens

Reduplicatio implicita fit
quoties idem terminus repetitur sed
confuse. ut u.g. si dicas ens ut
sic.

pauca

da matze do

Methodus est certa dispositio

plurium alicujus disciplinæ partium
ad facilioram earum intelligentiam
facilitat-nisi servatur aliquis ordo
in tractandis disciplinis evitur
confusio ingens huic autem malo
optima methodus.

jam duo methodus sit duplex
una quæ dicitur Synthetica seu
Compositionis et altera Analytica
seu resolutionis.

methodus Synthetica sit
methodus quæ procedit a partibus ad
totum talis sit ea methodus quæ servatur
in physica pertractanda dum a
primis corporum naturalium principiis
sumitur exordium

methodus analytica sit
methodus quæ procedit a toto ad partes
talis sit ea methodus quæ servatur in
geographia, dum prima dividuntur in

orbe universo et deinde de singulis partibus universi:

Solent generalem hanc de utraque methode regulam tradere ut methodus synthetica dividatur in theoricam practicam ut g. physicam et methodicam ut g. moralem. quidquid hic de regulis crediderim ego eam esse optimam methodum quae ab facilioribus ad difficiliora a levioribus ad graviora quasi sensim ac sine sensu progredietur.

Haec de compendiis sufficiant

Compendium finis

Index

omnium fisca quæstio
& Philosophica compen
dijs Constan
tiorum

Index Compen

De

phia gnalim et qdam

De

ipsius nomine, definiana

Et

Diuisione.

nomina phia duo Sit Scilicet Sapientia et phia. et explicantur et vocantur quodo Sapientia dicta fuerit phia á P. Pitagora p. 2. 3.

Definitio phia 2.ex datur una a peripatheticis, altera a platonicis, et explicatur utraq. et datur diuisionem q̄ intercedit utraq utrang. p. Aug. 6.

Diuidit gnalim phia in actualem et habitualem. rursus utraq. 2.ex Speculatiua Scilicet et practica. deinde Speculatiua 3.ex naturalis physica, mphysica, et mathematica. et etiam practica 2.ex nanqa Eca et morales et horum omnium phia Specierum explicantur definitiones vide. p. 7. 11 g.

Dñi metaphysicas

Definitio metaphysica, de ente p. 10.
ens ē obiectum metaphysicae.
Definitio entis. p. 11
Diuisio entis.
ens reale.
ens rationis p. 12
ens complatum
ens incomplatum
ens per se ~~ens per acci~~ p. 13.
Ens per accidens.

De principijs entis. generatim

Definitio principij generatim p 14
principium triplex aut pro triplici modo quo aliquid
ual ē ual fit ual cognoscitur ibidem
principium cognitionis. cognoscitiuū
principium generationis. Fit p 15
principium compositionis. Est
principium compositionis physicum p 16
principium compoonds metaphysicum ibidem
Totum physicum ~~totum~~
Totum metaphysicum p 16
principium cognitionis simplex et ruthus
principium cognitionis complexum p 17

Index compendii

de principijs entis in particulari

principija particularia entis sunt potentia et actus, essentia et existentia, terminus et res terminata, subjectum et forma, modus et res modificata. p 14

de Potentia et actu

definitio potentiae generatim
potentia activa — p 18
potentia passiva
potentia activa naalis
potentia activa supernaalis — p 19
potentia passiva naalis — p 20
potentia passiva supernaalis
nunc definitio actus generatim.
actus physicus p 21
actus metaphysicus
explicatio rei in actu physico et metaphysico 22
triplex actus 2dus.
actus primus p 22
actus 2dus
explicatio rei in primo et in actu secundo. p 23

Metaphysicæ

De Essentiâ et existentiâ

Definitio essentiæ ——— p 23
Definitio existentiæ ———
Discrimen inter essentiam et existentiam p 24

De Termino et vi terminativâ

Definitio termini generatim ———
Definitio vis terminativæ ——— p 24
Terminus duplex est ———
Terminus internus ——— p 25
Terminus externus ———

De Subjecto et formâ

Definitio subjecti generatim ——— p 25
et similiter definitio formæ ——— p 26
Subjectum autem generatim sex ———
Subjectum informationis ———
Subjectum inhæsionis ——— p 26
Subjectum denominationis ———
Forma vero generatim sex ———
Forma substantialis ———
Forma accidentalis ——— p 27

index compendii

de modo et re modificata

Definitio modi secundum naturas p 27
Definitio modi secundum recentiores p 27
Definitio rei modificatae universim
quaestio an inter modum et rem modificatam
occurrat distinctio realis. pa 27

de proprietatibus entis

proprietas generatim
proprietas duplex aut p. 29
proprietas incomplexa
proprietas complexa
nullus proprietas primaria
proprietas secundaria p. 30
Dari entis proprietatas primarias aut
incomplexas
unitas
veritas p. 30
bonitas.
at his tribus opponuntur
distinctio, falsitas, et malitia. p. 31

Metaphysicae

De specialibus entibus

Quinque sunt species entis a materia separati scilicet substantia, accidens, deus, angelus, ac anima rationalis. de quibus singillatim —— p. 32

De substantia

substantia generaliter definitur et explicatur definitio. et dividitur.
substantia corporea
substantia spiritualis —— p 32
substantia completa
substantia incompleta
substantia prima
substantia secunda —— p 33
substantia 1° ultimo completa e hypostasis.
hypostasis rationalis —— p. 33
hypostasis irrationalis
discrimen quod datur de hypostasi inter et personas notatur. p. 33.

De accidente

definitio accidentis.
accidens physicum — p 34.

index tpendii metaphy

acc. dans metaphysicum ——— p. 34.
accidens corporeum ———
accidens spirituale. ——— p 35.

De deo

definitio dei, et probationes de eum quibus pro-
batur omnes dei perfectiones. p. 35. 36, 37.
38. 39.

De angelo

definitio angeli et explicatio definitionis, numerus
et diuisio angelorum, et illorum potestates p. 40 ssq.

De anima rationali.

definitio aie. duae sunt illius facultates nempe
intellectus et
voluntas p. 41. 42.
plura de ea tradita in compendio physico sub fine.

appendix de causis

definitio caue explicatio definitionis. ibi datur
discrimen qd intercedit inter influere de aliquo et
influere in aliquem. p. 43. 44
quadruplex vulgo cae dii tamen quintam addunt
Causa finalis
Causa efficiens p 44
Causa materialis
Causa formalis et si subest
Causa exemplaris. — 45

index

Compendii phyſicæ

at primo quidam definitio et explicatio definitionis phyſicæ. deinde p 4q

De

principijs corporum naaliu

principij definitio ſecundum antiquos et paulo clariꝰ ſecundum recentiores. p 46

principia corporum naaliu 2ꝯ ſt generis.

principium generationis

principium corruptionis p. 49

ad hæc ea duplicia generis 3a ſt principia naturæ materia, forma, et privatio.

datur tria ea tria ſunt principia corporum naaliu. p 49. 50

plura alia videbis de principijs in compendio metaphyſico p. 14.

De mata phyſica.

definitio materiæ phyſicæ. p. 50.

materia prima

materia ſecunda p. 51.

et obſervatur nullam dari realitatem materiæ nudam. et datur hæc. p. 51

De forma phyſica.

definitio formæ phyſicæ. et duplex e primo namq; ſubſtantialis et accidentalis p. 51. 52

vide p. 26.

Index Compen

De priuacõne

Dfin.o priuacõis. et datur dr̃ex̃imen quæ
intercedit priuacõnem inter et negacõnem. p. 52

De nãa pfyca.

Dfinitio nãæ in pfyca. et illius dfinitionis
explicac. duplex nãa pfyca nempe
actiua et passiua. ex utraque autem
cõpletur corpus naale. p. 53. 54. 55.

De proprietatibus corporis naalis

et primo de quantitate.

quatuor sunt illæ corporis proprietates et
affectus ea o cui sint quatuor. p. 56.
quantitatis dfinitio. et datur 4ex quantitates
nempe:
quantitas continua
quantitas discreta
quantitas similis
quantitas dissimilis. ista autem alio nomine
dicitur ônsimilium et 2ex a nempe
insimilium actu. p. 57.
insimilium potentia.

De loco

Dfinitio loci generatim et et quadruplex
nempe: p. 59

Dri physicas.

locus internus
locus externus ——— p. 59
locus planus
locus vacuus ... Ille autem ultimus alio nomine
dicitur vacuum et est 2ex tempore
vacuum proprie dictum p. 58
vacuum improprie dictum.

De motu

definitio motus secundum antiquos, et ultera
clarior 2dum recentiores. motus a multiplice tempore
motus instantaneus p. 58.
motus successivus
motus naturalis
motus violentus p. 59.
motus indifferens.

De tempore

definitio temporis. 2ex tempus tempore. p. 59.
tempus externum
tempus internum. p. 60.
datur differentia quae inter ed. dr. inter tempus
unum, et externitatem.
p. 60.

De ipso corpore naturali.

definitio corporis naturis et 2ex — tempore.
corpus simplex et
corpus mixtum p. 61

Index compen

Corpus autem simplex atque 2ex nanpo
Corpus simplex corruptibile.
Corpus simplex incorruptibile. p. 61
Elementi definitio, et quot sint illorum
proprietates. p. 62
Corpus mixtum e 2ex nanpo:
perfectum
et imperfectum. Quid autem alio nomine
dicitur metaforon et de illius notis explicatur. p. 62
Corpus mixtum perfectum e 2ex nanpo
animatum et
inanimatum p. 62
mixtum animatum 3ex nanpo
vegetativum
sentitivum p. 63.
rationale.

De āā generatim.

definitio āā generatim et illius definitionis
explicatio. et 3ex et nanpo
vegetans
sentiens p. 63. 64
rationalis. de quibus disserit.

De āā vegetante.

illius anima definitio et vires sunt illius facultates nanpe. augmentativa, generativa
nutritiva. p. 64. 65.

Dii physicas

De āā sanctionta.

animae sanctionis definitio. tres autem illius
āe facultates nempe' ——— p. 65.
sanctus ap
appetitus sanctionis . . . . . p. 66.
et ads metrix dantur effectum trium facultatum definitionem.
sanctus autem 2us nempe
internus. et p. 67.
externus.
sanctus autem externus 5us nempe
uisus
odoratus
auditus p 69
gustus
tactus.
sanctus externus est quadruplex nempe'
sanctus communis p. 69.
imaginatio
phantasia
memoria et ut quibusdam placet p. 68
uis aestimativa.
objectum sanctus est duplex et sanctibile est 2us est nempe'
sanctibile proprium et
sanctibile commune p. 69.

De anima rationali.

animae rationalis definitio. et illius duae facultates
nempe intellectus et voluntas. quarum definitiones
uide in compendio metaphysico p. 41. 42.

index comp-

Compendii moralis

a primo de actibus humanis.

definitio moralis philos, quid sit. Alius actus definitio actuum humanorum. et discrimen quod intercedit inter actum hominis et actum humanum. p. 12

2.us et generatim actus humanus. nempe actus imperatus. et p. 12
actus elicitus — — — p. 13
multus actus humani alii sunt circa finem
alii circa medium. p. 13.
actus autem circa finem vel sunt nempe
voluntas
instantia p. 13.
fruitio
actus circa medium e quod 3.ex nempe
electio p. 14.
consensus
usus
et ibi obiectum discrimen inter electionem
et consensum. p. 14.

de principiis actuum humanorum.

definitio principii actus humani, sed duplex

endi morales

et nempe

principium intrinsecum — p. 45

principium extrinsecum —

principium intrinsecum et quod duplex nempe

congenitum et — p. 45

acquisitum. — p. 46.

De

extendo principio actuum humanorum

definitio ut paulo superius. sed vera sunt nempe

bonum, finis, et locatitudo et natura eius in gal

ordinis substantiae. p. 46.

De bono

definitio boni 2^dum antiquos. et 2^ex e nempe

bonum absolutum —

bonum relativum — p. 44

unitas multiplex et bonum nempe

bonum verum

bonum apparens

bonum physicum

bonum metaphysicum

bonum morale

bonum artificiale — p. 48.

bonum honestum

bonum jucundum

bonum utile.

De fine

definitio finis et duplex e nempe p. 48.

Index compendiosus

Finis qui est
Finis cui.
Finis vero qui duplex nempe
Finis ultimus
Finis medius p. 79.
Ad aliquid finis qui ultimus 2.ex nempe
ultimus simpliciter et
finis ultimus secundum quid
Medius finis duplex nempe.
Finis operis et
Finis operantis. p. 80.

De beatitudine

Definitio beatitudinis generatim posita ex ea nempe.
Beatitudo objectiva et p. 80
Beatitudo formalis
utraque autem vel naturalis vel supernaturalis. p. 81.

De

principiis actuum humanorum congenitis.

Definitio horum principiorum p. 82.

De voluntate et voluntario

Definitio voluntatis. similiter definitio voluntarii, et duplex voluntarium nempe p 82
voluntarium naturale et
voluntarium liberum. p 83.

De moralis

Inuoluntarium opponitur voluntario et
ex est nempe.
Inuoluntarium coactum et — p. 83
Inuoluntarium minime coactum.
Definitio inuoluntarii — p. 84.

De Libertate et Libero

Definitio Libertatis. et Duplex a nempe p. 84
Libertas contradictionis et
Libertas contrarietatis. p. 85
Vi datur differentia et conuenientia inter
utrang; hanc libertatem. p. 85.
Definitio liberi. et similiter videndum datur
differentia et conuenientia quae intercedit
liberum inter et voluntarium. p. 85
Sed quia necessitas opponitur libertati et necessarium
libero definiuntur et
necessitas et p. 86.
necessarium.

De

Principiis actuum humanorum acquisitis.

Et

primo de habitibus generatim.

Definitio horum principiorum acquisitorum. et quia
sunt habitus et datur p. 86.
Definitio habituum generatim. et 4. ex et nempe

Index Comp-
Habitus corporeus
Habitus spiritualis — p. 84
Habitus moralis
Habitus physicus. p. 88
Sed dicitur contra diuisio habituum in intellectualem
et moralem cum voluntarium. igitur p. 88.

De Habitibus Intellectus

Vnum habitum definitio. et vnus est numero.
Habitus semper verus.
Habitus semper falsus — p. 88
Habitus dubius.
et isti habitus sunt
Opinio.
Error. p. 89
et Scientia
Habitus autem semper verus dicitur intellectualis
virtus. et sic est numero
intelligentia
Sapientia — p. 89.
prudentia
Scientia et — p. 90
ars
Vel sit vana obiectio et datur determinatio inter
actionem et affectionem. — p. 90

Endii moralis

De habitibus voluntatis.

Definitio habitus voluntatis et 2ae et nampe
habitus semper bonus et
habitus semper malus. p. 91.
quibus dam placet addere 3um qui nominatur.
habitus indifferens. p. 91
Sed habitus semper bonus aliter dicitur virtus
moralis. et ibi datur actus virtutis moralis
definitio. Sed 2ae et virtus moralis nampe p. 91
virtus cardinalis et
eandem virtus minima cardinalis p. 92
et quatuor sunt virtutes cardinales de quibus
nunc

De prudentia

prudentia definitio. et 2ae et nampe p. 92
prudentia generalis et
prudentia specialis p. 93.
Sed prudentia specialis triplex nampe
monastica
oeconomica et p. 93
politica.

De justitia

justitia definitio. et hic pausa abbreviatio hujus
definitionem. Sed 1ae et nampe p. 93
justitia legalis
justitia distributiva p. 94
justitia communicativa et
justitia vindex p. 95

Index Compendiosa

Fortitudine et Temperantia

Fortitudinis definitio. et ex quo nomen aggressio et subtinentia p. 95.

Ei subiecta partes quattuor et totius potentie

Temperantiae definitio. atque quadruplex nomen

Sobrietas et abstinentia p. 96.

iudicitia et castitas.

Appendix de passionibus.

Passionis definitio. et ex quo appetitus

sentiens nomen p. 97

Concupiscens et irascens. p. 98.

De

passionibus appetitus concupiscentis.

Sex sunt in appetitu concupiscente passiones

nomen

amor p. 99

odium

Index moralis

Odium — p. 99
fuga
gaudium
hostilia

De

passionibus appetitus irascibilis.

quinque. Sunt in appetitu irascibile
passiones nempe.

Spes — p. 100
desperatio
timor
audacia — p. 101
ira.

indice compen

Compendii Logici

nominis logica explicatio. deinde logicae definitio operationis deinde mentis definitio et sec.
et nempe p. 103
appraehensio
judicium
discursus
datur ratio cur tres tantum sint operationes mentis
et utilius fuit esse objectum logicae. et hoc ratio cur hoc compendium. diuidatur in tres
partes quarum prima de p. 104 p. 105

De

illis quae pertinent ad dirigendam
mentis
appraehensionem.

duo deberi sunt ad illius directionem nempe
notitia et categoriae, sed quia notitia sunt
quidam termini agiles hic de p. 106

De termino logico

dabur definitio termini ut in metaphysica deinde
definitio termini ut in logica, et diuidur 2em
et hoc tertio modo sumptum nempe
subjectum et
praedicatum p. 107.

Dii Logici

Sed istorum terminus ō multiplex nempe

mentalis —
vocalis —
scriptus —
Catogorematicus — p. 108
syncatogorematicus —
mixtus —
univocus —
aequivocus —
analogus —
possibilis — p. 109
negatibilis —
privatibilis —
finitus et —
infinitus —
Converbus — p. 110
abstractus —
universalis —
particularis et — p. 111
singularis.

De universalibus

definitio universalis ex qua e nempe — p. 111
universale in caudendo —
universale in significando — p. 112

vndae compan-

universale de representando
universale de [illegible]ando
universale de praedicando. p. 112

uarum quae sit tantum agilis de duobus pot-
tranis. datur Decimam. Interrutumque a
observatio per sequi conditiones adminis-
talitatem [illegible] autorum studiis de quinq
praed. scilicet genus, species, differentia, proprium
et accidens commune. de quibus sic. p. 113.

De genere

quid genus 2dum multipl. definitio generis secundum
logicos et a 2is nempe p. 114
genus supremum
genus medium
genus infimum p. 115.
sic sit parva observatio

De specie.

quod sit species 2dum multipl. quid 2dum logicos et
2os practicos et utriusque modi dentur definiti-
ones. et 2ae a nempe p 115.116.
species infima
species subalterna.
sed [illegible] 2os practicos nempe p. 119
species [illegible] infima quatenus subjicit. &c.
species infima quatenus praedicabilis.
et sic sit parva observatio et datur Decimam inter
utramque genus medium. p. 119

Dii Logicei

De differentia

quid differentia secundum vulgus. quid secundum logicos et 2ae scholae nempe differentia et differentia et differentia et 3um vltale. sed differentia et differentia 3ae et nempe

differentia propria — p. 115
differentia communis.
differentia maxime propria.

differentia a et 3um vltale a 2as nempe

differentia specifica — p. 119
differentia generica.

et harde sunt duae optimae definitiones. p. 120

De individuo

individuum 2ae humiliter nempe logicei et metaphysici. et dantur vtriusque definitiones. et individuum priori modo sumptum a 3as nempe p. 121

individuum vagum

individuum determinatum — p. 122
individuum hypostaticum.

De proprio

proprium 2ae humiliter. nempe ppium et ppium et ppium et 2um vltale. et dantur vtriusque definitiones sed proprium et ppium a 4as nempe

ppium 1o modo
ppium 2o modo — p. 123
ppium 3o modo
ppium 4o modo

Index Comp

proprium ac ut 3um vltale c 2ex nempe
proprium genericum
proprium specificum — p. 124

De accidente communi

accidens 2um consideratur nempe accidens ut accidens
et accidens ut 3um vltale dantur vtriusque definitio
et datur diuisio proprium inter et accidens. p 125.

De Categoriis.

vbi nomina explicantur et datur categoriæ definitio
deinde assignantur modi ad categorias requisiti
et 3 substantiæ nempe
Ousia — p. 129
Individua
Vniuersale
Vbi assignatur numerus categoriarum p. 128

De qualitate

qualitas definitio et 4 ex at potius 6 ex nempe
habitus et dispositio
potentia et impotentia p. 129
passibilis qualitas et passio
forma et figura.
Vbi sit pars abbreuiatio p. 130

De relatione

relationis definitio et 2 ex c nempe p. 130
relatio realis
relatio rationis
relatio autem realis 2 ex nempe p. 131

ondii Logici

relatio essentialis ad alio nomine dictum essentiandum
relatio accidentalis ad dto nomine dictum categoricae
sed in ei relatione Bª sunt adiuvanda nampa p 131

subjectum relationis
terminus relationis ad p. 132
fundamentum relationis

De actione et passione.

actionis definitio 2um notatum ad 2um vacantem. passionis definitio. et datur pictura observatio. sed quadruplex
a actio nampa p. 133.
actio evocata
actio invocata
actio transiens
actio immanens p. 134.
sed actio evocata 2ª a nampa
evocatio et
duellio
et datur Decimam distat utrumque. p. 135

De ubi.

ubi definitio et multiplex a nampa
ubi circumscriptivum p. 135
ubi definitivum
ubi replativum p. 136.
ubi permanens
ubi fluens.

De quando sibi et habitus.

definitio quando. definitio habitus. definitio habitus
potius 3ª habitus nampa p 136.

Index comp

Silus violanthus
Silus naalis
Silus indefarend. p. 134

De proprietatibus Categoriarum et 1.o

de

oppoona et oppositis.

proprietatum quatin dextro. et ad duo vocantur
Capita. quorum primum e de oppositis. altorum
de modis predicandi posteriorum et simul. p. 134
oppoonis et oppositi dextrorsus. sed oppositis quatin
2ex e nanpe p. 135
oppositio simplex
oppositio complexa p. 135
rursus oppositio simplex 4ex nanpe
Contrarietatis oppoo
oppositio privatiua p. 139
oppoo relatiua
oppoo contraria, d duas et finjes ultimas dextrorsus
quam obrem quadruplex et generalis oppositio nanpe
contrariatis.
privatiua p. 116.
relatiua
contraria
et finjes numeri oppositorum dextrorsus

de

modis predicandi posteriorum et simul

horum modorum nulla dantur dextrorsus. et tantum
dicitur aliud de quo prius aut posterius et aut simul

andii Logici

Cum altero Cpo ejusdem nampo
prius stampova. p. 141
prius natura —
prius ordine —
prius dignitate —
prius totalitate — p. 142
prius origine —

Dom fuse polarib dicere de postpositis ad simul intendere
a pagina 143. p. 148.

pars 2a logicae

de

iis quae pertinent ad dirigendum judicium.

Duplex judicii defectus alter pars alterius p. 144

de signo

signi definitio ab Aex a nampo
signum naturale
signum arbitrarium — p. 145
signum formale
signum instrumentale. p. 146.

de voce

vocis definitio ab Aex a nampo p. 146
vox articulata p. 147
vox inarticulata —
vox simplex
vox complexa. p. 148

De nomine et verbo et oratione
dantur tantum eorum definitiones. Item oratio gratia
distinguitur Aex nampo p. 149. 150. 151

Index Comp.

oratio perfecta
oratio imperfecta
sed oratio perfecta 2.ex nempe . p. 152
oratio logica
oratio non logica
verbum oratio logica 3.ex nempe
definitio
divisio p. 153
argumentatio.

De definitione.

definiendo definitio, et 2.ex ea nempe
definitio accurata, et diction simplicium definito
definito minus accurata et dictum descriptio p. 154
porro accurata definito 2.ex nempe
definito physica
definito meta physica p. 155.
et numerantur 4.or et explicantur bona definiendo
conditiones. p. 155. et 156.

De divisione

dividendo definitio. sed totuplex et quotuplex totum
sed totum multiplex nempe p. 156.
totum partis
totum per accidens
totum actuale
totum potentiale p. 157
totum physicum
totum meta physicum
totum essentiale
totum integrale p. 158.
totum homogeneum
totum subjective generaliter

Indi Logica

Ars sit pars observatiua numerantiua et explicantiua
bene diuidendi cogit. et semitibus dicendum de
argumentatione ad 3am Logicae partem p. 159. 160.

De

Variis ppoenum speciebus

Iudicii cau ppond distinto ad 2ae nempe
propoo simplex — p. 161
propoo complexa —
Sed propositio simplex ad 2ae nempe
absoluta ad —
modalis —
variae ppoo absoluta 3ae nempe — p. 162
nempoo necessaria —
ppoo contingens —
propositio impossibilis.
Ad habilitor fore ppoo modalis 4ae nempe ppoo
contingent, necessaria, possibilis ad impossibilis p. 163.
varium ppoo Complexa ad 5ae nempe
ppoo Conjunctiua — p. 164.
ppoo Disjunctiua —
ppoo conditionalis
ppoo causalis
ppoo rationalis p. 165
Ad eque Varium multiplex nempe
propoo vera, falsa, affirmans, negans, vniuersalis
particularis, singularis. de prima de secunda
de 3ia adjacentia varium sunt distinctiones addere
ad p. 166 ibi. p. 167

Index Camp

De propositionibus propositionum

propositionum definitio et 2ae 3 numero
propositio absoluta p. 164
propositio relativa
propositio autem absoluta 2ae. diuisa
quantitas et
qualitas
quantitas 2ae. numero p. 167
modalitas
particularitas p. 169
multa alia uidebis in hoc compendio p. 146

De oppositione propositionum

oppositio definitio et 4ae. numero p. 142
oppositio contradictoria
oppositio contraria p. 143
oppositio subcontraria
oppositio subalterna
Hic explicantur 4 dantur oppositionis leges. p. 144.

De conuersione propositionum

conuersionis definitio et 2ae. numero p. 148.
Conuersio simplex
Conuersio per accidens p. 144
et alias placet addere 3am quam no cant
Conuersio per contrapositionem p. 144
Hic dantur 11 explicantur uno uersu regulae conuersionum et sunt notanda quaestiones quibus respondetur. p. 145. 149. 180.

Indii Logicci

Da aequipollentia propositionum

aequipollens dessimo. Loc. relat. o aequam judicii
coactata da aequipollencia dicata que alacris indu-
bantur in hoc compendio. p. 181. 182

Pars 3ª Logicca

Da iis

quae pertinant ad dirigendam argumentationem
nacia argumentationis nomina. Illius q dessimo ad
sextuplex ad nempe p. 183

Syllogismus p. 184

Enthimema

exemplum

inductio

Locus p. 185.d

Dilemma

de fit pacua observatio. p. 186.

Da Syllogismo

Syllogismi dessimo. de fit pacua observatio. ad
numerandus syllogismi specialis p. 184. 188.

Da mala Syllogismi

fujus mala dessimo e q 2ª nempe

materia syllogismi proxima
mala syllogismi remota p. 188

inde e duo aequa q syllogismo, intuitos propones
nempe

major
minor p. 189

Conclusio

hinc quoque tres termini nempe

Index Comp

majus extremum
minus extremum — p. 192
medium.
Sed conclusio medio 2ae. semper
Conclusio directa
Conclusio indirecta — p. 190
Ipse clarius lucet indubis explicatum p. 190 2c

De forma Syllogismi

forma definio et 2ae. a semper — p. 193
forma proxima alias recta modus — p. 194
forma remota alias recta figura

De figura Syllogismi

figura Syllogismi definio et 3ae. a semper p. 194.
prima
secunda — p. 195
tertia
at nobis placet adhuc quartam p. 196.
et datur. Ratio cur quatuor debeant esse figuras
Syllogismi p. 194.

De modo Syllogismi

modi definio et secundum multos 2ae. a semper
modus directus
modus indirectus — p. 199
Ki assignatus modorum numerus, et distributionis
par ratione numerum in tres figuras et formam
cum modorum sub figuris collocatorum distri-
exemplo illi modos indubio notandi de syllogismo
quam possum de experimento. p. 200-1.2.3.4.5.6

Ordii Logica

De regulis syllogismorum

Harum regularum datur 8 quibus sunt
generis nempe
regulae omnibus syllogismis communes p. 204.
regulae singulis figuris propriae
Sed regulae syllogismi communes. Et sex nempe
sed ut pote longiores et ob id non ut notorius
easdem clarissime explicatas p. 204 et
ut deinceps remittimus ad commentarios dicendum
de 6 his nempe deprehendis.

Quotuplex syllogismus.

multiplex 2ex e nempe
syllogismus ostensivus p. 212.
syllogismus expositivus
Sed hi sunt 2a observationes p. 213.
Sed syllogismus ostensivus 3ex. nempe
syllogismus demonstrativus p. 214.
syllogismus topicus
syllogismus sophisticus
Harum syllogismus demonstrativus 3ex nempe
Demonstratio apriori
Demonstratio aposteriori p. 215.
Demonstratio a simultaneo p. 216.
Demonstrationes eas illas nominantur Ostrom

Index Comp

appendix

de quibusdam Harminorum logicorum affectionibus

Datur vad eum qi tractatus de ista affectionibus, et septem sunt de quibus infra ad 1°

De suppone

Suppositio definitio et 2ax e nampa
Suppositio materialis — p. 217
Suppositio formalis
ruthes formalis 4ax nampa p. 219
Suppositio simplex
Suppositio personalis
Suppositio pro singulis generum p. 220
Suppositio pro generibus singulorum.

De Tase

alio Harminorum affectionibus

Tasum tantum Cravisii dantur definitiones et sunt
Status — p. 221
Attractio
ampliatio — p. 222
restrictio
alienatio
Duplicatio et 2ax nampa
Duplicatio explicita p. 223.
Duplicatio implicita

andii Legi'ci
Tauca de methodo
methodi definitio et ē 2ex nempe
methodus analitica p. 224
methodus synthetica.
Hi sex Elementa latis utilis. p. 225.

PRIMA

DISPUTATIONUM RUDIMENTA,

IN GRATIAM ADOLESCENTIUM AD RES PHILOSOPHICAS CONTENDENTIUM.

DIFFICILES esse ad res Philosophicas aditus cùm nemo nesciat, visum est mihi perutile, vel in ipso limine compendiosæ Institutionis, prima disputationum elementa submini strare, ut usu quodam, & consuetudine disputandi de levioribus, ad graviora deinceps capessenda, in quibus sita est veritatis comprehensio, adolescentium animus & promptior fieret & parator. Atque ad faciliorem eorum quæ dicenda sunt intelligentiam, unum est vel alterum observandum.

PRIMO quidem usitatus omnis argumentandi modus, vel tribus continetur propositionibus, diciturque *Syllogismus*: vel duabus dumtaxat, diciturque *Enthymema*.

Syllogismus est argumentatio tribus constans propositionibus; quarum prima dicitur *Major*, secunda *Minor*, tertia *Consequens*, ut verbi gratia si quis dicat

Omnis homo est animal rationale:
Atqui Petrus est homo;
Ergo Petrus est animal rationale.

ENTHYMEMA est argumentatio duabus cons-

tans propositionibus, quarum prima dicitur *Antecedens*, altera verò *Consequens*, ut si quis dicat

Petrus est homo;

Ergo Petrus est animal rationale.

SECUNDO. Omnis propositio vel Syllogismi vel Enthymematis, aut est evidenter vera, & tunc, simpliciter est concedenda; aut est evidenter falsa, & tunc, simpliciter est neganda; vel tandem est ambigua, idest uno sensu vera, & altero falsa, & tunc, est inter respondendum adhibenda distinctio.

OBJECTIONES

Adversùs definitionem Philosophiæ.

OBJECTIO I.

Philosophiam non esse Cognitionem.

EA Disciplina non rectè definitur cognitio, quæ non pertinet ad facultatem cognoscentem: Atqui Philosophia non pertinet ad facultatem cognoscentem; Ergo Philosophia non rectè definitur cognitio.

RESPONSIO. *Concedo Majorem; Nego Minorem.* Nam Philosophia pertinet ad intellectum humanum: atqui intellectus est facultas cognoscitiva; ergo Philosophia pertinet ad facultatem cognoscentem.

INSTABIS probando Minorem negatam. Amor non pertinet ad facultatem cognoscentem: Atqui Philosophia dicitur & est amor Sapientiæ; Ergo Philosophia non pertinet ad facultatem cognoscentem.

RESPONSIO. DISTINGUO MAJ. Amor non pertinet ad facultatem cognoscentem, amor strictè sumptus, *Concedo*: amor latè sumptus, *Nego*. Et similiter *Distinguo minorem*, atqui Philosophia est amor latè sumptus *Concedo minorem*: est amor strictè sumptus, *Nego minorem & nego consequentiam*. Explico *distinctionem*.

ITAQUE amor sumitur dupliciter, strictè & latè. Amor strictè sumptus est actus voluntatis circa bonum. Amor latè sumptus est inclinatio cujuscumque facultatis circà suum objectum.

PORRÒ dum Philosophia dicitur amor sapientiæ,

tunc amor sumitur latè pro inclinatione intellectûs ad veritates Philosophicas.

OBJECTIO II.

Philosophiam non esse Cognitionem veram.

EA disciplina non est cognitio vera quæ plurima docet vero minùs consentanea; Atqui Philosophia multa docet quæ minùs vera sunt, præsertim verò de rebus Physicis. Ergo Philosophia non est cognitio vera.

RESPONSIO. DISTINGUO MAJ. Quæ plurima docet vero minùs consentanea, docet affirmando esse vera, *concedo*; docet suspicando & conjiciendo solùm, *nego*. Porrò si quæ doceat Philosophia quæ sint minus vera, ea docet non tam affirmando aut definiendo, quàm suspicando ita esse.

INSTABIS. Si Philosophia doceat multa suspicando magis quàm definiendo, igitur ipsa non est cognitio certa.

RESPONSIO. DIST. Igitur Philosophia non est certa De rebus obscuris *Concedo*, non est certa De rebus claris atque evidentibus *Nego*.

OBJECTIO III.

Philosophiam non esse Cognitionem certam.

EA cognitio non est certa, quæ principio nititur fallaci & incerto. Atqui Philosophia nititur principio fallaci. Ergo non est cognitio certa.

RESPONSIO. NEGO MIN. Quippe habet subjectum certum, objectum certum, & motivum certum.

INSTABIS. Philosophia nititur sensibus: Atqui sensus sunt fallaces; Ergo Philosophia nititur principio fallaci.

RESPONSIO. DIST. MIN. Atqui sensus sunt fallaces, quando desunt conditiones ad bene & tutò sentiendum requisitæ *C.* quando adsunt omnes ad bene sentiendum conditiones, *N.* Sunt autem tres hujus modi conditiones. 1a Est, ut organum sensûs sit bene

affectum. 2ª. Ut objectum sit in debitâ distantiâ. 3ª. Ut medium sit bene dispositum.

OBJECTIO IV.

Philosophiam non esse Cognitionem certam.

EA cognitio non est certa, cujus principia possunt in dubium revocari. Atqui principia Philosophiæ possunt in dubium revocari. Ergo non est cognitio certa.

RESPONSIO. NEGO MIN. Cum enim Philosophiæ principia sint evidentia, evidentia autem sit certissima veritatis regula, non possunt in dubium sine absurditate revocari.

INSTABIS. Ea principia possunt in dubium revocari, quæ ab aliis habentur ut vera, ab aliis ut falsa. Atqui principia Philosophiæ habentur ut falsa à Pyrrhoniis. Ergo possunt in dubium revocari.

RESPONSIO. DIST. MAJ. Quæ ab aliis habentur ut falsa, habentur prudenter & cum legitimo fundamento, *C.* temerè & absque fundamento, *N.* Porro Pyrrhonii temere dubitant de primis Philosophiæ principiis, quæ quia sunt evidentia, errori subjacere nequeunt.

OBJECTIO V.

Philosophiam non esse Cognitionem per causas.

DIsciplina, quæ versatur circa res quarum nulla est causa, non est cognitio per causas. Atqui Philosophia versatur circa res quæ causas non habent, v. g. circa Deum; Ergo non est cognitio per causas.

RESPONSIO. DIST. MAJ. Quarum nulla est causa neque essendi, neque cognoscendi, *C.* causa essendi tantùm, *N.* Porro quidem Deus non habet causas essendi, siquidem est independens; sed habet causas cognoscendi, quia ex creaturis præcognitis assurgimus ad notitiam Dei.

OBJECTIONES
Adversùs divisionem Philosophiæ.

OBJECTIO I.

Philosophiam non rectè dividi in Speculativam & Practicam.

PHILOSOPHIA non recte dividitur in speculativam & practicam, si omnis Philosophia sit practica. Atqui res ita est; Ergo Philosophia malè dividitur in speculativam & practicam.

RESPONSIO. NEGO MIN. Quia Physica v. g. non est practica.

INSTABIS probando Min. Ea omnis disciplina est practica quæ operatur. Atqui omnis Philosophia operatur, putà conficit demonstrationes de objecto suo. Ergo omnis Philosophia est practica.

RESPONSIO. DISTINGUO MAj. Ea omnis disciplina est practica quæ operatur aliquid quod sit ejus objectum, *Concedo*: quæ operatur aliquid quod non sit ejus objectum, *Nego*. Porro quod Physica vel Metaphysica operantur, hoc non est earum objectum; quia Demonstrationes Physicæ sunt actus Physices, sed non sunt ejus objectum.

OBJECTIO II.

Philosophiam non recte dividi in quinque species Logicam, Moralem, Physicam, Metaphysicam & Matheſim.

UNa forma non rectè dividitur in plures partes: Atqui Philosophia est una quædam forma. Ergo non rectè dividitur in quinque partes.

RESPONSIO. DISTINGUO MAj. Una forma simplex, *Concedo*; una formâ composita, *Nego*. Porro Philosophia universa, est forma composita ex pluribus cognitionibus partialibus, quarum aliæ sunt Logicæ, aliæ Morales, &c.

INSTABIS. Atqui Philosophia tota est una forma simplex; Ergo nulla solutio.

PROBATUR SUBSUMPTUM. Ibi est una simplex forma, ubi est unicum objectum formale. Atqui in tota late Philosophia, est unicum objectum formale, nempe naturalis rerum cognoscibilitas. Ergo tota late Philosophia est una simplex forma.

RESPONSIO. DISTINGUO MAj. Ibi est una simplex forma, ubi est unicum objectum formale specificum, *Concedo*; genericum & commune, *Nego*. Porro objectum formale Philosophiæ est genericum & commune pluribus Philosophiæ partibus, ferè sicut animalitas est generica & communis hominibus & belluis.

OBJECTIO III.

In eandem Thesim.

DIvisio Philosophiæ in quinque species non est bona, si prætereà Medicina sit aliqua Philosophiæ pars. Atqui res ita est. Ergo hæc Philosophiæ divisio non est bona.

RESPONSIO. DIST. MAj. Si Medicina sit Philosophiæ pars, nec revocetur ad Physicam, *C.* & revocetur ad Physicam, *N.* Porro Medicina revocatur ad Physicam, cum agat de corpore naturali, & conclusiones Physicæ sint principia Medicinæ.

INSTABIS. Si Medicina revocetur ad Physicam, quisquis habuerit Physicam, haberet & Medicinam; Atqui non ita se res habet: Ergo Medicina non revocatur ad Physicam.

RESPONSIO. DIST. MAj. Quisquis habuerit Physicam suâ in omni latitudine *C.* quisquis habebit Physicam, ut doceri solet in Scholis *N.* nam Physica qualis docetur in Scholis, solùm generalia tradit principia, quibus Artis Medicæ certitudo innititur: Ideoque Medicina subordinatur Physicæ.

DE REBUS METAPHYSICIS.

OBJECTIONES Adversùs definitionem Metaphysicæ.

OBJECTIO I.

Metaphysicam non esse Sapientiam.

SAPIENTIA est cognitio rerum altissimarum. Atqui Metaphysica non est cognitio rerum altissimarum. Ergo non est Sapientia.

RESP. NEGO MIN. Nam versatur circa res altissimas tum ratione dignitatis v. g. circa Deum & Angelos; tum ratione universalitatis v. g. circa Ens generatim ut ens.

INSTABIS. Res naturales non sunt res altissimæ: Atqui Metaphysica est cognitio rerum naturalium: Ergo non est cognitio rerum altissimarum.

RESP. DIST. MAj. Res naturales non sunt res altissimæ quoad modum considerationis *C.* quoad essentiam & naturam *N.* sic v. g. Deus prout consideratur à Metaphysicâ non est res altissima quoad modum considerationis, quia naturali tantum modo consideratur; at nihilominus est res altissima quoad essentiam, naturam & substantiam.

OBJECTIO II.

Metaphysicam non esse Scientiam.

SCientia debet habere objectum certum & determinatum. Atqui Metaphysica non habet objectum certum & determinatum, sed vagum, puta Ens, ut sic. Ergo Metaphysica non est Scientia.

RESP. DIST. MAJ. Scientia debet habere objectum determinatum, id est, quod possit certò & determinatè assignari *C.* debet habere objectum determinatum, id est, quod sit limitatum ad certam entis speciem *N.* Porro Metaphysica habet pro objecto ens generatim ut ens.

OBJECTIO III.

Metaphysicam non esse Scientiam.

SCientia debet habere objectum intelligibile. Atqui Metaphysica non habet objectum intelligibile. Ergo Metaphysica non est Scientia.

RESP. NEGO MIN. Quia objectum Metaphysicæ est ens ut ens, quod cum suam habeat ideam suumque in mente conceptum, est profectò intelligibile.

INSTABIS. Quod non est sensibile, non est intelligibile. Atqui objectum Metaphysicæ non est sensibile; Ergo non est intelligibile.

RESP. DIST. MAJ. Quod non est sensibile nec per se, nec per aliud sibi connexum, *C.* per se tantùm, *N.* Porro objectum Metaphysicæ, quod est ens ut ens, est sensibile saltem per aliud, nempe per sua singularia, quæ per se cadunt sub sensus.

OBJECTIO IV.

Objectum Metaphysica non esse Ens abstractum ab omni materia.

METaphysica habet pro objecto animam rationalem ut à corpore sejunctam. Atqui anima ra-

tionalis sic, non est ens abstractum ab omni materia. Ergo Metaphysica non habet pro objecto ens abstractum ab omni materia.

RESP: NEGO MIN. Quia anima rationalis est substantia purè spiritalis, atque immortalis.

INSTABIS. Quod essentialiter refertur ad corpus, non est ens abstractum ab omni materia. Atqui anima rationalis, etiam ut à corpore sejuncta, essentialiter refertur ad corpus, cum sit substantia incompleta: Ergo anima rationalis non est ens abstractum ab omni materia.

RESP. DIST. MIN. Atqui anima rationalis essentialiter refertur ad corpus, anima rationalis ut est forma corporis & pertinet ad Physicam, *C.* anima rationalis ut est substantia spiritalis & pertinet ad Metaphysicam, *N.*

OBJECTIONES
Adversùs definitionem & divisionem Entis.

OBJECTIO I.

Ens non recte definiri, id quod est extra merum nihil.

CReaturæ omnes possibiles sunt entia realia. Atqui tamen non sunt extra merum nihil. Ergo ens non est id quod est extra nihil.

RESP. DIST. MIN. Atqui creaturæ possibiles non sunt extra merum nihil existentiæ, *C.* extra merum nihil essentiæ, *N.* quanquam enim actu non existant possibilia, habent nihilominus certam essentiam, certamque definitionem.

OBJECTIO II.

Ens non rectè dividi in reale, & rationis.

ENs non rectè dividitur in ens reale & ens rationis, si nullum sit ens rationis. Atqui nullum est ens ra-

tionis. Ergo non rectè dividitur ens in reale, & rationis.

RESP. NEGO MIN. Quia potest intellectus sibi repræsentare multa, quæ cum non possint realiter existere, non sunt entia realia.

INSTABIS. Non datur ens illud quod repugnantiam involvit. Atqui ens rationis repugnantiam involvit; & idcirco nec existit, nec existere potest realiter. Ergo nullum datur ens rationis.

RESP. DIST. MIN. Atqui ens rationis repugnantiam involvit, ut realiter existat, *C.* repugnantiam involvit, ut mentaliter existat, *N.* sicut enim ens reale realiter existit, ita ens rationis mentaliter & objectivè existit in Ideâ cogitantis.

OBJECTIO III.

Ens non rectè dividi in completum & incompletum.

ENS omne est completum; Ergo ens non rectè dividitur in completum & incompletum.

RESP. NEGO ANTECEDENS. Nam ens vel est pars alterius entis, vel non est pars. Si est pars, est incompletum; si non est pars, est completum.

INSTABIS. Illud omne completum est, quod complectitur eas omnes perfectiones, quas postulat habere. Atqui ens omne est hujusmodi, sic v. g. anima rationalis suas omnes complectitur perfectiones. Ergo ens omne est completum.

RESP. DIST. MAj. Quod complectitur suas omnes perfectiones; si non postulet essentialiter ingredi compositionem alterius, *C.* si postulet ingredi compositionem alterius, *N.* Porro anima rationalis, v. g. postulat essentialiter ingredi compositionem hominis.

OBJECTIONES Adversùs Attributa Dei.

OBJECTIO I.

Deum non rectè definiri Ens à se.

SI Deus esset ens à se, Deus esset causa sui ipsius: Atqui nihil potest esse sui ipsius causa. Ergo Deus non est ens à se.

RESP. DIST. MAj. Si Deus esset ens à se positivè, quasi sibi dedisset existentiam, C. si esset ens à se negativè, idest, si non esset ab alio, N. Porro Deus dicitur ens à se, non quod sibi dederit existentiam, sed quod ita essentialiter existat, ut non sit ab alio.

OBJECTIO II.

Deum non esse Infinitum in omni genere.

ENs illud non est infinitum in omni genere, quod non complectitur omnes omnino perfectiones. Atqui Deus non complectitur omnes omnino perfectiones, v. g. non complectitur corporeitatem vel animalitatem. Ergo Deus non est infinitus in omni genere.

RESP. DIST. MIN. Atqui Deus non complectitur omnes omnino perfectiones, formaliter C. eminenter saltem, N. alias enim perfectiones Deus complectitur formaliter, ut v. g. justitiam; alias verò eminenter tantùm, ut v. g. corporeitatem.

OBJECTIO III.

Deum non esse summè bonum.

SI Deus esset summè bonus, nullum omnino esset malum: Atqui multa certè sunt mala. Ergo Deus non est summè bonus.

RESP. DIST. MAj. Qui depinguntur cum membris corporalibus, quibus eorum demonstretur natura, C. quibus demonstrentur operationes & virtutes, N. Porro membra corporalia quibuscum depinguntur Angeli, eorum demonstrant operationes, v. g. oculi demonstrant perspicaciam mentis, pedes vim motricem, &c.

OBJECTIO III.

Angelos non esse Substantias completas.

QUod potest esse pars alterius, certe completum non est. Atqui Angelus potest esse pars alterius, puta, si uniatur corpori assumpto. Ergo Angelus non est substantia completa.

RESP. DIST. MAj. Quod potest esse pars per se C. pars per accidens N. Porro Angelus non est pars alterius nisi per accidens, in quo differt ab anima rationali quæ essentialiter exigit componere hominem.

OBJECTIONES Adversùs definitionem Animæ Rationalis.

OBJECTIO I.

Animam Rationalem non esse Spiritalem.

EA substantia spiritalis non est, quæ pendet à corpore in esse & operari. Atqui anima rationalis est hujusmodi; Ergo non est spiritalis.

RESP. DIST. MAj. Quæ pendet à corpore, per se & essentialiter C. per accidens tantùm N. Porro non nisi per accidens fit ut operationes animæ rationalis pendeant à corpore, nempe ob statum unionis cum corpore.

OBJECTIO II.

In eandem Thesim.

EA substantia non est spiritalis quæ continetur in potentia materiæ. Atqui anima rationalis conti-

netur in potentia materiæ, cum sit essentialiter actus & perfectio materiæ. Ergo non est spiritalis.

Resp. Dist. Maj. Quæ continetur in potentia materiæ eductivâ quasi educatur è sinu materiæ, *C.* in potentia materiæ receptivâ, quia recipitur in materia, cujus est actus & perfectio, *N.*

OBJECTIO III.

In eándem Thesim.

Ea substantia corporea est quæ habet initium cum corpore. Atqui anima rationalis est hujusmodi. Ergo corporea est.

Resp. Dist. Maj. Quæ habet initium cum corpore per generationem, *C.* per creationem, *N.* Porro anima rationalis habet initium per creationem à Deo immediatè.

OBJECTIO IV.

Animam Rationalem non esse Incompletam.

Ea substantia non est incompleta, quæ non est alterius pars. Atqui anima præsertim separata à corpore, non est pars alterius. Ergo non est incompleta.

Resp. Dist. Maj. Quæ non est alterius pars, nec exigit esse, *C.* & exigit esse, *N.* Porro anima rationalis per se & essentialiter exigit esse pars, & venire in compositionem hominis.

DE REBUS PHYSICIS.

OBJECTIONES

Adversùs definitionem Physicæ.

OBJECTIO I.

Physicam non esse Scientiam.

SCIENTIA debet habere objectum certum & immutabile. Atqui Physica non habet objectum certum & immutabile, quia corpus naturale est mutationi obnoxium. Ergo Physica non est Scientia.

RESP. DIST. MAJ. Scientia debet habere objectum immutabile quoad essentiam & definitionem, *C.* quoad existentiam, *N.* Porro corpus naturale est quidem mutabile quoad existentiam, quia potest existere vel non existere; at non est mutabile quoad essentiam, quia suam habet definitionem certam prorsus & immutabilem

INSTABIS. Essentia & existentia sunt unum & idem, (ut docent Metaphysici.) Ergo si Physica non habeat objectum immutabile quoad existentiam, non habet quoque immutabile quoad essentiam.

RESP. DIST. ANT Essentia & existentia sunt unum & idem realiter & Physicè, *C.* sunt unum & idem virtualiter & objectivè, *N.* quia aliter concipitur essentia, aliter existentia; essentia ut aliquid necessarium, existentia ut quid contingens.

OBJECTIO II.

Physicam non esse Speculativam.

NOn magis Physica videtur speculativa, quàm Logica. Atqui Logica non est speculativa: Ergo nec Physica.

RESP. NEGO MAJ. ET PARITATEM. Ratio disparit. est, quia Logica tradit præcepta de suo objecto conficiendo; non item Physica.

INSTABIS. Ideo Logica non est speculativa, quia facit operationes Logicas. Atqui similiter Physica facit operationes Physicas v. g. demonstrationes. Ergo Physica non magis est speculativa quàm Logica.

RESP. DIST. MAJ. Ideo Logica non est speculativa quia facit operationes Logicas tanquam objectum suum *C.* tanquam actus suos *N.* Porro Physica facit operationes Physicas tanquam actus sibi respondentes, at non tanquam objectum suum, quia Physicæ objectum non est aliud à corpore naturali, de quo Physica nihil præscribit.

OBJECTIO III.

Corpus naturale non esse Objectum Physicæ.

ILlud non est objectum Physicæ totale, quod non tam latè patet quàm Physica. Atqui corpus naturale non tam latè patet quàm Physica. Ergo corpus naturale non est objectum Physicæ.

RESP. NEGO MIN. Quia quidquid tractatur in totâ latè Physicâ, tractatur in gratiam corporis naturalis.

INSTABIS. Physica tractat de pluribus aliis, quàm de corpore naturali. Ergo corpus naturale non tam latè patet quàm Physica.

RESP. DIST. ANT. Physica tractat de pluribus aliis; tractat in gratiam corporis naturalis, *C.* tractat per se & propter se, *N.* sic v. g. Physica tractat de principiis & proprietatibus corporum in gratiam corporum naturalium.

OBJECTIONES
Adversùs Principia Corporum Naturalium.

OBJECTIO I.

Materiam non esse Principium Corporum.

PRimum corporis principium non debet esse compositum. Atqui materia est aliquid compositum ex partibus infinitis, & in infinitum divisibilibus. Ergo materia non est principium corporum.

RESP. DIST. MAJ Primum corporis principium non debet esse compositum ex partibus heterogeneis, *C.* ex partibus homogeneis, *N.* Porro materia componitur quidem sed ex partibus homogeneis & consimilibus; quæ sunt totidem materiæ, & sic debitam materiæ simplicitatem non evertunt.

INSTABIS. Materia componitur ex suo genere, suâque differentiâ essentiali. Atqui genus & differentia sunt partes heterogeneæ. Ergo materia componitur ex partibus heterogeneis.

RESP. DIST. MIN. Atqui genus & differentia sunt partes heterogeneæ Metaphysicæ, *C.* Physicæ, *N.* quare materia componitur quidem ex partibus heterogeneis Metaphysicis, non autem Physicis, & ideo potest esse primum Physicæ compositionis principium.

OBJECTIO II.

Formam non esse Principium Corporum.

PRimum corporis principium non debet fieri ex alio. Atqui forma fit ex alio nempe ex materia. Ergo forma non est principium corporum.

RESP. DIST Primum corporis principium non debet fieri ex alio per compositionem, *C.* non debet fieri ex alio per eductionem, *N* Porrò forma Physica fit quidem ex materia per eductionem, at non fit ex eâ per compositionem, & sic non desinit esse simplex.

INSTABIS. Formæ præsupponitur materia. Ergo forma non est primum corporis principium.

RESP. DIST. CONS. Ergo forma non est primum principium comparatè ad materiam sibi præsuppositam, *C.* comparatè ad corpus naturale, *N.* nam forma cum sit prior corpore naturali potest esse principium corporis.

OBJECTIO III.

Privationem non esse Principium Generationis.

PRius est esse, quàm esse principium generationis. Atqui privatio nihil est: Ergo privatio non est principium generationis.

RESP. DIST. MAj. Prius est esse vel positivè, vel negativè, *C.* prius est esse positivè semper, *N.* Porro privatio nihil quidem est positivum & reale, sed est aliquid negativum, tanquam absentia formæ in subjecto formæ recipiendæ idoneo.

INST. Principium generationis dat esse genito. Atqui privatio non dat esse corpori, siquidem ipsa non habet esse. Ergo non est principium generationis.

RESP. DIST. MAj. Principium generationis dat esse genito, dat vel influendo, vel recedendo, *C.* influendo semper, *N.* Porro privatio dat esse corpori, quatenus ipsa recedit, dum fit generatio corporis.

OBJECTIO

Adversùs definitionem Naturæ.

EA naturæ definitio non est bona quæ naturam non distinguit ab arte. Atqui ea naturæ definitio quâ dicitur *principium & causa motûs*, *&c.* non distinguit naturam ab arte. Ergo non est bona hæc definitio naturæ.

RESP. NEGO MIN. Nam ars non producit motum, sed duntaxat dirigit naturam ad eum producendum, ut v. g. ars scribendi dirigit ad scribendum, natura verò producit motum.

INST. Ars est etiam principium & causa motûs & quietis, *&c.* Ut v. g. ars saltandi est principium

& causa saltationis ad numeros. Ergo prædicta naturæ definitio non distinguit naturam ab arte.

RESP. DIST. ANT. Ars est etiam principium & causa motûs, secundarium Morale & directivum, *C.* primarium & Physicum, *N.* nam ars dirigit motum, sed ipsum non producit.

OBJECTIO
Adversùs definitionem Motûs.

DEfinitio debet esse clarior re definitâ. Atqui definitio motûs quâ dicitur *actus enim in potentiâ*, &c. non est clarior motu definiendo: quia motu nihil notius; hac autem definitione nihil obscurius. Ergo definitio motûs non est bona.

RESP. DIST. MIN. Atqui definitio motûs non est clarior motu quoad existentiam spectato, *C.* non est clarior motu quoad essentiam spectato, *N.* quanquam enim nihil clarius sit existentiâ motûs: nihil tamen est obscuriùs essentiâ & naturâ motûs.

OBJECTIO
Adversùs divisionem Corporis Naturalis.

COrpus naturale minus rectè dividitur in simplex & mixtum: si nullum datur corpus simplex. Atqui nec datur, nec dari potest corpus simplex; omnia corpora sunt composita. Ergo corpus malè dividitur in simplex & mixtum.

RESP. DIST. MIN. Atqui non datur corpus simplex simplicitate excludente compositionem ex materia & forma, *C.* simplex simplicitate excludente compositionem ex quatuor elementis, *N.* nam licet omnia corpora sint composita ex materiâ & formâ; non sunt tamen omnia composita ex quatuor elementis; & hoc sensu dicuntur quædam, esse simplicia.

OBJECTIO
Adversùs definitionem Animæ generatim.

SUbstantia minùs rectè definitur actus. Atqui anima quælibet est substantia. Ergo malè definitur actus primus corporis organici, &c.

Resp. Dist. Maj. Substantia minùs rectè definitur actus secundus, seu operatio, C. actus primus, seu principium operationis, N. licet enim anima non sit operatio vitalis, est tamen principium operationum vitalium.

OBJECTIO

Adversùs divisionem Animæ.

Ea divisio non est bona, cujus membra non sunt opposita. Atqui membra divisionis animæ in vegetantem, sensitivam & rationalem non sunt opposita. Ergo non est bona hæc animæ divisio.

Resp. Nego Min. Quia est anima vegetans in plantis sine sentiente; sentiens in belluis, sine rationali; & rationalis in hominibus diversa à vegetante plantarum & sentiente belluarum.

Inst. Ea membra non sunt opposita, quorum unum includitur in alio. Atqui anima vegetans includitur in sentiente, & utraque includitur in rationali. Ergo membra hujus divisionis non sunt opposita.

Resp. Dist. Min. Atqui anima vegetans & sentiens includuntur in rationali, si spectentur in eodem individuo, v. g. in eodem homine, C. si spectentur in diversis individuis, puta in planta, bellua, & homine, N.

DE REBUS MORALIBUS.

OBJECTIONES Adversùs definitionem Moralis.

OBJECTIO I.

Moralem non esse Prudentiam.

SI Moralis esset Prudentia, omnes Philósophi Morales essent prudentes. Atqui non ita res est. Ergo Moralis non est Prudentia.

RESP. DIST. MAJ. Omnes Philosophi Morales essent prudentes, prudentiâ generali, quæ generatim præscribat quid sit agendum fugiendumvè, *C.* essent prudentes prudentiâ particulari, quæ præscribat quid sit hic & nunc agendum fugiendumvè, *N.* nam ad prudentiam particularem requiritur optima voluntatis indoles.

INST. Prudentia facit virum bonum. Atqui Moralis non semper facit virum bonum simpliciter. Ergo non est prudentia.

RESP. DIST. MAJ. Prudentia Moraliter completa, facit virum bonum, *C.* prudentia Moraliter incompleta, *N.* Porro Philosophia Moralis est prudentia Moraliter incompleta quæ se tenet ex parte intellectûs, & non ex parte voluntatis.

OBJECTIO II.

Moralem non esse Scientiam.

EA disciplina non est Scientia, cujus objectum pendet à nobis liberè operantibus per præcepta. At-

qui objectum Moralis, nempe actio humana est hujusmodi. Ergo Moralis non est Scientia.

RESP. DIST. MAj. Cujus objectum pendet à nobis liberè operantibus per præcepta mutabilia, *C.* per præcepta immutabilia, *N.* Porrò præcepta Moralis sunt immutabilia v. g. ista *Deus est colendus. Parentes sunt honorandi.*

INST. Objectum Moralis pendet à legibus humanis. Atqui leges humanæ sunt mutabiles, & variæ pro varietate gentium. Ergo objectum Moralis pendet à præceptis mutabilibus.

RESP. DIST. MIN. Atqui leges humanæ sunt mutabiles, si sint positivæ & arbitrariæ, *C.* si sint naturales, *N.* nam leges naturales sunt eædem ubique gentium.

OBJECTIO III.

Actus humanos non esse objectum Moralis.

OBjectum Moralis debet esse dirigibile à Morali. Atqui actus humani non sunt à Morali dirigibiles. Ergo actus humani non sunt objectum Moralis.

RESP. NEGO MIN. Cum enim actus humani possint benè vel malè se habere, subjacent directioni Moralis.

INST. Actus humani vel sunt boni, vel mali; Atqui si boni sunt, non indigent directione; si verò mali sint, non sunt amplius capaces directionis. Ergo actus humani non sunt dirigibiles à Morali.

RESP. DIST. MAj. Actus humani vel sunt boni vel mali, si spectentur in particulari seu in specie, *C.* si spectentur in communi, seu in genere, *N.* nam actus humanus generatim neque est bonus, nec malus Moraliter, sed est ad bonitatem vel malitiam indifferens, capax utriusque.

OBJECTIONES

Adversùs definitionem Boni & Beatitudinis.

Bonum non benè definiri, id quod omnia appetunt.

PLures appetunt quæ sibi non modo non bona sunt, sed etiam noxia, ut ambitiosus honores. Ergo non omnia appetunt bonum.

RESP. DIST. ANT. Plures appetunt quæ sibi non sunt bona in rei veritate, *C.* quæ sibi bona non sunt apparenter, *N.* nam nihil appetimus nisi quod vel reipsâ bonum est, vel saltem videtur esse tale.

INST. Damnati appetunt annihilationem sui. Atqui annihilatio non est bona etiam apparenter, si quidem tollit omne bonum simul cum existentiâ. Ergo non omnia bonum appetunt.

RESP. DIST. MIN. Atqui annihilatio non est bonum positivum, inferens aliquam perfectionem *C.* non est bonum negativum, removens imperfectionem *N.* nam annihilatio removeret damnationem quæ est imperfectionum maxima.

Bonum relativum non benè definiri, id quod est perfectivum.

DIvitiæ & honores sunt bonum aliquod relativum. Atqui non sunt aliquid perfectivum; nec præstant perfectiorem possidentem. Ergo non omne bonum relativum est perfectivum.

RESP. DIST. MIN. Atqui divitiæ & honores non sunt perfectivum quid intrinsecè, *C.* extrinsecè, *N.* sunt enim perfectivum quid sicut sunt bonum: at sunt bonum extrinsecum & in ordine ad virtutes Morales exercendas quarum sunt instrumenta.

INST. Divitiæ & honores sunt sæpius instrumenta vitiorum. Ergo non sunt aliquid perfectivum etiam extrinsecè.

RESP. DIST. ANT. Divitiæ sunt instrumen-

ta vitiorum per accidens & ex abusu hominum, C. per se & ex primariâ sui institutione, N. nam institutæ sunt initio ut essent instrumenta virtutum.

Beatitudinem non benè definiri, Statum bonorum omnium, &c.

SI beatitudo esset status bonorum omnium aggregatione perfectus, beati nihil amplius appeterent. Atqui tamen appetunt aliquid, ut v. g. reunionem cum corporibus. Ergo beatitudo non est status bonorum, *&c.*

RESP. DIST. MAJ. Beati nihil amplius appeterent, quando sunt beati beatitudine completâ tam ex parte corporis quàm ex parte animæ, C. quando sunt beati beatitudine incompletâ tantùm ex parte solius animæ, N. cum enim homo duplici parte constet, corpore & animâ, expectat utriusque partis felicitatem.

INST. Si beatitudo esset status bonorum omnium *&c.* excluderet omnem sollicitudinem & anxietatem. Atqui tamen non excludit, quippe animæ beatæ sunt adhuc sollicitæ de corporibus suis. Ergo beatitudo non est status, *&c.*

RESP. DIST. MAJ. Excluderet omnem sollicitudinem pro parte hominis jam beatâ, C. pro parte nondum beatâ, N. Porrò animæ beatæ sunt sollicitæ non pro se, sed pro corporibus nondum beatis.

Adversùs Beatitudinem objectivam & formalem.

SI qua daretur hominis Beatitudo objectiva, maxime Deus. Atqui Deus non potest dici objectivæ hominis Beatitudo. Ergo nulla datur hominis objectiva Beatitudo.

RESP. NEGO MIN. Quia solus Deus est summum bonum.

INST. Illud non est hominis objectiva Beatitudo, quod non potest ab homine possideri. Atqui Deus non potest ab homine possideri, quia non potest cadere sub dominium hominis. Ergo Deus non est hominis objectiva Beatitudo.

RESP. DIST. MAJ. Quod non potest ab homine possideri possessione Physicâ & Morali, *C.* possessione Juridicâ & Civili, *N.* Porro Deus potest ab homine possideri possessione Physicâ & Morali, per intimam unionem facultatum hominis cum Deo, per visionem & amorem.

§ *

OBJECTIONES
De Voluntario & Libero.

Voluntarium non benè definiri, id quod fit à principio interno.

NOn omne Involuntarium fit à principio externo, ut v. g. occisio amici ab amico putante se occidere feram. Ergo nec omne Voluntarium fit à principio interno.

RESP. NEGO CONS. Et parit. Ratio disparit. est, quia ut aliquid sit Voluntarium debet esse à Voluntate, proindeque à principio interno. At verò ut aliquid sit Involuntarium sufficit quod ei desit aliqua conditio requisita ad Voluntarium; proindeque sufficit, quod fiat à principio non cognoscente singula in quibus est actio, sive interim fiat à principio interno, sive externo, perinde est.

Voluntarium non benè definiri, id quod fit à principio cognoscente.

VOluntarium fit à voluntate. Atqui voluntas non est principium cognoscens. Ergo voluntarium non fit à principio cognoscente.

RESP. DIST. MIN. Atqui voluntas non est principium cognoscens per se & ratione sui formaliter, *C.* non est principium cognoscens per intellectum dirigentem, *N.* Porrò voluntarium emanat à voluntate ex præsuppositâ directione intellectûs.

Liberum non benè definiri, id quod est Indifferens.

AMor Dei in Beatis liber est: Atqui tamen non est indifferens, sed necessarius. Ergo liberum non bene definitur, id quod est indifferens.

RESP. NEGO MAJ. Cum enim beati felici quadam necessitate rapiantur ad amandum Deum, non est amor ille liber in beatis.

INST. Quod fit sponte & libenter, liberum est. Atqui amor in beatis fit sponte & libenter. Ergo liber est.

RESP. DIST. MAJ. Quod fit sponte & libenter, liberum est à coactione & violentia, C. liberum est à necessitate qualibet, N. nam plura requiruntur ad hoc ut aliquid sit liberum, quàm ad hoc ut fiat sponte & libenter.

DE REBUS LOGICIS.

OBJECTIONES Adversùs definitionem Logicæ.

Logicam non esse Artem.

SI Logica esset Ars, Logici essent artifices. Atqui Logici non sunt artifices, *Artisans*. Ergo Logica non est Ars.

RESP. NEGO MAj. Nam usus aliter invaluit.

INST. Illi sunt artifices qui tractant artem. Atqui si Logica esset ars, Logici tractarent artem. Ergo essent artifices.

RESP. DIST. MAj. Illi sunt artifices, qui tractant artem vilem & mecanicam, ut sutor, *C.* qui tractant artem nobilem & liberalem ut Logicus, vel Rhetor, *N.* quippe artificis nomen ex usu recepto iis solum tribuitur qui mecanicas exercent artes.

Logicam non esse Scientiam.

GRammatica non est Scientia. Ergo nec Logica.

RESP. NEGO CONS. ET parit. Ratio disparit. est, quia quæ docet Grammatica sunt purè arbitraria, v. g. *Verbum activum regere accusativum*. At verò quæ docet Logica sunt necessaria & immutabilia, ut v. g. *Definitionem esse debere clariorem re definitâ*.

INST. Ideo Grammatica non est Scientia, quia est ab hominibus inventa, liberoque subest hominum arbitrio. Atqui pariter Logica est hujusmodi. Ergo par utrobique ratio.

RESP. DIST. MAJ. Ideo Grammatica non est Scientia, quia est ab hominibus inventa, sine speciali fundamento in natura rei, *C.* cum speciali fundamento, *N.* at verò Logica est inventa cum speciali fundamento in natura rei, ita ut prorsus necessaria sint Logicæ præcepta.

Logicam non esse Practicam.

EA Disciplina non est Practica quæ suum non facit objectum. Atqui suum Logica non facit objectum, nempe operationes mentis, v. g. definitionem, divisionem. Ergo Logica non est Practica.

RESP. NEGO MIN. Quia Logica tota est in tradendis legibus de operationibus mentis vero conformandis.

INST. Logica non facit id quod est tale, independenter à Logica. Atqui operationes mentis, v. g. definitiones sunt necessariò tales independenter à Logicâ, siquidem sunt immutabiles. Ergo Logica non facit operationes mentis.

RESP. DIST. MIN. Atqui operationes mentis sunt necessariò tales independenter à Logicâ, tales quoad essentiam, *C.* tales quoad existentiam, *N.* Porro Logica non facit operationes mentis spectatas quoad essentiam, sed solùm spectatas quoad existentiam.

Operationes mentis non esse Objectum Logicæ.

ILlud non est objectum Logicæ, quod consideratur à Logicâ propter aliud. Atqui operationes mentis considerantur à Logicâ propter aliud, nempe propter alias scientias comparandas. Ergo operationes mentis non sunt objectum Logicæ.

RESP. DIST. MAJ. Quod consideratur à Logica propter aliud tanquam objectum Logicæ, *C.* propter aliud tanquam finem Logicæ, *N.* Porro aliæ scientiæ comparandæ sunt finis Logicæ, sed non sunt ejus objectum: sicut commoda habitatio est finis Architecturæ; ædificium autem est ejus objectum.

INST. Ædificatio non est objectum Architecturæ, sed ædificium. Ergo etiam operatio mentis non est objectum Logicæ, sed opus seu opera mentis.

Resp. Nego Cons. Et parit. Ratio dispa-rit. est, quia Architectura spectat magis ædificium quàm ædificationem. At verò Logica magis attendit operationes mentis quàm opera. Ideò ædificatio est propter ædificium, & ædificium non est propter ædificationem: sed operatio mentis non est propter opus, sed opus mentis est propter operationem.

OBJECTIONES De Universalibus.

Non esse quinque Universalia in Essendo.

Proprium non est unum ex universalibus. Ergo non sunt quinque universalia.

Resp. Nego Ant. Quia proprium est unum aptum inesse multis, univocè & divisim, v. g. capacitas scientiæ in omnibus hominibus.

Inst. Universale debet esse commune multis. Atqui proprium non est commune multis: alioqui jam non esset proprium. Ergo proprium non est ex universalibus.

Resp. Dist. Min. Atqui proprium non est commune multis generibus vel speciebus, *C.* multis individuis, *N.* nam proprium si sit genericum, est commune multis speciebus, sed non multis generibus; si verò sit specificum, commune est multis individuis, sed non multis speciebus: ut capacitas scientiæ, communis est omnibus hominibus.

Plura esse quàm quinque Universalia.

Individuum est unum ex universalibus: Ergo plura sunt quàm quinque universalia.

Resp. Nego Ant. Quia individuum, cum sit singulare quid non habet rationem universalitatis.

Inst. Quod prædicatur de multis est universale Logicum. Atqui individuum prædicatur de multis individuis, v. g. de Petro & Paulo. Ergo individuum est unum ex universalibus.

Resp. Dist. Maj. Quod prædicatur de mul-

eis quoad rem significatam eandem, *C.* quoad nomen duntaxat, *N.* Porro aliud est individuum quod prædicatur de Petro, & aliud quod prædicatur de Paulo; individua conveniunt in nomine, sed in re significatâ discrepant.

OBJECTIONES De Categoriis.

Categoriam non esse Ordinem Generum & Specierum.

CAtegoria est ordo eorum duntaxat quæ sunt entia realia. Atqui genera & species non sunt entia realia, sed entia rationis. Ergo Categoria non est ordo generum & specierum.

RESP. DIST. MIN. Atqui genera & species non sunt entia realia, genera formaliter sumpta, seu genereitates, *C.* genera materialiter sumpta, seu naturæ genericæ, *N.* licet enim genereitas & specieitas sint entia rationis, natura tamen generica, & specifica sunt entia realia, ut animalitas & humanitas.

Categoriam non esse Ordinem rerum sub supremo genere.

NOn datur supremum genus. Ergo categoria non est ordo rerum sub supremo genere.

RESP. NEGO ANT. Nam ens, est supremum genus.

INSTABIS. Genus debet esse univocum. Atqui ens non est univocum respectu suorum inferiorum. Ergo ens non est supremum genus.

RESP. NEGO MIN. Quia ens convenit suis inferioribus secundùm idem nomen & secundùm eandem significationem.

URGEBIS. Quod est diversum in suis inferioribus non est univocum respectu inferiorum. Atqui ens est diversum in suis inferioribus, nam est independens in Deo & dependens in creaturis. Ergo non est univocum.

RESP. DIST. MIN. Atqui ens est diversum

ſpecificè, *C.* genericè, *N.* Sicut enim animal eſt diverſum ſpecificè in homine & bellua, & idem in illis genericè: ſimiliter & ens eſt diverſum ſpecificè in Deo & creaturis; at idem prorſus eſt genericè in illis, quia ſortitur in ipſis eandem ſignificationem puta capacitatem exiſtendi realiter.

FINIS

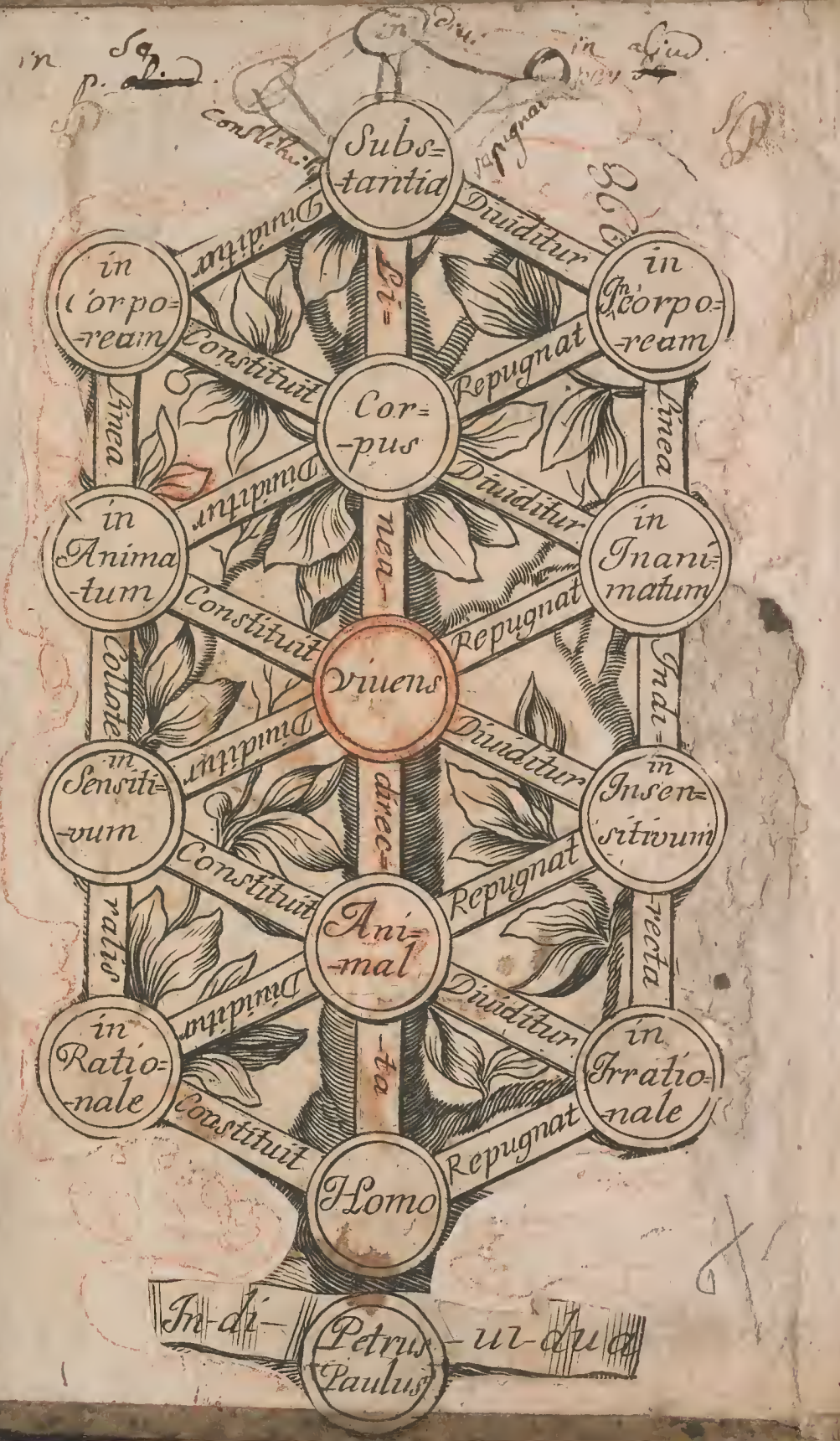
Substantia
Dividitur
Constituit
Repugnat
Linea
Corpus
in Corpoream
in Incorpoream
in Animatum
in Inanimatum
Viuens
in Sensitivum
in Insensitivum
Animal
in Rationale
in Irrationale
Homo
Petrus
Paulus

SMITHSONIAN INSTITUTION LIBRARIES
3 9088 00331158 6
nmahrb MSS217 B
Compendiaria ad universam ph[ilosoph]iam

SMITHSONIAN
SEP 06 1983
LIBRARIES